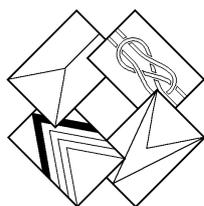

SBORNÍK PŘEDNÁŠEK

Z 4. ČESKÉHO NÁRODNÍHO
VEXILOLOGICKÉHO KONGRESU

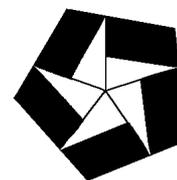

PŘIBYSLAV 2008

Sborník přednášek z 4. českého národního vexilologického kongresu
Proceedings of the 4th Czech National Congress of Vexillology

Sborník sestavil Petr Exner
STŘEDISKO VEXILOLOGICKÝCH INFORMACÍ
Hradec Králové 2008

Vydala Česká vexilologická společnost, 2008
ISBN 978-80-254-3062-0
Redigoval Jaroslav Martykán a Aleš Brožek
Překlady do angličtiny Jaroslav Martykán

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

V malebném prostředí vysočinského města Přibyslavi proběhl ve dnech 13.-15. června 2008 4. český národní vexilologický kongres, kterého se zúčastnilo 30 českých i zahraničních (z Belgie, Německa, Polska, Rumunska a Slovenska) vexilologů. Kongres se tentokrát konal v prostorách Muzea požární ochrany, umístěného na přibyslavském zámku, protože jeho spolupořadatelem bylo tentokrát Centrum hasičského hnutí, které je účelovou organizací Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska a kterému zámek, v němž muzeum sídlí, patří. Poprvé v historii našich národních kongresů se dalším pořadatelem stalo i samo město, kde je kongres organizován, letos tedy Přibyslav. Díky pohostinnosti hasičského sdružení a velkorysé morální i materiální podpoře městského úřadu mohly letos být podmínky účasti opravdu výhodné a program kongresu imponující.

Po přijetí výboru České vexilologické společnosti a přítomného prezidenta Mezinárodní federace vexilologických společností Michela Lupanta na radnici města byl program prvního dne zahájen vernisáží výstavy replik nejvzácnějších historických hasičských praporů ze sbírek Centra, zhotovených k této příležitosti. Zatímco v prostorách Centra přivítal účastníky jeho ředitel Jiří Pátek, správce sbírek muzea Stanislav Bárta komentoval vystavené historické prapory, jakož nás i provedl depozitáři muzea a dílnami, kde jsou staré prapory, soustředěné sem z celého Česka, restaurovány a opravovány. S bohatými expozicemi muzea seznámila zájemce Iva Macková, jejíž manžel a pracovník okresního archivu Ladislav Macek vystavil v prostorách muzea a komentoval dochované původní listiny, spojené s historií města Přibyslavi. První den kongresu byl zakončen neformálním setkáním v pivnici „U Kubínů“, během kterého se k nám připojovali další účastníci, dorazivší do Přibyslavi později.

Oficiální zahájení proto proběhlo až v sobotu 14.6.2008 na nádvoří zámku, kde osm hasičů ve slavnostních uniformách vztyčilo za hudebního doprovodu houslového sexteta vlajky Přibyslavi, ČVS a 4. ČNVK. Po přivítání ředitelem Centra Jiřím Pátkem a místostarostou města Michaelem Omesem prohlásil předseda ČVS kongres za zahájený a vyzval zúčastněné k vyslechnutí bloku šesti přednášek, které se monotematicky zaměřily na historii hasičského hnutí u nás a na jeho symboliku, ve srovnání s vývojem v Rumunsku a Německu i na symboly hasičů v dalších zemích světa. Ještě předtím se však účastníci kongresu, pozvaní hosté i zahájení přítomní zástupci médií dali společně vyfotografovat na připomínku této události. Odpolední program byl vyplněn jednak výroční členskou schůzí ČVS, během níž si zahraniční účastníci prohlédli pamětihodnosti města, jednak společ-

ným autobusovým výletem do okolí Příbyslavi. Po prohlídce světoznámého areálu kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, který je památkou chráněnou UNESCO, jsme se u Žižkovy mohyly dověděli z úst Zbyška Svobody zajímavosti o válečném umění tohoto husitského vojevůdce. Druhý kongresový den byl zakončen slavnostní společnou večeří, na kterou účastníci pozvali jak starostu města Jana Štefáčka, tak prvního místostarostu Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska Václava Lišku, oba vystoupili se svými zdravicemi. V průběhu večere byla předána ocenění ČVS těm členům, kteří se významně zasloužili o rozvoj české vexilologie. Kongresové ocenění za zásluhy o českou vexilologii převzal Zbyšek Svoboda, diplomy Čestného uznání za její popularizaci a dlouholetou publicistickou činnost byly předány Aleši Brožkovi, Pavlu Fojtíkovi a Josefu Hubkovi. Čestné uznání za úspěšnou přípravu 4. ČNVK udělil výbor ČVS organizátoru kongresu Milanu Týmovi. Opakované účasti na našich kongresech využil výbor v případě dvou zahraničních hostů - prezidenta FIAV Michela Lupanta z Belgie a Alfreda Znamierowského z Polska - aby čestnou vlaječkou ČVS ocenil jejich dlouholetou spolupráci s naší společností a propagaci její činnosti ve světě.

Poslední kongresový den, neděle 15.6.2008, probíhal již zcela v pracovním stylu - bylo prezentováno sedm přednášek na nejrůznější témata. Jejich plný text je spolu s přednáškami ze soboty ostatně hlavním obsahem této publikace. Druhou část sborníku pak tvoří kompletní katalog vexilologické sbírky Centra hasičského hnutí. Po skončení odborné části programu kongresu se sešli účastníci znovu na nádvoří zámku ke slavnostnímu ukončení 4. ČNVK. Po projevech Václava Lišky za hostitele a předsedy ČVS za účastníky kongresu sňali vyznamenání členové ČVS vlajky ze stožárů na znamení toho, že toto úspěšné setkání našich i zahraničních vexilologů skončilo definitivně.

JM

PROJEV MÍSTOSTAROSTY MĚSTA PŘIBYSLAV PŘI PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ 4. NÁRODNÍHO VEXILOLOGICKÉHO KONGRESU

Vážený pane prezidente, vážený pane předsedo, vážený pane řediteli, vážené dámy a pánové, milí hosté.

Dovolte mi, abych Vás přivítal v Přibyslavi, našem malém, ale o to více krásném městě v srdci Vysočiny i České republiky.

Pro město i jeho občany je ctí, že může hostit 4. národní vexilologický kongres. Věříme, že vám jako účastníkům kongresu se Přibyslav stane příjemným místem pro kongresové jednání.

Mnoho míst v naší zemi i v Evropě je krásných a právě svou růzností vytvářejí neopakovatelnost a specifickou atmosféru při jejich návštěvě. Tato různost je příznačná i pro symboliku měst a obcí u nás i ve světě. Barvy a symboly na vlajkách vypovídají zejména o nás lidech, o našem vnímání a cítění prostředí, ze kterého pocházíme nebo ke kterému máme určitý vztah.

Vlajky a symboly na vlajkách pochází ze starší nebo mladší, případně i nedávné historie. Historické vlajky nám umožňují pohledět zpět do historie až k našim předkům, kteří nám zanechali kromě jiných i tento odkaz. Z rozmanitých symbolů v našich znacích a vlajkách se dá číst a právě vexilologie se touto četbou zabývá. Jistě ne náhodou byla již v dávné historii vynalezena vlajková abeceda, která sloužila k dorozumívání mezi lidmi plavících se po mořích i řekách. Známý citát, který obdivuje knihu jako skvělý zdroj poznání, říká: "Kniha je rozhledna, buď si tím jist, rozhled je převaha, nauč se číst". Pro symboly, které jsou srozumitelnější než písmo určitě platí totéž. Jsem přesvědčen o tom, že snaha správně pochopit symboliku v našich znacích i vlajkách nám může pomoci pochopit jeden druhého.

Takto osobně vnímám poslání heraldiky a vexilologie. Přeji vám, ať se tento krásný obor dále úspěšně rozvíjí.

Vám českým vexilologům i jejich mezinárodním hostům přeji úspěšné jednání a zdárný průběh celého kongresu. Krásný víkend v Přibyslavi!

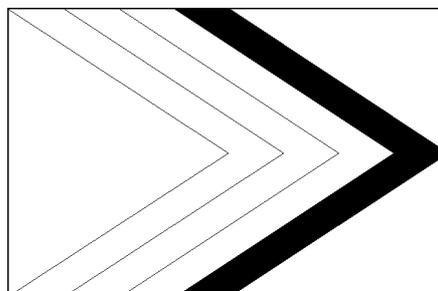
(proneseno místostarostou města Přibyslavi Michaelem Omesem při zahajovacím ceremoniálu 4.ČNVK dne 14.6.2008)

Petr Exner

SYMBOLY 4. ČESKÉHO NÁRODNÍHO VEXILOLOGICKÉHO KONGRESU

Při tvorbě symbolů 4. českého národního vexilologického kongresu jsem se snažil v jednoduché formě vyjádřit symboliku kongresu svázanou s odkazy na místo konání a na to, že se jedná o český kongres.

Jako základní symbol jsem zvolil vlajku, která nesla čtyři krokve, jejichž počet odkazoval na pořadové číslo kongresu a tvar na písmeno „V“ jako vexilologie. Odkaz na místo konání jsem vyjádřil barvami. Barvy listu a krokví jsou převzaty z vlajky města Příbryslav, kde kongres probíhal - modrá, bílá, červená, černá a žlutá. Tvar modrého pole, žerďový klín s vrcholem ve středu listu

Vlajka 4.ČNVK

Vlajka je tvořena modrým žerďovým klínem s vrcholem ve středu listu, k němu přiléhajícími čtyřmi krokvemi, bílou, červenou, bílou a černou, vycházejícími z prvních čtyř osmin horního a dolního okraje listu. Vrchol černé krokve leží na vlajícím okraji listu. Trojúhelníková pole ve vlající části jsou žlutá. Poměr šířky k délce listu je 2 : 3.

(barevné vyobrazení vlajky je v příloze)

opakuje modrý klín z české státní vlajky, a splňuje tak poslední podmínku, kterou jsem si stanovil při navrhování vlajky kongresu.

Emblém 4.ČNVK

(barevná varianta emblému je vyobrazena v příloze)

Emblém kongresu využívá čtveřici vzájemně se částečně překrývajících vlajek umístěnou do kruhového pole, které je orámováno černým opisem s texty „4. ČESKÝ NÁRODNÍ VEXILOLOGICKÝ KONGRES“ nahoře a „PŘIBYSLAV 13. - 15. 6. 2008“ dole, oddělenými hvězdičkami. V emblému jsou použity vlajky České republiky, FIAV, ČVS a 4.ČNVK. Emblém má dvě varianty, černobílou a barevnou.

Vizitka účastníka
4.ČNVK

Emblém jsem využil při tvorbě jmenovek účastníků, na kterých bylo kromě jména účastníka doplněno i vyobrazení vlajky státu, odkud účastník pochází.

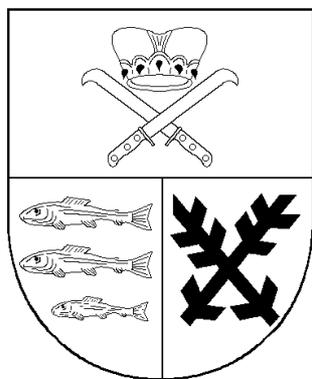

Karel Müller, Petr Exner

ZNAK A VLAJKA MĚSTA PŘIBYSLAVI

Znak Přibyslavi

Složitý znak města Přibyslavi je typickým příkladem komunální symboliky, v níž zásadní stopu zanechaly bývalé feudální vrchnosti. Na počátku to byl rod pánů z Lichtenburka, jejichž starobylým erbovním znamením, zkříženými ostrvemi, pečtili Přibyslavští nepochybně již v 15. století. Když v roce 1597 získal přibyslavské panství Hartvík Žejdlic ze Šenfeldu, objevil se v přibyslavském znaku, obdobně jako v nedaleké Polné, jeho rodový erb - tři nad sebou plovoucí ryby. Konečnou podobu znaku Přibyslavi stanovil ale její nový pobělohorský majitel, olomoucký biskup František kardinál z Ditrichštejna. Dodnes dochovaným česky psaným pergamenovým privilegiem vydaným v Brně 4. dubna 1631 potvrdil Přibyslavi staré výsady a mimo jiné také polepšil dosavadní znak. Kupodivu přes jejich protihabsburský postoj neodstranil erbovní znamení Žejdliců, jako se tomu stalo u Polné, nýbrž jen k již užívaným figurám ostrví a ryb připojil modifikovanou podobu vlastního rodového erbu. Vinařské nože navíc doplnil knížecí korunou, aby tak jejím prostřednictvím připomínal své stavovské postavení, je-

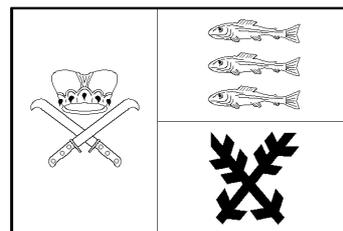

hož se mu dostalo od císaře v roce 1624. Jak bylo zvykem, znak byl uprostřed privilegia vymalován a znaková miniatura tak může posloužit k upřesnění tinktur nožů a ryb, které ve slovním popisu znaku nejsou uvedeny (viz obrázek na následující straně).

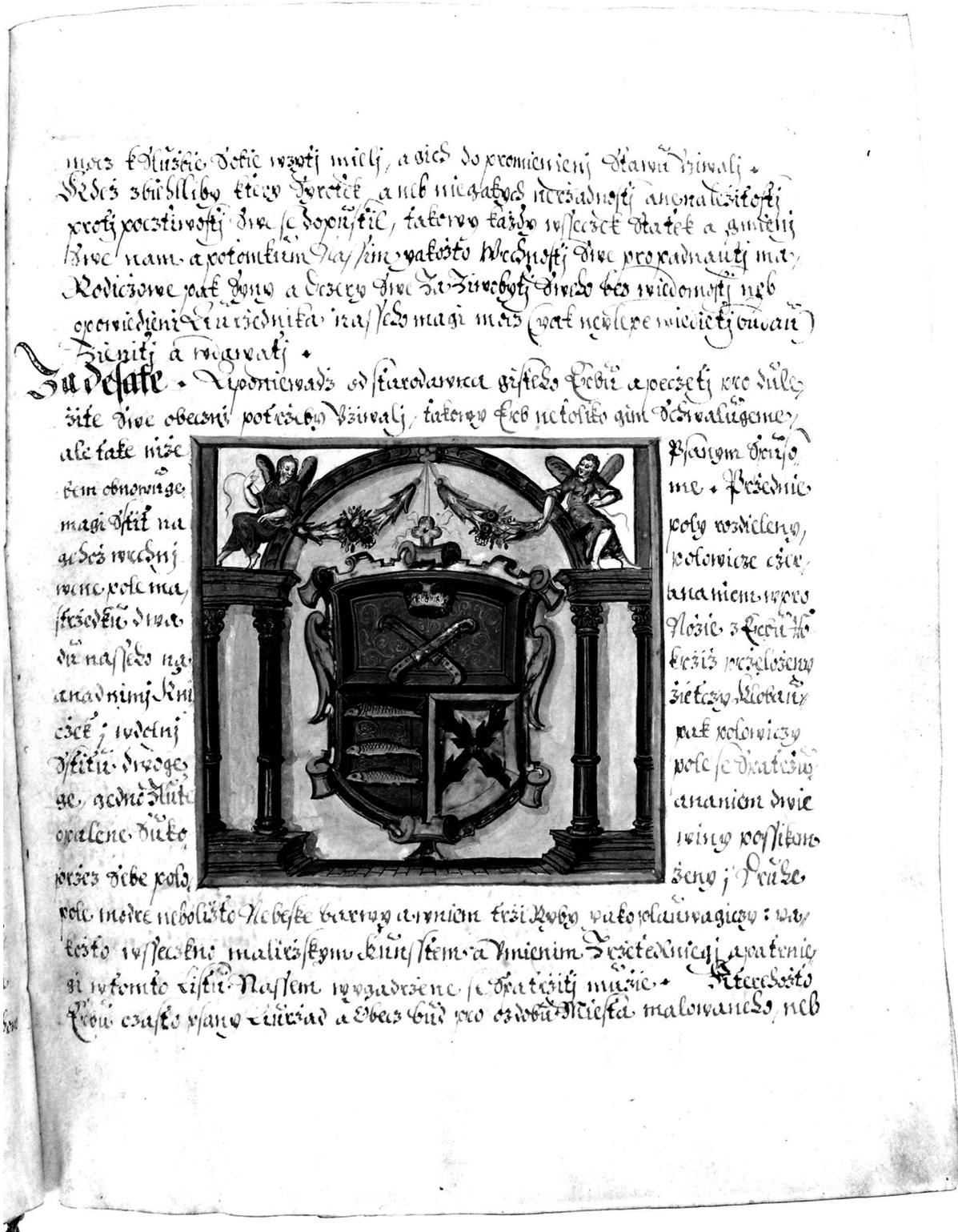
Od této doby je tedy znakem města Přibyslavi dělený štít, v horním červeném poli zkřížené odvrácené stříbrné vinařské nože se zlatými střížkami převyšované knížecí korunou, dolní pole modro-zlatě polcené, vpravo tři stříbrné ryby s červenými ploutvemi plovoucí nad sebou, vlevo zkřížené černé ostrve.

Vlajka Přibyslavi

Vlajka města byla přijata na základě usnesení zastupitelstva města č.7/2004 ze dne 19. května 2004 a udělena rozhodnutím předsedy PS PČR č. 45 ze dne 5. října 2004. Její vzhled vychází z historického znaku města a oficiální popis listu zní: "List tvoří svislý červený žerďový pruh široký tři

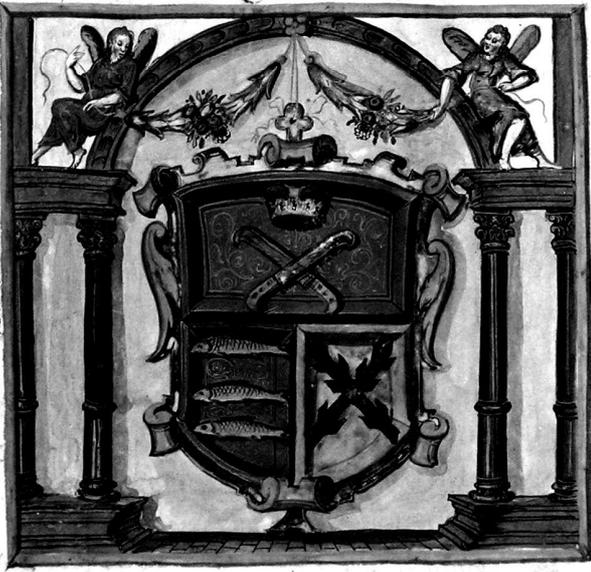
sedminy délky listu a dva vodorovné pruhy, modrý a žlutý. V červeném pruhu zkřížené bílé vinařské nože se žlutými rukojeťmi, převýšené červenou knížecí korunou. V modrém poli tři šedé ryby s červenými ploutvemi nad sebou, ve žlutém pruhu zkřížené černé ostrve. Poměr šířky k délce je 2 : 3.“ (viz barevná příloha).

mas flišie dotie vzoty mli, a vics do promienienj stanni hivalj.
 Seds stibliby ktory doret a neb niegabyd nedsadnostj anonalizitostj
 proti pocsťovostj die se dopustil, takery takto vssečet statok a gmitelj
 hve nam a potomkum dia jim yakostu hvednostj die pro radnautj ma.
 Rodicovne pat dno a dcezy die sa dzebovj die do bez vvidomostj neb
 opoviedienj die viednita nas sed magi mas (pat neclpe viedietj buvan)
 die nity a magvati.

Sudate

Vyodievadz od starodavna gstedo fecti a pocsety pro dule
 site die obecni potesko vivalj, takery fect neclsko gnt dcevalugemey
 ale take nize
 tem obnovage
 magi dicit na
 a sed viednj
 vanc pole ma
 stesedie die
 die nas sed na
 anad niny kni
 cset; viednj
 dicitu die voge
 ge, gendie dicit
 opalene die do
 pices die pole

Pravom die v
 me. Prsednie
 pole vsdcleny
 poloviere cze
 ananien vpro
 Nozie z fecti ho
 ksis rezeloseny
 zietery kloban
 pat poloviere
 pole se dicitu
 ananien die
 viny possitov
 šeny; die de

pole maie nebolito nebeste baryny a vniem tzi koby vako plavragicy: va
 kosto vssectho malieskyv kni vstem a vniem dcevednicaj a vatenie
 si v tomto vstie. Nassem vvgadzene se dicitu mazi. Nicsedie
 fecti crasto vfang viediad a obas die pro crasto die sta malovanedo, neb

Pavel Fojtík

SYMBOLY SDRUŽENÍ HASIČŮ ČECH, MORAVY A SLEZSKA

IV. český národní vexilologický kongres se koná v úzké spolupráci se Sdružením hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS). Tato organizace má již po mnoho let vlastní symboly, mezi kterými nechybí vlajka a prapory. Možnost používat tyto symboly je zakotvena ve stanovách SH ČMS. Dnešní stanovy byly přijaty 3. řádným sjezdem SH ČMS, který se konal v Klatovech, a nabyly platnosti a zároveň účinnosti 3. července 2005. O symbolech pojednává článek 13, nazvaný Symbolika, který definuje, že symbolem SH ČMS jsou znak, vlajka, prapor, stejnokroj a logo. Současně připouští užívání znaků, vlajek a praporů „*právních a společenských předchůdců SH ČMS, jimiž se zdůrazňují historické tradice českého hasičstva*“. Kromě toho je ve stejném článku zakotvena možnost, aby i jednotlivé orgány a organizační jednotky užívaly vlastní symboly, které však musí „*alespoň připomínat příslušnost k SH ČMS*“.

Druhým předpisem, který upravuje symboly SH ČMS je Zakládací listina symbolů SH ČMS. Tu v souladu se stanovami schválilo shromáždění starostů okresních sdružení hasičů 30. září 1995. Shromáždění starostů OSH je podle stanov stálým rozhodovacím orgánem SH ČMS v době mezi sjezdy. Na tomto místě dodejme, že první stanovy, na jejichž základě byla Zakládací listina symbolů schválena, byly přijaty na 1. řádném sjezdu SH ČMS 2. července 1995.

Zakládací listina přesně definuje podobu jednotlivých symbolů. K jejich popisu ale nebyla použita heraldická ani vexilologická terminologie, nepočítaje částečně heraldický popis použitého státního znaku. Jsou určeny velký a malý znak, vlajka a logo SH ČMS a připouští se existence praporů sdružení a jeho organizačních jednotek.

Základem velkého znaku SH ČMS je velký státní znak České republiky, podložený v dolní části šesti lipovými listy směřujícími řapíky ke středu znaku (oficiální popis hovoří o „*věnci šesti listů*“) a vztyčenou náčelnickou sekerkou ostřím heraldicky vlevo (text uvádí neheraldicky „*vpravo*“). To vše je podloženo dvěma zkríženými dvouhakovými žebříky. Státní znak je v plných barvách, sekerka a žebříky jsou zlaté. Lipové listy mohou být buď zelené nebo zlaté, takže velký znak SH ČMS oficiálně existuje ve dvou variantách.

Malý znak se od velkého liší v první řadě počtem a polohou lipových listů. Zakládací listina uvádí, že dvouhánkové žebříky „jsou propojeny věncem deseti lipových listů s řapíky po obvodu kruhu uložení listů“. Ponechme stranou, že oficiální popis velkého znaku hovoří neheraldicky o třech „vrstvách“, ze kterých je znak složen, zatímco v popisu malého znaku se hovoří o dvou „vrstvách“. Při bližším prohlédnutí však snadno zjistíme, že bychom našli i u něj tři „vrstvy“. Stanovy neuvádějí, jaký státní znak je na malém znaku SH ČMS použit. Úřední popis říká, že „vrchní vrstvu tvoří štít s možností volby znaku podle znázornění v příloze na obr. 2“. Je tedy možné i použití malého státního znaku. To vyplývá i ze Stejnokrojového předpisu SH ČMS, přestože internetové stránky SH ČMS ukazují variantu malého znaku s velkým státním znakem. Také u malého znaku SH ČMS se připouští existence zlatých i zelených lipových listů.

Přihlédneme-li k počtu lipových listů, je vlastně malý znak s velkým státním znakem složitější než velký. Možnost více variant znaků - v případě malého znaku SH ČMS až čtyř (!) - není právě nejsprávnějším řešením. Zdá se, že všeobecně rozšířenější je užívání velkého znaku SH ČMS.

Dodejme, že velký a malý znak SH ČMS byly schváleny ještě dříve než zakládací listina, a to při zřízení SH ČMS namísto tehdejšího Svazu požární ochrany České republiky 1. až 2. prosince 1990 v Karviné, tedy v době, kdy státní znaky České republiky ještě měly jiné oficiální grafické provedení než ty dnešní. Jejich autorem byl v roce 1990 grafik Jiří Rathouský. Teprve při schválení zakládací listiny SH ČMS v roce 1995 se i ve znacích SH ČMS objevila podoba státních znaků podle výtvarného pojetí Jiřího Loudy.

Tam, kde není možné z různých důvodů používat velký či malý znak SH ČMS, například na tiskovinách, propagačních předmětech apod., se užívá moderní logo. Tvoří ho písmena S a H (znamenají Sdružení hasičů), nad kterými je stylizovaná náčelnická sekerka ostřím heraldicky vpravo (v zakládací listině se uvádí neheraldicky „vlevo“, v každém případě opačně než na znaku), přičemž její topůrko tvoří část písmene H. Kolem písmen a sekerky je celý název sdružení. Zakládací listina uvádí, že se logo „užívá v různém provedení, s textem a bez textu, v rámečku a bez rámečku, v různých velikostech a barevných kombinacích“. Nejčastější barevné provedení má červené S, modré H a žlutou sekerku, vše silně černě lemované. Ostatní případná písmena jsou černá.

Vlajka SH ČMS je popsána v článku 2 zakládací listiny takto: „Vlajka je obdélníkového tvaru s poměrem šířky k délce 2 : 3. Tvoří ji od shora

tmavě modrý pruh o šířce 55 % z celkové šířky vlajky. Následuje červený pruh 11 %, tmavě modrý 4 %, světle modrý 4 %, tmavě modrý 4 %, červený 11 % a tmavě modrý 11 %. Ve středu horního širokého pruhu je umístěn velký znak SH ČMS. Vlajka je oboustranně shodná a vyrobena z lehké tkaniny.“ Správný vexilologický popis, pokud by ho stanovoval podvýbor pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, by byl stručnější: „List tvoří sedm vodorovných pruhů, modrý, červený, modrý, světle modrý, modrý, červený a modrý, v poměru 55 : 11 : 4 : 4 : 4 : 11 : 11. V horním modrém pruhu je velký znak SH ČMS. Poměr šířky k délce listu je 2 : 3.“

Článek 3 zakládací listiny symbolů SH ČMS je věnován praporům: „*Pro prapor se nestanovuje jednotné provedení. Prapor mají i jednotlivé organizační jednotky SH ČMS a to podle vlastního návrhu. Užívají se také historické prapory, které jsou již v držení organizačních jednotek, zejména SDH. Pro nově zpracovávané prapory však platí, že použitá symbolika musí odpovídat oficiálně zavedené symbolice. Prapory jsou provedeny z těžších a kvalitnějších tkanin a mají strany odlišného provedení.*“ Zatímco vlajka SH ČMS je všeobecně celostátně užívaným (a hromadně vyráběným) symbolem, praporem se v zakládací listině míní slavnostní unikátní exemplář, který vlastní a pečlivě chrání konkrétní organizační složka. V praxi se tak setkáváme s pestrou škálou různých typů praporů, historických a moderních, vznikajících s různou mírou vkusu a vyšitých amatérskými švadlenami, jako tomu bývalo v dávné minulosti, či profesionálními firmami, z nichž mezi nejznámější v tomto oboru v současnosti patří například firma Velebný & Fam.

Hasičské prapory mají zpravidla odlišný rub a líc a jejich námět bývá poměrně pestrý. Nejčastěji se na lícové straně znázorňuje příslušnost k obci. Velmi je rozšířené užití obecního znaku, který je doplněn podobně jako velký znak SH ČMS lipovými listy, náčelnickou sekerkou a hasičskými žebříky, případně i jinými symboly. Na lícové straně bývá také název obce, případně datum založení hasičského sboru a podobné další motivy a texty vztahující se k obci, např. „Sbor dobrovolných hasičů Dolní Bečva, Zal. 1943“. Na rubové straně bývá nejčastěji motiv sv. Floriana, patrona hasičů, doplněný o některé z četných hasičských hesel, například „Bohu ke cti, bližními ku pomoci“, „Sboru zdar požáru zmar“, Vlasti ku prospěchu, bližnímu ku pomoci“, „Plamenům braň, bližního chraň“, „Vlasti zdar, ohni zmar“ a podobně.

Kromě obecních hasičských praporů existuje například tzv. centrálního prapor Sdružení hasičů Čech, Moravy Slezska i prapory krajské. Prvním krajským sdružením dobrovolných hasičů s vlastním praporem se stali 3. května 2007 dobrovolní hasiči kraje Vysočina.

Za zmínku na tomto místě stojí prapor hasičů Nýřan, vysvěcený 19. června 2004. Na rubové straně má, jako mnoho dalších hasičských praporů, postavu sv. Floriana, který bývá nejčastěji zobrazován jako římský voják, vylévající z vědra vodu na oheň (zpravidla na hořící budovu). Jedním z atributů sv. Floriana bývá také prapor, který drží ve druhé ruce. Podoby praporu se pochopitelně různí, často se jedná o bílý list s červeným středovým křížem (tj. svatojiřským). Nýřanští hasiči ovšem svatému Florianovi do ruky vložili žerď, na které vlaje současná městská vlajka, udělená Nýřanům v roce 1992. Tím je prapor nýřanských hasičů vexilologicky ještě zajímavější.

Na závěr připomeňme poněkud diskutabilní skutečnost, že SH ČMS začlenilo do svých symbolů státní znak České republiky. Zákon o užívání státních symbolů České republiky č. 352/2001 Sb. totiž SH ČMS neuvádí mezi tzv. oprávněnými osobami. To ale samozřejmě nebylo překážkou k tomu, aby 25. dubna 2008 předseda vlády České republiky Mirek Topolánek v přítomnosti ministra vnitra Ivana Langera dekoroval centrální prapor SH ČMS čestnou stuhou „*Za dlouholetou veřejně prospěšnou činnost při ochraně života, zdraví a majetku občanů.*“ Připomeňme, že v době, kdy symboly SH ČMS vznikly ještě dnešní zákon o užívání státních symbolů neplatil.

Prapory českých hasičů, ať již dobrovolných nebo profesionálních, patří mezi nejrozšířenější a nejčastěji používané vexilologické symboly v České republice. Právě proto si zaslouží naši pozornost.

Jaroslav Martykán

PROCEEDINGS OF THE 4th CZECH NATIONAL CONGRESS OF VEXILLOLOGY

Přibyslav, 13-15 June 2008

Dear friend!

You are holding this publication issued by the Czech Vexillological Society in cooperation with the Flag Data Centre in your hands. It presents 13 lectures delivered during the 4th Czech National Congress of Vexillology by 12 vexillologists from Czechia, Romania and Germany on various topics. These contributions to the successful course of the congress are published in Czech but a short English summary is added to each of them. We would like to express our deep gratitude to all authors for high quality and scientific level of their papers. Moreover, this publication contains short information about all activities connected with the congress, its symbols and the enclosed catalogue of the vexillological collection of the hosting museum.

Namely, the 4th Czech National Congress of Vexillology took place at a picturesque medieval small town of Přibyslav situated in the very heart of the Czech-Moravian Highlands between 13-15 June 2008. A smart manor-house turned into the Museum of the Firefighters Movement hosted thirty participants from Czechia, Belgium, Germany, Poland, Romania and Slovakia. For the first time in its history, the Czech Vexillological Society organized the national congress under participation both the related professional museum and the authorities of the local municipality where the congress took place, the Association of the Firemen of Bohemia, Moravia and Silesia and the town hall of Přibyslav.

On Friday, 13 June 2008 the program of the congress started with a reception of the board of the Czech Vexillological Society and President of the F.I.A.V. M. Lupant by the Vice-Mayor of Přibyslav in his office. Then it continued with a private showing of the exhibition of the replicas of many historically valuable flags of fire squads deposited in a rich collection of the museum. The congress participants were welcomed by director of the Centre of the Firefighters Movement Jiří Pátek. The showing and following sight-seeing of both exhibitions and depository of museum were conducted by its well-instructed personnel headed by the museum's archivist Stanislav Bárta. We appreciated a rare opportunity to see two original documents linked with the history of the town of Přibyslav de-

posited in the archives and exhibited occasionally in the Centre. Also, our visit of the museum depository and the workshop where historical flags and banners of fire squads from all over the Czech Republic are renovated and preserved was very interesting. The first congress day was concluded with a non-formal meeting of the congress participants at the beer-restaurant "U Kubínů".

On Saturday, 14 June 2008 a festive ceremony of the hoisting of the flags of Přebyslav, the Czech Vexillological Society and the 4th Czech National Congress of Vexillology at the courtyard of the castle opened the congress officially. A squad of eight firefighters in full uniforms hoisted the flags under accompaniment of the violin sextet from local art school. Director of the Centre of the Firefighters Movement Jiří Pátek and Vice-Mayor of Přebyslav Michael Omes delivered their welcome addresses whilst the President of the Czech Vexillological Society declared the 4th Czech National Congress of Vexillology for open. After taking a photo of all participants, invited guests and representatives of media the congress continued with six lectures held on the main topic of interest - historical and contemporary flags of firemen in Czechia, Germany and the world. The common lunch was served in the hotel where all participants were accommodated. In the meantime, when Czech and Slovak vexillologists held their regular annual meeting our foreign guests participated in the sightseeing tour of the town guided by Vice-Mayor Michael Omes himself. The afternoon program continued with a visit of the Přebyslav surroundings. The conferees could admire one of the famous historical and cultural sites in Czechia - the Church of Joannes Nepomucensis at the Zelená hora - that was put on the list of the world heritage protected by the UNESCO. A conducted visit of this architectural monument projected by a famous baroque architect Santini was succeeded by a short stop near another local sight - burial-mound of Jan Žižka, a legendary commander of the Hussite armies in the 15th century. Dr. Zbyšek Svoboda attracted attention of all participants with his lecture on warfare methods of the Hussite armies and strategic skills of their leader.

An experience-full Saturday came to an end with the gala-dinner served in the hotel again. Before the main course, President of the Czech Vexillological Society Jaroslav Martykán welcomed the attendants of the congress both in Czech and English and introduced two guests of this event - Mayor of Přebyslav Jan Štefáček and First Vice-President of the Association of the Firemen of Bohemia, Moravia and Silesia Václav Liška who toasted all congress participants and drunk a success of the 4th Czech National Congress of Vexillology. A handover of awards granted by the Czech Vexillological Society to its members for an extraordinary con-

tribution to the Czech vexillology became a regular part of each congress. The Congress award of the 4th Czech National Congress of Vexillology was handed over to Zbyšek Svoboda for his merits to the Czech vexillology. On behalf of the CVS, Jaroslav Martykán awarded three Diplomas of Honour to Aleš Brožek, Pavel Fojtík and Josef Hubka for their merits in popularization of the Czech vexillology. The same diploma was handed over also to the responsible organizer of the 4th congress Milan Týma for its successful preparation. Finally, in token of their long time lasting concern in activities of Czech and Slovak vexillologists and their active promotion the board of the CVS appointed President of the F.I.A.V. Michel Lupant and Alfred Znamierowski "The Fellow of the CVS"; memorial table flags of the Czech Vexillological Society were presented to them consequently.

On Sunday, 15 June 2008 remaining seven lectures were delivered at the lecture hall of the museum that was finely decorated with many embroidered flags and banners. Along the program, director of the leading Czech flag-making factory and the member of the CVS LIBEA Co Jan Verešák acquainted the audience with some materials inviting the congress attendants to the town of Liberec where the next Czech National Congress of Vexillology will be organized in 2012. The official closing ceremony of the congress took place again in the courtyard of the Přebyslav castle. On behalf of the host - the Association of the Firemen of Bohemia, Moravia and Silesia - Václav Liška said goodbye to all participants while the President of the Czech Vexillological Society expressed his gratefulness to the congress organizers and thanked all those who had contributed to the success of the congress. Then, the awarded CVS members lowered all three flags hoisted in the beginning of the congress.

The 4th Czech National Congress of Vexillology is over! Long live the 5th Czech National Congress of Vexillology in Liberec in 2012!

Slavnostní zahájení 4. českého národního vexilologického kongresu dne 14. června 2008 (zleva prezident FIAV Michel Lupant, ředitel Centra hasičského hnutí Jiří Pátek, předseda České vexilologické společnosti Jaroslav Martykán a místostarosta Příbyslavi Michael Omes).

Prezenční listina

4. českého národního vexilologického kongresu v Přebyslavi

13. - 15. června 2008

BROŽEK Aleš			PLÍHAL Viktor		
EICHLER Jiří			SCHMIDT Falko		
ERBAN Vladimír			SCHMIDT Susanne		
EXNER Petr			SIVERA Drahošlav		
FOJTÍK Pavel			SKORUPSKI Jacek		
HNÁT Ladislav			STRAŠIFTÁK Peter		
HOLAS Petr			STRUMPF Günter		
HUBKA Josef			SVOBODA Zbyšek		
KLIMĚŠ Roman			ŠKŇOURIL Evžen		
KOPECKÁ Kateřina			TÝMA Milan		
KRACÍKOVÁ Marta			VEHRES Gerd		
KREJČÍK Jiří			VEREŠČÁK Jan		
LIŠČÁK Vladimír			WEINEROVÁ Renata		
LUPANT Michel			ZLÁMAL Jiří		
MAJEWSKI Jörg			ZNAMIEROWSKA Beata		
MÂNDRU Alexandru			ZNAMIEROWSKI Alfred		
MARTYKÁN Jaroslav					

PŘEDNÁŠKY

*prezentované
na 4. českém národním vexilologickém kongresu*

LECTURES

*delivered during
the 4th Czech National Congress of Vexillology*

4. ČESKÝ NÁRODNÍ VEXILOLOGICKÝ KONGRES

Příbyslav 13. - 15. června 2008

Václav Liška

HISTORIE HASIČSTVA U NÁS

Dovoluji si příspěvek pro 4. český národní vexilologický kongres Vexilologů pojmout jako dobrou příležitost připomenout obětavou a nezištnou, často život ohrožující činnost stovek a tisíců záchranářů, kteří, generaci po generaci, věnovali svůj volný čas přípravě a výcviku, aby v okamžiku, kdy jiné postihlo nějaké neštěstí, přispěli bližnímu na pomoc.

Vznik hasičského hnutí

Historie boje proti požárům je snad stará jako lidstvo samo. Člověk záhy poznal známou pravdu, že „oheň je dobrý sluha, ale zlý pán“. V císařském Římě vznikla z řad otroků hasičská družstva (vigiles), která hlídkovala na hradbách a byla připravena v případě potřeby zasáhnout. Důstojník Rufius je prvním známým hasičským velitelem z roku 24 př. n. l., který měl pro boj s ohněm k dispozici 600 vycvičených otroků - kromě profesionálních jednotek fungovalo v Římě dobrovolné sdružení řemeslníků pro hašení požárů (některé dobrovolníky za jejich skutky císař Septimus Severus osvobodil od všech veřejných daní).

Napoleonovi patří dík za vznik prvního evropského moderního profesionálního hasičského sboru v roce 1810, známého jako Sapeurs-Pompiers, avšak moderní sbor dobrovolných hasičů založil dávno před tím už v roce 1736 ve Philadelphii v USA Benjamin Franklin.

I v Českém království jsme byli ohrožováni ohněm a bojovali proti živlům. V noci se svítilo loučemi a svítilkami, později svíčkami, ve starších dobách se vařivalo na otevřeném ohni, a proto riziko požárů bylo veliké. Nedostatečný průchod mezi domy, malý počet studní a větší vzdálenost středu městečka od vody zvyšovaly nebezpečí a hmotné ztráty obydlí ohněm.

Na požár se upozorňovalo křikem, zvoněním, bubnováním a trubením. Každý chránil svůj majetek a při požáru dbal, aby z hořícího domu oheň nepřeskočil na ten, který dosud nebyl zachvácen.

Velké požáry středověkých měst vedly už ve 14. století k tomu, aby byla vydávána nařízení, jak jim předcházet a jak je likvidovat. Policejní řád král. města Chrudimi je již z r. 1510, posléze vznikaly řády pro města Pražská (r. 1611, 1620, 1636, 1678), řád pro Jihlavu je z r. 1613, řád pro Hory Kutné z r. 1623, řád pro město Unhošť byl vydán r. 1756, např. po-

žární řád Nového Města Pražského určoval, kde mají být uloženy hasičské nástroje a další prostředky k hašení.

Z kronik např. víme, že neopatrností služky pana Gutštejna z Malé Strany vypukl 2. června 1541 největší požár v historii hlavního města, který postihl také Hradčany, kde shořely mimo jiné i zemské desky uložené za silnými kamennými zdmi. Roku 1546 byl vydán „Řád o hasení ohně“ od Berky z Dubé, nejvyššího komořího království Českého. Forma požárních řádů se udržela po staletí, i když byla dle poměrů měněna a upravována. V 16. století nabyly zákonného schválení i samým zemským zákonem a převzaty i do městských práv, „zákonníka to platného pro města království Českého“, který v roce 1682 vydal tiskem „slovutný právník český“ Jan Kristian z Koldina. Velké škody způsobené různými paliči a žháři vedly pak k vydání zvláštního nařízení sněmu království Českého pro tuto oblast, a to v zákoníku z r. 1594, který činí na více místech zmínky, jež se týkají všeobecných předpisů „v příčině ohně, zvláště paličův a žhářů, který v době to to mnoho ohněm škodili dle pustého zvyku“.

Roku 1579 vstoupila v platnost „Práva městská království českého a markrabství moravského,“ která stanovila povinnost hasit ohně, právo ukládat žhářům tresty, bít zevlouny holí a udílet pokuty.

Radnice ve větších městech začaly vydávat instrukce pro obyvatelstvo, jak si při požáru počínat, a postupně se objevily také první protipožární řády. V jednom z nich z roku 1611 pro město Prahu se pravilo: „V kterém by koliv městě oheň z nešťastností aneb z připuštění Božího skrz povětří, též z příhody a z neopatrnosti aneb jakýmkoliv způsobem vzešel, tu jednostejná povinnost na všechny obyvatele tohoto města obzvláště se vztahuje...“.¹⁾

Dá se říci, že to už byl první moderní protipožární předpis. Věnoval pozornost i stavbě a umístění domu. Ty se neměly stavět návazně na sebe, ale tak, aby mezi nimi byla mezera alespoň jednoho sáhu. Stodoly měly stát opodál obytných stavení, domy se neměly stavět ze dřeva, ale pokud možno od základů až po střechu z pevného materiálu jako kamení či vepřovic atd. Podle tohoto řádu dostal vozka, který přivezl vodu k ohni jako první, tři kopy míšeňských. Druhému v pořadí se vyplácela polovina a třetímu jedna kopa míšeňských. Pilným hasičům se podávalo na posilněnou a pro povzbuzení pivo za obecní groš. Účty v obecních kronikách se vedly takto: za sud piva při ohni vypitý - 1 kopy 30 grošů; nebo: za čtyři konve piva k ohni vzatých 18 grošů. Řemeslníkům se v 16. století přísně prikazovalo, aby v případě požáru „ihned všeho díla nechali a k ohni spěchali“, ... „kteří by pak z řemeslníků, mistři či čeládka nešli, pokuty dá mistr 1 kopy míšeňských, čeledín tejděn v šatlavě odsedí“.²⁾

V roce 1751 vydala císařovna Marie Terezie „Řád k hašení ohně pro města zemská, městečka a dědiny markrabství moravského.“ Podle něj si měli sousedé navzájem pomáhat; bylo uloženo rušit dřevěné komíny, domy stavět z kamene a vepřovic. Zákaz staveb ze dřeva však dodržován nebyl.

V Požárním řádu ze dne 7. září 1782, vydaném Josefem II, jehož jedna část platila pro města a městce, druhá pro venkovské obce, dostala požární ochrana zákonný ráz. Tento zákon byl vydán původně pro Dolní Rakousy, ale pak byl rozšířen na ostatní země, a tak byl patentem císařským ze dne 25. července 1785 uveden v platnost i pro království České (tento řád byl doplňován o různá nařízení, např. Guberniální nařízení ze dne 23. srpna 1849 č. 147 z. z. nařizovalo zvláštní pravidla pro zacházení se sirkami, dvorským dekretem ze dne 8. dubna 1830 byla omezena výroba a prodej „ohňostrojův a třaskavin“, patentem ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z. vydána zvláštní ustanovení „v příčině dělání ohně a užívání zápalných prostředkův a látek v lesích“,³⁾ zákonem ze dne 25. listopadu 1850 č. 454 ř. z. byly vydána předpisy požární bezpečnosti v divadlech, nařízením ministerským ze dne 17. června 1865 č. 40 ř. z. bylo upraveno zacházení s petrolejem atd.).

V roce 1787 (24. 1.) vydal císař Josef II. „Požární řád pro Markrabství moravské a Vévodství slezské“, kterým zpřesnil řád, vydaný jeho matkou Marií Terezií (tento řád pak platil až do 5. dubna 1873, kdy byl uveřejněn zákon č. 35 „Řád policie požárové“, který vydal Moravský zemský sněm a ukládal starostům obce zřizovat hasičské sbory).

V menších městech a místech začalo postupně docházet k ustavování dobrovolných hasičských sborů, protože účinnost hašení závisela na tom, zda hasí lidé náhodně se sběhnuvší, anebo lidé aspoň částečně odborně připravení.

Začátky organizované ochrany proti požárům v Čechách je možno datovat do roku 1851, kdy vysloužilý rytmistr rakouské armády Ferdinand Leitenberger založil v Zákupích první dobrovolný měšťanský hasičský sbor (Leitenberger si již v roce 1844 dal patentovat nový typ požární stříkačky a o něco později napsal knihu, v níž prakticky i organizačně vysvětlil potřebu a způsob zakládání hasičských sborů). A odtud byl již krůček k zakládání obdobných sborů i v jiných městech, např. město Praha vyslalo r. 1853 jistého Aloise Pasta do Berlína, „by se hasičství přiučil“ a ten zřídil pak první sbor hasičů z povolání v Praze (sbor měl též na starosti i jiné obecní práce jako čištění ulic ap.) a vznikaly další obecní německé dobrovolné hasičské sbory v Čechách v Liberci (1861), v České Kamenici a Rumburku.

Vznik prvního továrního sboru je datován do roku 1852 při uhelném dolu Heinrichs-Gluck Zeche (později důl Evžen). Sbor byl německý o síle de-

seti mužů a byl předurčen k zásahům při požárech na povrchu i v podzemí. První německý tovární dobrovolný sbor v Čechách pak vytvořila v roce 1865 textilní firma Liebig ve Vesci u Liberce. Lidé se museli nějakým způsobem proti požárům bránit, a tak dochází ke zřizování organizovaných skupin lidí, kteří se hašením požáru zabývali (právě v severních Čechách byly tyto organizované skupiny zřizovány jako jedny z prvních v Čechách vůbec). V roce 2007 jsme měli profesionální hasiče v 97 firmách, v nichž působí 3448 tzv. „podnikových“ hasičů (r. 1999 však bylo 124 jednotek). Tyto jednotky požární ochrany provádějí svou činnost při kvalitativně odlišných mimořádných událostech, zejména úniku nebezpečných látek a spolupracují i s územně příslušnými jednotkami IZS. Jednotky HZSP působí v automobilovém, chemickém průmyslu, v atomových elektrárnách atp.

Pokus založit dobrovolný český hasičský spolek inicioval r. 1863 v Chrudimi JUDr. Jan Figar (pozdější starosta Zemské jednoty Království českého), ani pokus ve Slaném se nezdařil. Teprve r. 1864 přičiněním Karla Krohna (získal své zkušenosti v Hamburku) se podařil a tak vznikl dne 7. května 1864 první sbor dobrovolných hasičů s velením českým ve Velvarech. Zde, městskou radou schválené a vyhlášené „Stanovy dobrovolného hasičského sboru ve Velvarech“ byly vzorem i pro ostatní, a tak o jejich zapůjčení v dalších letech žádala další města. Podle nich tedy byly zpracovány další stanovy a vznikaly sbory r. 1865 v Roudnici, r. 1867 v Nepomuku a v Kolíně, r. 1868 na Horách Kutných., v Platanech a v Táboře, r. 1869 dalších šest a roku 1870 sedm sborů, takže koncem r. 1870 bylo v Království českém 20 sborů „Dobrovolných hasičů Českých“, mimo 12 jednot sokolských, které též hasičství pěstovaly.⁴⁾

Na Moravě byl první hasičský sbor založen r. 1861 ve Fulneku obyvateli německé národnosti. První dobrovolné hasičské sbory složené z česky mluvících občanů byly založeny v Třebíči r. 1868 a r. 1871 ve Velkém Meziříčí. Oba tyto sbory založil Titus Krška. Zemské požární řády stanovily mimo jiné, že „nejvyšším pánem u požáru je městský hejtman a městští úředníci a zřízenci jsou povinni mu pomáhat“. Krajské úřady vydávaly výkazy o úloze cechů při požárech (např. v Krnově 27. listopadu 1787 pro město Bruntál).

Vznik nových sborů v českých zemích výrazně ovlivnil Zemský zákon č. 135/1867 o právu shromažďovacím (hlavními nositeli hasičských myšlenek na vesnicích byli většinou učitelé) a roku 1875 vydaný „Řád požární policie pro království České“ (jeho hlavní zásady platily až do r. 1941). Na Moravě byl zákon doplněn tzv. Řádem požárovým, vydaným 5. dubna 1873, číslo 15, v Markrabství Moravském. Ten stanovil, aby v každé obci, která má více než 50 domů, byl zřízen dobrovolný hasičský sbor.

Koncem roku 1870 bylo již na území tehdejších zemí Koruny české dvacet sborů dobrovolných hasičů a roku 1874 jich bylo už stosedm. Dnes, r. 2008, máme přes 7 tisíc sborů, ve kterých pracuje přes 320 000 dobrovolných hasičů.

V době vrcholícího národního obrození a rozvoje českého společenského a kulturního rozvoje sehrály hasičské sbory i významnou roli v národní osvětě, ve vzdělávání, rozvoji knihoven, organizování plesů, ochotnického divadla apod. Hasiči se vryli do podvědomí laické veřejnosti a neváhali přiložit ruku k dílu, kdekoliv to bylo zapotřebí.

Např. roku 1881 po požáru Národního divadla (11. června) přispěli hasiči z řady míst do veřejné sbírky na jeho obnovu pod heslem „Na zdar divadla národního!“, která vynesla v celé zemi tolik peněz, že za necelých dvacet sedm měsíců od tragédie zněly opět hledištěm znovu vybudované Zlaté kapličky velebné tóny Smetanovy Libuše. Nově se zrodivší pozdrav „Na zdar bratře!“ nebyl po dlouhá léta jenom pozdravem sokolským, ale bratry se nazývali navzájem též všichni hasiči (ve zkrácené formě „Nazdar“ je toto pozdravení dodnes používáno).

Z požárně-bezpečnostního úhlu pohledu je zajímavé, že se při stavbě Národního divadla vycházelo ze zkušeností z požárů Brooklynského divadla v roce 1877 (uhořelo 283 návštěvníků) a Královského divadla v britském Exeteru (186 uhořelých diváků) a bylo už vybaveno bezpečnostní železnou oponou. Národní divadlo už hasili pražští profesionální hasiči z prvního placeného hasičského sboru v českých zemích, založeného Aloisem Pastou 23. března 1853. V listopadu téhož roku byl jmenován hasebním mistrem-velitelem Václav Soukup, který měl k dispozici 68 mužů.

Tolik tedy stručný exkurz do historie českého hasičstva ...

Poznámky

- 1) Protipožární řád pro město Prahu, 1611.
- 2) Tamtéž.
- 3) Požárním řád, Josef II, 7. září r. 1782.
- 4) Hasičská knihovna, sešit I, Zařízení, správa a řízení sborů dobrovolných hasičů, v Chrudimi 1898.

HISTORY OF THE FIREMEN MOVEMENT IN OUR COUNTRY

Since the 14th century, various legal regulations for fighting big fire disasters devastating medieval Bohemian towns were issued by local municipal authorities. The town of Chrudim published its fire precautions in 1510 followed by other towns, including the towns of Prague. The Superior chamberlain of the Kingdom of Bohemia Berka z Dubé ordered the earliest obligatory fire protection measures in 1546 after the "Rule how to extinguish fires" was published. Hitherto, non-professional militias acting in terms of local instructions were replaced by specialized fire corps in 1873 when the Moravian Land Diet passed "The Fire Police Rules Act" No. 35. Provincial towns established their brigades of skilled voluntary firefighters while the City of Prague (1853) and big factories (1865) organized professional corps conducted on the paramilitary basis. On 25. May 1876, the Fire Police Rules stipulated the uniform firemen organization acting in the Kingdom of Bohemia with its unified fire equipment, harness, distinctive marking and symbols.

Stanislav Bárta

SBÍRKA PRAPORŮ CENTRA HASIČSKÉHO HNUTÍ PŘIBYSLAV A JEJÍ KATALOGIZACE

Předkládaný katalog praporů je výsledkem první etapy katalogizace sbírky praporů v Centru hasičského hnutí Příbyslav (dále jen CHH). Není katalogem úplným a to hned z několika hledisek. Jednak samostatně neuvádí repliky originálů uložených v CHH, dále neuvádí některé originály, jejichž katalogizace nebyla z rozličných důvodů prozatím uskutečněna, a konečně nezachycuje stuhy a žerdě (případně další příslušenství, např. původní obaly) praporů. Kompletní dokončení katalogu si vyžádá ještě mnoho času a nebylo by myslitelné v takovém časovém horizontu, který by umožnil jeho publikování v tomto sborníku.

Několik poznámek k hasičským praporům v českých zemích

Úvodem je nutno poznamenat, že zatím nebyl proveden ucelený výzkum hasičských praporů a veškeré zde uvedené postřehy je tedy nutno považovat pouze za předběžné teze, které byly vysloveny především na základě studia souboru praporů v CHH Příbyslav.

Prapory se objevují u hasičských sborů téměř od počátku jejich organizování, i když postoj k nim nebyl zprvu jednotný. Na sklonku 19. století ještě silně zaznívaly hlasy, které prapory u hasičů odmítaly jako projev fangličkářství a nabubřelosti.¹⁾ Avšak na stránkách dobového tisku začínáme od počátku 20. století nacházet vášnivé obrany proti těmto názorům. Na sklonku 20. let je již patrný výrazný pozitivní posun ve vnímání užívání praporů, jak dokládá i úryvek přednášky V. Broží z roku 1927: „Nebývalo zvykem zaváděti a užívati v hasičských sborech praporů. Těch jednot, jež si je pořídily, nebo jimi byly obdarovány, bylo poskrovnu. I veřejnost stávala se proti užívání praporů v hasičských institucích.“²⁾ Jeho slova dokládá i např. vhléd do poměrů župy č. 99 Stráž na východě. Ta teprve roku 1938 světla svůj vlastní prapor a v roce 1929 měl z 21 sborů této župy prapor pouze jediný, a sice sbor ve Vamberku.³⁾ Pořízení praporu bylo samozřejmě velice nákladnou záležitostí a jeho vlastnictví se stávalo otázkou prestiže.⁴⁾ Je možné vypozařovat určitá období, kdy si nechává větší množství sborů vyhotovit své prapory. Jedná se o sklonek 19. století, 20. a 30.

léta 20. století, období 1945-50 a konečně dobu od 90. let minulého století.

Prapory jednotlivých sborů nebyly v minulosti ani dnes svázány jednotným předpisem.⁵⁾ Do výběru motivů praporů zasahovala stejně jako dnes nejvíce tradice, nabídka zhotovitelů a napodobování již existujících praporů. Nejčastěji se setkáváme s vyobrazením hasičského znaku, a sice v podobě odpovídající době vzniku praporu. Poměrně častým motivem je vyobrazení světců, především patrona hasičů svatého Floriána. Ve výrazně menším množství případů se můžeme setkat i s jinými světcí, např. svatým Václavem či svatým Josefem, což může být ovlivněno jednak místní tradicí, jednak okolnostmi vzniku praporu. Dalšími symboly, které se mohou na praporech objevit, jsou ty, které odkazují k místu působení sboru. Může to být například městský či obecní znak, vyobrazení panoramatu města, či významné stavby nebo třeba pouze využití některého heraldického prvku ze znaku města či obce.

Důležitou součástí praporů jsou nápisy a opisy. Téměř samozřejmostí bývá název příslušného sboru, někdy i s uvedením roku založení sboru, případně vysvěcení praporu. Setkáme se také s různými hesly, např. „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ. VLASTI K OBRANĚ“; „NA POMOC BLIŽNÍMU A VLASTI“; „PLAMENŮM BRAŇ. BLIŽNÍHO CHRAŇ!“; „BOHU K OSLAVĚ. BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“; „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ - VLASTI K OSLAVĚ“; „VLASTI ZDAR - OHNI ZMAR“⁶⁾.

Stav sbírky a její evidence před katalogizací

Sbírka praporů CHH nebyla před započítáním katalogizace zvlášť vyčleněna ze všeobecné muzejní sbírky CHH. Prapory byly evidovány standardním způsobem jako ostatní sbírkové předměty. Rozsah jednotlivých záznamů byl značně nevyvážený, přičemž se evidence omezovala v zásadě na záznamy v přírůstkové knize v papírové podobě a jejich obdobu v elektronické podobě v programu Demus01. Ke dni 17. 4. 2008 bylo evidováno celkem 41⁷⁾ praporů, z toho 17 replik.

Jednotlivé záznamy obsahovaly v lepším případě vedle názvu sbírkového předmětu také údaje o tom, kdo a kdy předmět CHH daroval (někdy i s odkazem na příslušný darovací list), výjimečně byly též zaznamenány stuhy a žerdě. Darovací listy se zachovaly v 9 případech. V 9 případech byla k dispozici faktura za vyhotovení repliky. Darovací listiny vesměs neudávaly další relevantní údaje. Pouze v některých případech byl uveden stručný popis listu, popřípadě stuh a žerdě, výjimečně též okolnosti nálezu, získání nebo vyhotovení praporu. Ke dvěma darovacím listům byly připojeny pů-

vodní fotografie. V Archivu CHH byly též uloženy fotografie 15 praporů, není ovšem zřejmé, ze které doby pocházejí.⁸⁾

Samotné prapory byly uloženy ve vodorovné poloze v zásuvkách (kovové rámy a sololitový děrovaný podklad k zajištění cirkulace vzduchu), část praporů byla v depozitu připevněna na nepůvodních žerdích pro výstavní účely (jednalo se o 7 replik a jeden originál), 3 prapory byly zavěšeny na historických žerdích a byly využívány pro slavnostní účely⁹⁾ a 5 je vystaveno v rámci stálé expozice (těchto 5 praporů není součástí tohoto katalogu). Ve většině případů byly prapory opatřeny papírovým štítkem s uvedením přírůstkového a někdy též inventárního čísla.

Průběh katalogizace

Katalogizace praporů započala v březnu 2008 na základě metodiky poskytnuté PhDr. Zbyškem Svobodou. V první fázi se jednalo o ověření fyzické existence evidovaných praporů. Od počátku vyvstávaly značné nesrovnalosti mezi evidencí a skutečným stavem. Dva originály praporů se nepodařilo nalézt¹⁰⁾, u jednoho praporu se projevil rozpor mezi evidencí a skutečností¹¹⁾ a v průběhu katalogizace byly nacházeny neevidované prapory (prozatím celkem 5). Tento katalog nakonec obsahuje 2 originály dosud neevidovaných praporů a poznámku o 1 neevidované replice.

Prapory byly znovu nafotografovány. Ty, které byly na žerdích pro výstavní účely, byly sejmuty a konzervátorsky ošetřeny. Identifikaci všech materiálů použitých při výrobě praporů provedla konzervátorka CHH Příbryslav Iva Macková. Vzhledem ke stavu evidence se jako zdlouhavá a obtížná začala jevit identifikace jednotlivých stuh a především žerdí. Pro potřeby tohoto katalogu bylo tedy od zařazení stuh a žerdí upuštěno, v interní pracovní verzi jsou ovšem zahrnuty.

V průběhu katalogizace byl zjištěn katastrofální stav některých praporů a zároveň byly objeveny dva pohřešované originály (SDH Velvary, župa Posázavská), které ležely zapomenuty v igelitových pytlích na skříni s ostatními prapory. Prapor SDH Velvary byl značně degradován, část listu zcela chyběla a malba na hedvábí byla v rozsáhlé míře popraskána. Horší byl ovšem stav praporu župy Posázavské a župy Podbrdské. Na praporu župy Podbrdské byl na rubové straně vystřižen hasičský znak a na praporu župy Posázavské byly dokonce vystřiženy všechny nápisy a drtivá většina aplikací a část aplikací byla odpárána. Prapor je tak pouze žalostným torzem. Vzhledem k tomu, že k oběma praporům byly v roce 1987 vyhotoveny repliky, muselo k jejich poškození dojít

nejdříve v tomto roce. Při určování materiálů replik těchto praporů ovšem konzervátorku zarazil starobylý vzhled některých jejich částí a po zevrubnější analýze bylo zjištěno, že aplikace i nápisy byly v obou případech druhotně použity ke zhotovení repliky. Na některých místech je možno pod aplikací na replice rozpoznat látku původního praporu, ze kterého byla vystřižena. Druhotně použité aplikace byly místy nově doplňovány. Přesný rozsah opětovného použití původních aplikací při zhotovení replik zatím nebyl určen. Alespoň pro představu je možno nahlédnout do přílohy katalogu.

Prapory ve sbírkách CHH zařazené do katalogu

Přestože prapory ve sbírkách CHH Příbrav rovnoměrně nepokrývají celou šíři používaných hasičských praporů, můžou být do jisté míry vypočítávacím vzorkem. Většina praporů pochází z období meziválečného (12 ks), před rok 1918 lze zařadit 7 praporů a 2 jsou z období po druhé světové válce. Jedná se o prapory jak žup a okresů, tak i jednotlivých hasičských sborů, v menší míře pak dalších hasičských složek (dorost, samaritáni). Regionálně je nejvíce zastoupena oblast středních Čech, Vysočiny (Havlíčkovsko, Žďár) a východních Čech (Hradec Králové a okolí).

Nejčastějším motivem, který se na praporech objevuje, je hasičský znak, a to v různých podobách. Na praporech 19. století se setkáváme s různou stylizací hasičské výzbroje a výstroje. Většinou se jedná o přílbu na zkřížených sekerkách a žebříku, někdy doplněnou o další předměty. Od roku 1896 měla ZÚHJ možnost používat svůj vlastní znak (viz obr. 1), se kterým se ovšem na praporech ve sbírkách CHH nesetkáme. Od roku 1920 se používá jiná varianta tohoto znaku, jakožto svazový odznak (tento také na praporech v CHH nenalezneme, viz obr. 2). Od roku 1922 byl používán nový znak ČZHJ podle návrhu Ladislava Škalouda (v katalogu označován jako vzor 22, viz obr. 3). Na červeném trojhranném štítě se zaoblenými rohy stříbrný dvouocasý lev se zlatou korunkou a zlatou zbrojí ve skoku vpravo, s prsním štítkem se slovenským státním znakem. Štít je položen na svisle postavené hasičské sekerce a dvou zkřížených žebřících. Každá ze tří stran štítu je lemována třemi lipovými listy. Tento znak má dvě varianty: se zelenými lipovými listy nebo se zlatými lipovými listy. Při užívání tohoto znaku nepanuje zcela jednota v některých detailech barevného provedení. V roce 1936 se spolu s novým stejnojmenným objevuje i nový znak SČH (v katalogu označován jako vzor 36 viz obr. 4). Na španělském štítě velký státní československý znak položený na svislé hasičské sekerce. Vpravo a

vlevo od znaku vychází zelený lipový trojlístek. Vzhledem ke krátké době jeho užívání je reprezentován ve sbírkách CHH jediným praporem.

Vedle hasičského znaku se na praporech ve sbírkách CHH objevují i znaky jiné. Jedná se především o státní znak, popřípadě znak příslušného města. V překvapivě malém množství případů je na praporech vyobrazen svatý Florián (4x) a jednou se dokonce setkáme se svatým Václavem a jednou se svatým Josefem. Zajímavé je též zachycení místních reálií na praporech (např. chrám svaté Barbory v Kutné Hoře nebo náměstí v Hradci Králové). Poměrně často se jako motiv objevují také lipové ratolesti v různé podobě. Nedílnou součástí jsou pak opisy a nápisy uvádějící různá hesla nebo název župy či sboru, popřípadě roky založení sboru či vysvěcení praporu. Výjimku zde tvoří nejstarší prapor ve sbírkách CHH z roku 1868 (Velvary), kde nápisy i opisy zcela chybí.

Poslední poznámku učiníme k dataci jednotlivých praporů. Ta je velice usnadněna v případě, že je rok vzniku uveden přímo na praporu. Zvláště po roce 1918 je to jev velice častý. Prapory byly tehdy svěceny např. u příležitosti výročí založení sboru a list praporu se tak stal místem, kde bylo toto výročí možno zvětšit. V ostatních případech mohou nastat problémy s určením doby vzniku. K alespoň rámcové dataci poslouží doba existence příslušného sboru či župy a použitá symbolika. K bližšímu určení by jistě pomohly archivní materiály příslušných sborů, ty však už povětšinou nejsou k dispozici. Určitým vodítkem může být místní tradice, která bývá zachycena především ve výročních publikacích ke vzniku sboru. Dále je možné se opřít o záznamy v dobovém tisku, popřípadě řadu artefaktů vázících se ke svěcení praporu. Takto byla například potvrzena datace praporu Velvar a Bzence. Ve sbírkách CHH jsou totiž dochovány medaile vydané u příležitosti svěcení těchto praporů. Někdy mohou napomoci i stuhy jako v případě praporu Královéhradecké župy (zde byla navíc situace usnadněna velice krátkým obdobím používání znaku SČH vzor 36). Velkou neznámou pro nás zatím představují osudy jednotlivých praporů před jejich získáním do sbírek CHH. Zde bude patně ležet těžiště dalšího bádání.

Konečná podoba katalogu

Do publikovaného katalogu praporů bylo zařazeno celkem 21 položek. Jedná se o 19 originálů a 2 repliky. K 17 z 19 zde uveřejněných originálů jsou vyhotoveny repliky, což je u jednotlivých praporů v katalogu vždy uvedeno. Těmto replikám nebyl věnován samostatný záznam, neboť by tak neúměrně narostl rozsah katalogu. Klíčem k zařazení bylo především bezproblémové určení a popis praporů. Dalším limitem se pak stal rok

1949 (prapor SDH Slezské Předměstí) a do katalogu tak nebyly zařazeny prapory ČSPO nebo např. prapor CTIF.¹²⁾

Jednotlivé záznamy jsou řazeny dle následujícího klíče:

- 1) Prapory žup a okresů v abecedním pořadí dle názvu či sídla župy
- 2) Prapory jednotlivých sborů abecedně dle sídla sboru
- 3) Ostatní prapory (dorost, samaritáni, ...)

Záznamy mají následující strukturu:

- 1) Název praporu a datace
- 2) Původ a stav praporu - jsou uvedeny známé okolnosti vzniku praporu či jeho získání do sbírek a dále pak aktuální fyzický stav praporu
- 3) Rozměry (uváděny v cm) a materiál
- 4) Obecný popis listu praporu - zaznamenání techniky zhotovení, nápisů včetně rozměrů, způsob uchycení k žerdi apod.
- 5) Popis lícu a rubu praporu.
- 6) Poznámka, zda je k praporu vyhotovena replika

Seznam zkratek

CTIF	Comité technique international de prévention et d'extinction du Feu (Mezinárodní technický výbor pro prevenci a hašení požárů)
ČSPO	Československý svaz požární ochrany
ČZHJ	Česká zemská hasičská jednota
CHH	Centrum hasičského hnutí
OV SPO	Okresní výbor Svazu požární ochrany
SČH	Svaz československého hasičstva
SDH	Sbor dobrovolných hasičů
SH ČMS	Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska
ZO SPO	Základní organizace Svazu požární ochrany

Poznámky

- 1) Srovnej J. Michálek: Prapory a naše sbory. Hasičské rozhledy VII/1901, sešit 24, s. 445-446, nebo přetištěný text s komentářem Fangličkářství. Ochrana hasičská IX/1900, číslo 5, s. 58-59.
- 2) V. Broža: Odhalení praporu. Český Hasič VIII/1927, číslo 26, s. 2.
- 3) Viz Kus historie župního praporu. Věstník hasičských žup Orlice 15 a Stráž na východě č. 99, XII/1938, číslo 6-7, s. 70-71.

- 4) Což mimo jiné dokládá další úryvek z projevu již citovaného V. Broží (viz pozn. 2): „Ostatně budou to vždy jen spolky zámožné neb obdarované, jež při zvláštních slavnostech vytáhnou s praporem.“
- 5) Zakládací listina symbolů SH ČMS (viz <http://www.dh.cz>) se omezuje pouze na následující konstatování: „Pro prapor se nestanovuje jednotné provedení. Prapor mají i jednotlivé organizační jednotky SH ČMS a to podle vlastního návrhu. Užívají se také historické prapory, které jsou již v držení organizačních jednotek, zejména SDH. Pro nově zpracovávané prapory však platí, že použitá symbolika musí odpovídat oficiálně zavedené symbolice. Prapory jsou provedeny z těžších a kvalitnějších tkanin a mají strany odlišného provedení.“
- 6) Tato hesla jsou zaznamenána na praporech ve sbírkách CHH Přibyslav, viz katalog.
- 7) Šest z nich není zařazeno do tohoto katalogu (jedná se o prapor CTIF a pět praporů ČSPO) viz dále.
- 8) Tyto fotografie jsou cenné především tím, že umožňují snadnější identifikaci některých žerdí a stuh, což ovšem pro potřeby tohoto katalogu nebude využito. Dále patrně zachycují některé prapory před výrazným zhoršením jejich stavu.
- 9) Jeden z nich není zahrnut do katalogu, neboť není prozatím uspokojivě dořešena otázka jeho původu. Po předběžné analýze se zdá, že se jedná o repliku s využitím části originálu viz dále. Prapor nebyl v evidenci.
- 10) Jednalo se o originál praporu župy Posázavské a praporu SDH Velvary, nakonec byly objeveny, okolnosti nálezů srovnej níže.
- 11) Jedná se o prapor SDH Dřín, který je v evidenci veden jako historický prapor. Na základě zápujčných smluv bylo ale zjištěno, že byl vrácen, navíc v depozitu byl uložen prapor SDH Dřín bez evidenčního štítku a po předběžné analýze se zdá, že se jedná o repliku. Jetí původ ovšem není nikde doložen.
- 12) Ze starších praporů nebyly zařazeny prapory SDH Kročehlavy a SDH Frélichov. Tyto také nebyly vedeny v evidenci, navíc se ukazuje že prapor SDH Kročehlavy postihl patrně podobný osud jako prapory župy Posázavské a Podbrdské. Každopádně u nich panuje stále řada nejasností.

A FLAG COLLECTION OF THE CENTRE OF THE FIREFIGHTERS MOVEMENT

Banners and flags are ranked among the most famous symbols of firemen brigades and those of a particular historical and artistic value are deposited in the museum of the Centre of the Firefighters Movement in the Přibyslav castle. Despite of their primary rejection by the firemen who considered those for a manifestation of decayed flag-wagging and bombast in the fall of the 19th century, the firemen flags became popular within the 1920s and 1930s, between 1945 and 1950 and in the 1990s. However, their appearance design was never regulated by the Statute or

by the headquarters. It was influenced partly by the tradition, by already existing historical banners, or by an offered proposal of the flag producers. The most displayed symbol was the temporary emblem of the firemen movement stipulated by the actual Statute of the centralized movement. The patron saints were quite frequent motifs of the banners, Saint Florian as a patron of firemen naturally prevailed. References to the site of action of the related brigade represent another popular motif - municipal arms, significant monuments and/or their derivatives. However, every flag was completed with inscriptions referring to the name, place and date of the brigade's foundation and various mottos and pleas.

KATALOG PRAPORŮ

Československý prapor Župy Havlíček v Příbyslavi 1922-1936

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO ČSSR Havlíčkova Borová (11. 4. 1984), kde byl uložen od roku 1939. Na rubové straně protržen při dolním okraji, především rubová strana silně vybledlá a ušpiněná.

Rozměry a materiál: 135 x 146; ryps, aplikace ryps, vyšívány bavlnou a bavlněnou pokovenou nití.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na lícové straně vyšit bíle nápis „HAVLÍČEK“ (střed listu) a nad ním bíle opis „HASIČSKÁ ŽUPA“ a pod ním bíle opis „V PŘIBYSLAVI“. Výška nápisu je 20 cm a výška opisů 10 cm. Na žerdřovém okraji jsou našity 2 páry kroucených šňůr a 9 ok z kroucených šňůr k uchycení praporu k žerdě.

Líc: Na červeném poli bílý nápis „HAVLÍČEK“ (střed listu), nad ním bíle opis „HASIČSKÁ ŽUPA“ a pod ním bíle opis „V PŘIBYSLAVI“. Nápis a opisy jsou ve stříbrno zlatém stylizovaném rámu, v jehož rozích jsou stylizované květy.

Rub: Ve středu bílého pole je znak ČZJH vzor 22 ve variantě se zlatými lipovými listy a v rozích listu praporu jsou červeno-stříbrno-zlaté stylizované květy.

Replika vyrobena na zakázku Propagační tvorbou, v.d. Praha v roce 1986.

Československý prapor Župy Královehradecké 100 1937

Původ a stav praporu: Získáno darem od pana Bedřicha Jareše z Nového Bydžova v roce 1987. Stav výborný.

Rozměry a materiál: 110 x 126; ryps, aplikace podšívkovina a umělé tkaniny, vyšívání hedvábíčkem a pokovenou bavlnkou, kroucená šňůra z bavlny.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívání s aplikacemi, na lícové straně vyšity zlatě nápisy „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (horní okraj) „VLASTI K OBRANĚ“ (dolní okraj), na rubové straně zlatě vyšívání opis „HASIČSKÁ ŽUPA“ (horní okraj) a zlatý nápis „KRÁLOVÉHRADECKÁ 100“ (dolní okraj). Výška nápisů na lícové straně 7 cm výška nápisu a opisu na rubové straně 7 a 5 cm. List je obšit červenou, modrou a bílou spletenou kroucenou šňůrou (značně vybledlá).

Líc: Modrý okraj, u žerdi s bílo-modro červenou stuhou spletenou v mašli, červeně rámované bílé pole v něm vyobrazena část náměstí Hradce Králové s katedrálou Sv. Ducha a Bílou věží nad dvěma lipovými ratolestmi. Při horním okraji bílého pole zlatý nápis „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ a při dolním okraji bílého pole zlatý nápis „VLASTI K OBRANĚ“. Po celé délce žerdového okraje bílého pole bílo-modro-červená trikolóra.

Rub: Modrý okraj, bíle rámované červené pole, v něm znak SČH vzor 36. Při horním okraji červeného pole zlatý opis „HASIČSKÁ ŽUPA“ a při dolním okraji červeného pole zlatý nápis „KRÁLOVÉHRADECKÁ 100“. Při okraji červeného pole modro-bílá zvlněná linka.

Replika praporu vyrobena na zakázku firmou UNITA, spol. s r. o., Javorník u Jeseníku v roce 1994.

Československý prapor Župy č. 16 v Německém Brodě 1932

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO ČSSR Havlíčkův Brod město (12. 5. 1986). Stav dobrý po základním konzervátorském ošetření.

Rozměry a materiál: 108 x 116; ryps vypodložený plátnem, vyšíváný bavlnkou.

Obecný popis listu praporu:

Vyšíváný s aplikacemi, na lícové straně vyšity červeně opisy „HASIČSKÁ ŽUPA“ (horní okraj) „NĚMECKÝ BROD“ (dolní okraj), ve středu listu červeně vyšit nápis „ČÍS. 16“, na rubové straně bíle vyšívané opisy „NA POMOC“ (horní okraj), „BLIŽNÍMU A VLASTI“ (dolní okraj), ve střední části vyšit bíle nápis „1882 1932“. Výška opisů 7 cm (vyjma „NĚMECKÝ BROD“-10 cm) a výška nápisů 10 cm. List je obšit bílou a žlutou spletenou kroucenou šňůrou (značně vybledlá), na žerďovém okraji vytváří šest ok k uchycení praporu k žerdi.

Líc: Na bílém poli červené opisy „HASIČSKÁ ŽUPA“ (horní okraj) a „NĚMECKÝ BROD“ (dolní okraj), ve středu listu červený nápis „ČÍS. 16“. Okraj listu lemován červenými plaménky.

Rub: Ve středu červeného pole znak ČZHJ vzor 22 ve variantě se zlatými listy, bílé opisy „NA POMOC“ (horní okraj), „BLIŽNÍMU A VLASTI“ (dolní okraj), vpravo od znaku ČZHJ bílý nápis „1882“, vlevo od znaku ČZHJ bílý nápis 1932. Okraj listu lemován bílými plaménky.

Replika praporu vyrobena na zakázku Ústředím uměleckých řemesel Praha v roce 1988.

Český prapor hasičské župy Podbrdské 1880-1902

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO ČSSR Hořovice (16. 5. 1983). Silně poškozen - na rubové straně vystřižen hasičský znak-dle předběžné restaurátorské analýzy patrně použit při výrobě repliky praporu v roce 1987 v Propagační tvorbě Praha. Látka napadena molem, degradace pokovených nití. Datace vychází ze vzniku župy (1880) a z uvedení praporu v inventáři župní pokladny z roku 1902.

Rozměry a materiál: 110 x 152; česaná bavlna, vyšíván žlutou pokovenou bavlněnou nití, třásně při okraji 4 cm bavlněná pokovená nit.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány původně s aplikací (dnes je součástí repliky) na lícové straně vyšity zlatě opisy „PLAMENŮM BRAŇ“ (horní okraj) „BLIŽNÍHO CHRAŇ!“ (dolní okraj), na rubové straně zlatě vyšíváné opisy „HASIČSKÁ ŽUPA“ (horní okraj) „PODBRDSKÁ.“ (dolní okraj). Výška opisů je 15 cm. List je obšit zlatými třásněmi o délce 4 cm, při žerďovém okraji stopy po 7 kroucených šňůrách k přichycení praporu k žerdi (z toho 3 dochované).

Líc: Na červeném poli zlaté opisy „PLAMENŮM BRAŇ“ (horní okraj) „BLIŽNÍHO CHRAŇ!“ (dolní okraj), ve středu listu zlatý stylizovaný rostlinný motiv.

Rub: Na bílém poli zlaté opisy „HASIČSKÁ ŽUPA“ (horní okraj) „PODBRDSKÁ.“ (dolní okraj), ve středu listu byl hasičský stylizovaný znak hasičů (na zlaté signální trubce s červeným provazem zlatá hasičská přilba, v pozadí žebřík se skříženými sekerkami a zavěšeným vědrem s propletenou hadicí a lanem a dvěma ratolestmi).

Replika praporu vyrobena na zakázku Propagační tvorbou, v.d. Praha v roce 1987.

Český prapor hasičské župy Posázavské po 1896

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO Ondřejov (6. 5. 1983). Silně zdevastován - na lícové i rubové straně vystřiženy aplikace i nápisy, část aplikací při kraji listu odpárána, část degradována (prořídla tkanina). Většina odstraněných částí patrně použita při výrobě repliky v roce 1987 v Propagační tvorbě Praha.

Rozměry a materiál: 130 x 170; ryps, vyšívání žlutá bavlněná nit se zlatým pokovením, okraj listu pokovená nit. Původní prvky použité na replice-aplikace ryps, pokovená bavlněná nit, barevné skleněné kameny, penízky, vyšívání bavlněná nit.

Obecný popis listu praporu (na základě repliky):

Vyšívány s aplikacemi, na rubové straně vyšity zlatě (dnes po degradaci vypadají stříbrně) opisy „HASIČSKÁ ŽUPA“ (horní okraj) „POSÁZAVSKÁ“ (dolní okraj). Výška opisů je 8 cm. List je obšit zlatou a stříbrnou nití, na žerd'ovém okraji je našito 10 červeno-bílých kroucených šňůr k uchycení praporu k žerdi.

Líc (na základě repliky): Bílý okraj s červenými plaménky, červené pole v něm stylizovaný hasičský znak (zlatá přilba nad skříženým žebříkem, hákem a sekerkou a smotaným lanem, rámováno dvěma zelenými ratolestmi s modrou stuhou). Zlaté opisy „HASIČSKÁ ŽUPA“ (horní okraj) „POSÁZAVSKÁ“ (dolní okraj).

Rub (na základě repliky): Červený okraj s bílými plaménky, na bílém poli na zlatě lemovaném červeném štítě lev ve skoku vpravo hledící se zlatou korunou a stříbrnou zbrojí, nad štítem svatováclavská koruna, pod štítem zelená lipová ratolest.

Replika praporu vyrobena na zakázku Propagační tvorbou, v.d. Praha v roce 1987.

Československý prapor Okresní hasičské jednoty v Kutné Hoře ? (1938) 1945-1953

Původ a stav praporu: Darován Okresním výborem Svazu požární ochrany Kutná Hora (13. 7. 1983). Lehce poškozen -natržení při vlajícím okraji lícové strany (cca 25 cm). Datace se opírá především o organizační změny v ČZHJ.

Rozměry a materiál: 106 x 119; ryps vypodložený vlněnou tkaninou, aplikace patrně silon, vyšívány hedvábnou nití.

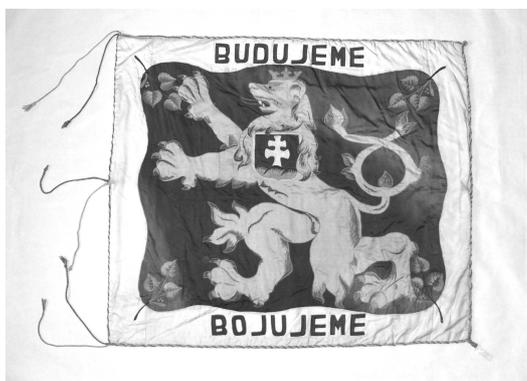
Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na lícové straně vyšity červeně nápisy „BUDUJEME“ (horní okraj) „BOJUJEME“ (dolní okraj), na rubové straně bíle vyšívané nápisy „ZACHRAŇUJEME“ (horní okraj), „POMÁHÁME“ (dolní okraj), „OKRESNÍ HASIČSKÁ JEDNOTA (žerďový okraj), „V KUTNÉ HOŘE“ (vlající okraj). Výška nápisů je 4 a 7 cm. List je obšit bílou a červenou spletenou kroucenou šňůrou (značně vybledlá), na žerďovém okraji jsou našity tři páry kroucených šňůr (vždy červená a bílá) k uchycení praporu k žerdi.

Líc: Bílý okraj, červené pole v něm stříbrný dvouocasý lev ve skoku vpravo hledící se zlatou korunou, červeným jazykem a s prsním štítkem se slovenským znakem, v každém rohu listu větvička se třemi lipovými listy a květem. Na bílém horním okraji červený nápis „BUDUJEME“ a na dolním bílém okraji červený nápis „BOJUJEME“.

Rub: Červený okraj, na bílém poli v popředí hasič vynášející ženu z plamenů, za ním postava hasiče s proudnicí hasící plameny, vlevo v pozadí chrám sv. Barbory. V každém rohu listu praporu je větvička se třemi lipovými listy a květem. Na červeném okraji jsou bíle vyšívané nápisy „ZACHRAŇUJEME“ (horní okraj), „POMÁHÁME“ (dolní okraj), „OKRESNÍ HASIČSKÁ JEDNOTA (žerďový okraj), „V KUTNÉ HOŘE“ (vlající okraj).

Replika praporu vyrobena na zakázku firmou UNITA, spol. s r. o., Javorník u Jeseníku v roce 1994.

Český prapor Dobrovolného hasičského sboru města Bzenec 1892

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO ČSSR Bzenec, okres Hodonín v roce 1989. Silně poškozen - celková degradace plochy listu, na lícové straně chybí cca 1/5 plochy listu, rubová strana silně potrhána, silně vybledlá, na obu stranách popraskaná malba. Prapor v pozdější době opravován (nová část rubu listu s doplněním a aplikací původních motivů a opisu, domalování patrně fixem, některé trhliny sešity).

Rozměry a materiál: 112 x 145; hedvábí, ryps, olej na lněném plátně, vnitřní podklad bavlněné plátno, kovové penízky, vyšívání bavlněná nit, bavlněná nit pokovená, třepení bavlněná nit se stříbrným leskem, stuha.

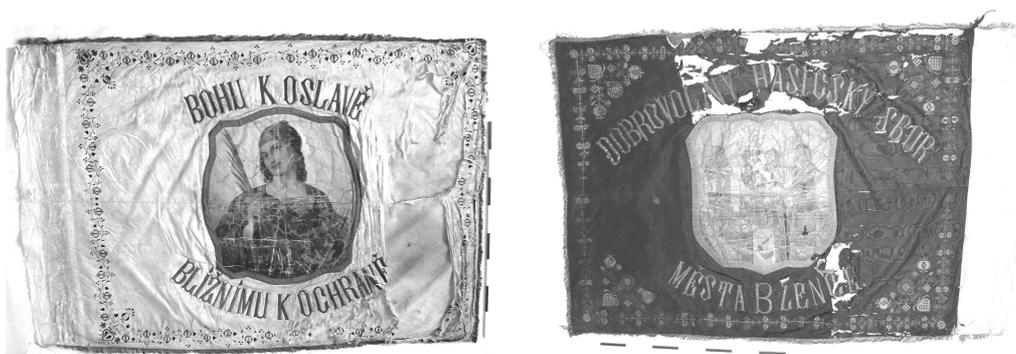
Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi a malbou, na lícové straně vyšity stříbrně opisy „BOHU K OSLAVĚ“ (horní okraj) „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (dolní okraj), na rubové straně vyšity stříbrně opisy „DOBROVOLNÝ HASIČSKÝ SBOR“ (horní okraj) „MĚSTA BZENEC“ (dolní okraj). Výška opisů 10 cm. List obšit třásněmi o délce 2,5 cm. Bílý žerďový okraj (šíře 20 cm) k přibití praporu k žerdi.

Líc: Ve středu bílého listu zlatě lemované pole s vyobrazením poprsí svatého Floriána, stříbrné opisy „BOHU K OSLAVĚ“ (horní okraj) „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (dolní okraj). Okraj listu lemován červeným rostlinným ornamentem.

Rub: Ve středu červeného listu stříbrně lemované modré pole se znakem města Bzenec (Stříbrná hradní zeď z kvádrů s otevřenou bránou uprostřed. V bráně červené ráme s mečem. Nad zdí vystupují dvě stříbrné věže s modrou kvelbovou střechou se zlatými makovicemi. Mezi věžemi nad cimbuřím červený štítek se stříbrným lvem na třech stříbrných pahorcích ve skoku vpravo se zlatou korunou a stříbrnou zbrojí a červeným jazykem. Nad štítkem jsou tři vějířovitě rozložené stříbrné lilie.). Stříbrné opisy „DOBROVOLNÝ HASIČSKÝ SBOR“ (horní okraj) „MĚSTA BZENEC“ (dolní okraj). Okraj listu lemován zlatým rostlinným ornamentem.

Repliku praporu vyrobila Česká katolická charita Javorník u Jeseníků r. 1992.

Československý prapor Sboru dobrovolných hasičů Dřín 1924-replika

Původ a stav předmětu: Vyroben na zakázku neznámo kdy a kým, stav výborný.

Rozměry a materiál: 143 x 180, bavlněné plátno, aplikace podšívko-vina, ryps, umělá vlákna, bavlna, malba na plátně, skleněné kamínky, kovo-vé penízky, vyšivací hedvábí, bavlna obalená kovem, umělá nit.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívání s aplikacemi, na lícové straně vyšit žlutě opis „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ VE DŘÍNĚ“, ve středu listu u znaku vyšit žlutě nápis „1898 28/9 1924“. Na rubové straně bíle vyšívání opis „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ - VLASTI K OSLAVĚ“. Výška nápisů i opisu je 5 a 8 cm. List je obšit bílou a červenou spletenou kroucenou šňůrou.

Líc: Bílé pole, v něm znak ČZJH ve variantě se zelenými lipovými listy rámován dvěma zelenými lipovými ratolestmi s modrou stuhou. Vedle znaku zlatý nápis „1898 28/9 1924“, pod znkem zlatý opis „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ VE DŘÍNĚ“. Při okraji listu červená vlnitá linka.

Rub: Červené pole, v jehož středu je na oválném poli svatý Václav s praporem jedoucí na koni vpravo, pod ním bílý opis „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ - VLASTI K OSLAVĚ“. Při okraji listu bílá vlnitá linka.

Český prapor Sboru dobrovolných hasičů v Hulči 1908

Původ a stav předmětu: Prapor byl nalezen u reemigrace volyňských Čechů v roce 1946, získal ho do držení ZO SPO Hořovičky, okr. Rakovník a do CHH byl předán v roce 1983 OV SPO Rakovník. Stav dobrý.

Rozměry a materiál: 118 x 144, vlna, vyšívání bavlněná nit, obroubeno dracounem třásněmi (kovová šňůra).

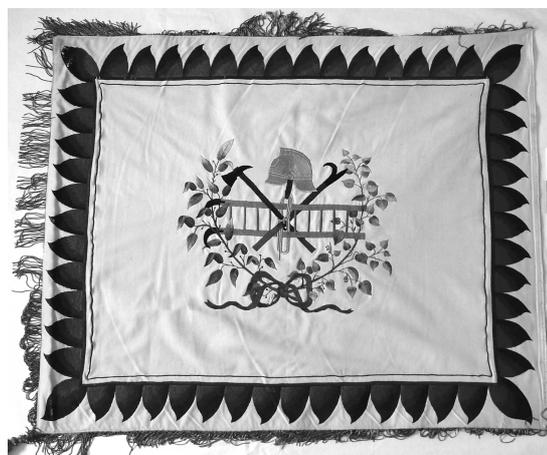
Obecný popis listu praporu:

Vyšívání, na lícové straně vyšit bílý, žlutě stínovaný opis „SBOR DOBROVOLNÝCH“ a nápis „HASIČŮ V HULČI. 1908.“. Iniciála S zdobena lipovou ratolestí. Rozměry písma: iniciála S. 20 cm, rok 8 cm, ostatní cca 13 cm. List je obšit dracounem zlaté barvy s třásněmi.

Líc: Červené pole, v něm bílý, žlutě stínovaný opis „SBOR DOBROVOLNÝCH“ a nápis „HASIČŮ V HULČI. 1908.“. Okraj listu lemován bílými žlutě stínovanými plaménky.

Rub: Na bílém poli stylizovaný starý hasičský znak (skřížený hák, sekyra a žebřík, s lanem, nad nimi přilba, rámováno dvěma lipovými ratolestmi s červenou mašlí). Okraj listu lemován červenými plaménky.

Replika praporu vyrobena na zakázku firmou FDP Uherské Hradiště v roce 1992.

Československý prapor Sboru dobrovolných hasičů horního města Kladna 1926

Původ a stav praporu: Získán neznámo kdy a kým. Stav dobrý.

Rozměry a materiál: 115x 141; ryps, aplikace ryps, brokát, vyšívány mosazí obalenou nití a umělým hedvábím.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na lícové straně vyšity stříbrně opisy „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ“ (horní okraj) „HORNÍHO MĚSTA Kladna“ (dolní okraj) a stříbrně vyšity nápisy „1876“ (žerďový okraj) a „1926“ (vlající okraj), na rubové straně stříbrně vyšívány opisy „VLASTI K OBRANĚ“ (horní okraj) a „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (dolní okraj). Výška nápisů a opisů je 5 a 7 cm. List je obšit žlutou a bílou spletenou kroucenou šňůrou (značně vybledlá), na žerďovém okraji tenký červený rukáv s kovovou výstuhou. V dolním rohu při žerďovém okraji na lícové straně je žlutě vyšit nápis (výška nápisu 2,5 cm) „ELIŠKA HOLÍKOVÁ-SOCHOROVÁ DUBÍ U Kladna.“.

Líc: Na červeném poli znak ČZHJ ve variantě s bílými listy se zeleným okrajem a stříbrné opisy „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ“ (horní okraj) „HORNÍHO MĚSTA Kladna“ (dolní okraj) a stříbrné nápisy „1876“ (žerďový okraj) a „1926“ (vlající okraj).

Rub: Ve středu bílého pole zlatě lemované modré pole ve tvaru osmicípé hvězdy se znakem města Kladna. Mezi jednotlivými cípy hvězdy vždy tři rašící zelené lístky. Na bílém poli stříbrné opisy „VLASTI K OBRANĚ“ (horní okraj) a „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (dolní okraj). Okraj bílého pole je dvojitě stříbrně lemován. Mezi stříbrným lemováním bílý pruh o stejné šířce s červenými tečkami.

Československý prapor Sboru dobrovolných hasičů Kukleny 1930

Původ a stav praporu: Získán patrně před rokem 1986, v evidenci od roku 1988, okolnosti neznámy. Stav dobrý.

Rozměry a materiál: 103 x 165; bavlněné plátno, písmo (zlaté a stříbrné tenké kovové vlákno), skleněné korálky, bavlněná nit s kovovým vláknem, vyšívací hedvábná nit.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány, na lícové straně vyšity zlatě opisy „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (horní okraj) „VLASTI K OBRANĚ“ (dolní okraj) a zlatě vyšity nápisy „1879 1930“ (střed listu), na rubové straně stříbrně vyšívány opisy „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ“ (horní okraj), „KUKLENY“ (dolní okraj). Výška nápisů a opisů je 10 cm. List je obšit dracounem s třásněmi (6 cm) zlaté barvy.

Líc: 3 pruhy bílý modrý červený. Ve středu listu 2 zlato-zelené lipové ratolesti s květy svázané zlatou stuhou, v každém rohu listu lipový květ se třemi lipovými listy. Zlaté opisy „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (horní okraj) a „VLASTI K OBRANĚ“ (dolní okraj), zlatý nápis „1879 1930“ (střed listu).

Rub: Červené pole. Ve středu listu znak ČSZHJ ve variantě se zlatými listy. V každém rohu listu praporu lipový květ se třemi lipovými listy. Stříbrné opisy „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ“ (horní okraj), „KUKLENY“ (dolní okraj).

Replika praporu vyrobena na zakázku Propagační tvorbou, v.d., Praha v roce 1986.

Český prapor Sboru dobrovolných hasičů v Německém Brodě 1932

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO Havlíčkův Brod - město(12. 5. 1986).

Rozměry a materiál: 115x104, ryps, vyšivací hedvábí, bavlna.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány, na lícové straně vyšity bíle opisy „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (horní okraj), „VLASTI K OBRANĚ“ (dolní okraj), na rubové straně červeně vyšívány opis „SBOR DOBROVOLNÝCH“, nápis „1872 HASIČŮ 1932“ a opis „NĚMECKÝ BROD“ Výška opisů je 7 cm (vyjma „NĚMECKÝ BROD“-10 cm) a výška nápisů 10 cm. List je obšit spletenou kroucenou žlutou a bílou šňůrou.

Líc: Na červeném poli znak České zemské hasičské jednoty a opis „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (horní okraj) „VLASTI K OBRANĚ“ (dolní okraj). Okraj zdoben bílo-modrými stylizovanými plameny. Na každé straně ve středu okraje listu bílo-modrý lipový list, v rozích stylizovaný květ (skládá se z rozštěpeného zeleného lipového listu a „hořícího granátu“ - jeden ze starších znaků hasičů)

Rub: Na bílém poli červený opis „SBOR DOBROVOLNÝCH“, nápis „1872 HASIČŮ 1932“ a opis „NĚMECKÝ BROD“. Okraj zdoben červeno-modrými stylizovanými plameny. Na každé straně ve středu okraje listu červeno-modrý lipový list, v rozích stylizovaný květ (skládá se z rozštěpeného zeleného lipového listu a „hořícího granátu“-jeden ze starších znaků hasičů)

Replika praporu vyrobena na zakázku Ústředím uměleckých řemesel Praha v roce 1988.

Český prapor Sboru dobrovolných hasičů v Pohledu 1880

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO ČSSR (12. 2. 1983). Darovací list uvádí: „ sbor dostal prapor darem jako odměnu od německého továrníka Krebse z Jihlavy. Z roku 1880 při založení hasičského sboru. Původní německý nápis byl zaměněn za český“.

Rozměry a materiál: 100x166, hedvábí, olej na bavlněné osnově, podšívkovina, vyšivací hedvábí, třásně-pokovená nit.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na lícové straně vyšity žlutě opisy „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (horní okraj), „VLASTI K OBRANĚ“ (dolní okraj), na rubové straně žlutě vyšívány opisy „HASIČSKÝ SBOR“ (horní okraj), „POHLED“ (dolní okraj). Výška opisů je 6 cm. List je obšit dracounem zlaté barvy s třásněmi o délce 5 cm.

Líc: Na červeném poli oválné pole s vyobrazením svatého Floriána. Na červeném poli žluté opisy „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ (horní okraj) „VLASTI K OBRANĚ“ (dolní okraj).

Rub: Na červeném poli oválné zlaté pole s hasičskou přilbou, skřížnými háky sekerkami a žebříkem a signální trubkou.

K praporu zhotovena replika, neznámo kdy a kým.

Československý prapor SDH Slezské předměstí 1949

Původ a stav předmětu: Darován panem Ladislavem Kubišem (1. 4. 2005). Lehce poškozen - hlodavci a plíseň, otřepený dolní okraj, na lícové straně trhliny.

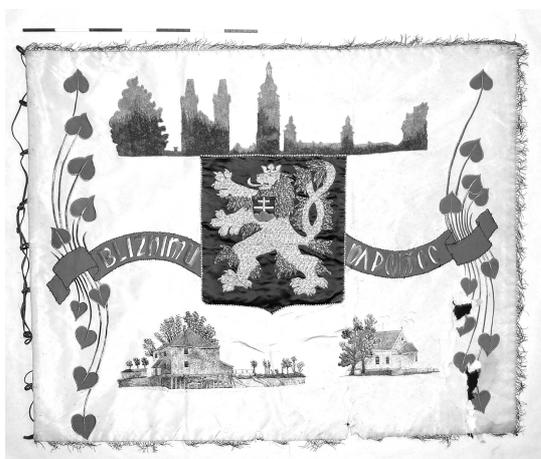
Rozměry a materiál: 119x146, ryps, aplikace podšívkovina (česaná bavlna), ryps, bavlna, vyšívání - bavlněná nit s kovovým vláknem ve zlaté a stříbrné barvě, vyšívací hedvábí různé barvy a síly, dracoun s třepením (bavlněná nit s kovovým vláknem ve zlaté barvě).

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na lícové straně vyšit zlatě opis „BLIŽNÍMU NA POMOC“ (na stuze ve středu pole), na rubové straně zlatě vyšívání nápisy „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ“ (horní okraj), „SLEZSKÉ PŘEDMĚSTÍ“ (dolní okraj), „1949“ (žerd'ový okraj), „1884“ (vlající okraj). Výška nápisů i opisu je 6 cm. List je obšit zlatým dracounem s třásněmi o délce 4 cm.

Líc: Na bílém poli červený španělský šít v něm stříbrný dvouocasý lev ve skoku vpravo hledící se zlatou korunou a zlatou zbrojí a s prsním štítkem se slovenským znakem. Za štítem zlatá stuha se zlatým opisem „BLIŽNÍMU“ (při žerd'ovém okraji) „NA POMOC“ (při vlajícím okraji). Od stuhy vycházejí na žerd'ovém i vlajícím okraji směrem nahoru i dolů zelené lipové listy. Při horním okraji modré panorama Hradce Králové. Při dolním okraji vyobrazeny stavby, patrně mlýn a kostel.

Rub: Bílý okraj s modrými motivy lipových listů. Na červeném poli znak ČZHJ ve variantě se zelenými lipovými listy a zlaté nápisy „SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ“ (horní okraj), „SLEZSKÉ PŘEDMĚSTÍ“ (dolní okraj), „1949“ (žerd'ový okraj), „1884“ (vlající okraj).

Slovenský prapor Dobrovolného hasičského sboru Spišská Nová Ves 1923 - replika 1992

Původ a stav praporu: Vyroben na zakázku firmou FPD Uherské Hradiště na základě zapůjčeného originálu, který byl vrácen v roce 1993. Stav výborný.

Rozměry a materiál: 118 x 155; bavlněné plátno, aplikace podšívková, malba, vyšívací hedvábí, třepení-umělá vlákna.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi a malbou, na lícové straně vyšity žlutě opisy „DOBROVOLNÝ HASIČSKÝ SBOR“ (šikmo z žerďové do horní části) a „SPIŠSKÁ NOVÁ VES“ (šikmo z dolní do vlající části), na rubové straně žlutě vyšívány opisy „BOHU NA SLÁVU“ (kosmo z horní části do žerďové) a „BLÍŽNEMU NA POMOC!“ (kosmo z vlající do dolní části). Výška opisů je 6 a 10 cm. List je obšit žlutým dracounem s třásněmi o délce 6 cm.

Líc: Ve středu červeného listu šikmo položený znak Slovenské zemské hasičské jednoty (na zlatém poli omotaném bílou hadicí se zavěšeným lanem slovenský státní znak, pod ním dvě skřížené sekerky se žebříkem, lemované dvěma lipovými ratolestmi). V rozích zeleno-zlaté rostlinné motivy, v dolním rohu vlající části šikmo položené zlaté oválné pole se dvěma různými skříženými hasičskými signálkami. Žluté opisy „DOBROVOLNÝ HASIČSKÝ SBOR“ (šikmo z žerďové do horní části) a „SPIŠSKÁ NOVÁ VES“ (šikmo z dolní do vlající části).

Rub: Ve středu červeného listu kosmo položené zlatě lemované oválné pole s vyobrazením svatého Floriána. V rozích zlaté rostlinné motivy, v dolním rohu vlající části kosmo položené zlaté pole s černou hasičskou přilbou se zlatým kovááním na dvou zkřížených modro-hnědých hasičských sekerkách. Žluté opisy „BOHU NA SLÁVU“ (kosmo z horní části do žerďové) a „BLÍŽNEMU NA POMOC!“ (kosmo z vlající do dolní části).

Československý prapor Sboru dobrovolných hasičů Suché Vrbné 1929

Původ a stav praporu: Darován OV SPO ČSSR České Budějovice 27. 12. 1989 po zrušení ZO SPO ČSSR Suché Vrbné. Stav dobrý.

Rozměry a materiál: 100 x 123; vlna, vyšivací bavlnka, pokovená bavlněná nit, hedvábí, pokovená nit.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na lícové straně vyšity bíle opisy „VLASTI ZDAR - OHNI ZMAR“ (horní okraj) a bíle vyšitý nápis „1919“ (žerďový okraj) „1929“ (vlající okraj), na rubové straně červeně vyšívány nápis „ČESKÝ SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ SUCHÉ VRBNÉ“. Výška nápisů a opisů je 10-12 cm. List je obšit bílou, modrou a červenou kroucenou šňůrou, při žerďovém okraji kovová očka k přichycení praporu k žerdi.

Líc: Okraj lemován červenými, modrými a bílými do sebe zaklesnutými trojúhelníky, červené pole lemováno zlatě-stříbrnou linkou, v něm znak ČZHZ ve variantě se zelenými listy, pod ním dvě zelené lipové ratolesti a nad znakem bílý opis „VLASTI ZDAR - OHNI ZMAR“ (horní okraj) směrem k žerďovému okraji bílý nápis „1919“, směrem k vlajícímu okraji bílý nápis „1929“. V horním rohu a cípu červeného pole jeden zelený lipový list.

Rub: Okraj lemován červenými, modrými a bílými do sebe zaklesnutými trojúhelníky, bílé pole lemováno zlatě-stříbrnou linkou, v něm červený nápis „ČESKÝ SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ“, pod nápisem ve středu listu dvě zelené lipové ratolesti a pod nimi směrem k dolnímu okraji červený nápis „SUCHÉ VRBNÉ“. V každém rohu bílého pole jeden zelený lipový list.

Replika praporu vyrobena na zakázku firmou UNITA, spol. s r. o., Javorník u Jeseníku v roce 1993.

Český prapor Sboru dobrovolných hasičů Velvary 1868

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO ČSSR Velvary (29. 11. 1983). Silně poškozen - potrháný list na lícové straně, rozlámaná malba, na rubové straně chybí 1/3 listu, zbytek značně potrhán, polámaná malba.

Rozměry a materiál: Čtvercový 165 x 165; podklad bavlněné plátno, hedvábí, malba patrně olej.

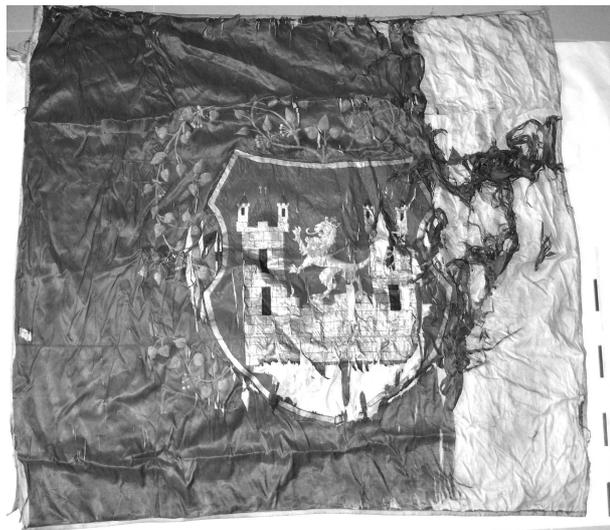
Obecný popis listu praporu:

Malovaný na hedvábí, bez nápisů a opisů.

Líc: Ve středu bílého listu bílé zlatě lemované oválné pole s vyobrazením svatého Floriána. Toto oválné pole roubeno žluto-fialovým ornamentálním motivem komponovaným do čtverce.

Rub: Na červeném listu zlatě lemovaný červený štít se znakem města Velvary (Stříbrné městské hradby se dvěma dvoupatrovými věžemi s okny, nárožními věžičkami a valbovou střechou. Na hradbách mezi věžemi stříbrný lev ve skoku vpravo hledící se zlatou korunkou a stříbrnou zbrojí s ocasem zapleteným do okna levé věže.).

Replika praporu vyrobena na zakázku Ústředím uměleckých řemesel Praha v roce 1986.

Český prapor Sboru dobrovolných hasičů v městě Žďáře po 1878

Původ a stav praporu: Darován ZO SPO Žďár n. S. I. (27. 12. 1986), různé verze původu praporu. Původně se jednalo o prapor jednoty Sokol (jiný zdroj - řemeslnické besedy). Rubová strana upravena, úpravu provedla patrně Hermína Láničková, Jednota Sokola byla ve Žďáře založena 1869, zanikla 1873, obnovena 1895, hasičský sbor založen 1878 - odtud datování. Značně poškozen - potrháný okraj, na lícové straně chybí části látky (hlavně při vlajícím okraji) celkem odhadem tak 1/15 plochy listu.

Rozměry a materiál: 114,5 x 161, ryps, podšito bavlněným plátnem, aplikace česaná bavlna s lesklou povrchovou úpravou, tkanina s umělým zlatým a stříbrným vláknem, vyšívací hedvábí různé barvy a síly, bavlněná nit s kovovým vláknem ve zlaté i stříbrné barvě, stuha (bavlněná nit s kovovým vláknem ve zlaté barvě), dracoun se zlatým třepením (bavlněná nit s kovovým vláknem ve zlaté barvě), opisy (bavlněná nit s kovovým vláknem ve zlaté barvě), penízky kovové, zlaté.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na rubové straně zlatě vyšíváné opisy „SVORNĚ A V BRATRSTVÍ“ (horní okraj), „SBOR DOBROVOL. HASIČŮ V MĚSTĚ ŽĎÁŘE“ (dolní okraj). Výška opisu je 7 cm. List je obšit dracounem zlaté barvy (délka třásní 6 cm).

Líc: Ve středu bílého pole umístěno oválné pole s vyobrazením sv. Josefa.

Rub: Na červeném poli znak Zemské hasičské jednoty král českého (Na červeném štítě stříbrný lev se zlatou korunkou a zbrojí ve skoku vpravo, štít umístěn na dva křížem položené hákové žebříky a kolmo postavenou sekyrku, okolo lipové ratolesti s modro-zlatou stuhou.). Nad znakem zlatý opis „SVORNĚ A V BRATRSTVÍ“ a pod znakem na červené šerpě zlatý opis „SBOR DOBROVOL. HASIČŮ V MĚSTĚ ŽĎÁŘE“.

Replika praporu vyrobena na zakázku Ústředím uměleckých řemesel Praha v roce 1988.

Český prapor Hasičského dorostu v Chržíně po 1904 (resp. po 1935)

Původ a stav praporu: V přírůstkové knize zaznamenán jako dar. Původ neznámý. Silně poškozen, napaden molem chybí části listu. Datace se opírá o rok vzniku sboru (1904), od roku 1935 jsou uváděni v hasičských statistikách též dorostenci (zda fungovali i před tímto datem, nevíme).

Rozměry a materiál: 83 x 123. Vlna, vnitřní podklad bavlny, vyšívací hedvábí, šňůra (hedvábí, bavlna).

Obecný popis listu praporu:

Vyšíváný, na lícové straně vyšit zlatou barvou opis „HASIČSKÉMU DOROSTU V CHRŽÍNĚ“ a při dolním okraji je vyšit zlatou barvou nápis „VĚNOVAL O. BRTNÍK BÝV. NÁJ. DVORA A ZAKLADATEL SBORU“, při žerďovém okraji dole červeně vyšitý nápis „BÖHM PRAHA“. Na rubové straně opis „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ VLASTI K OBRANĚ“. Výška opisů je 10 a 6 cm, výška nápisu je 6 a 4 cm a výška nápisu „BÖHM PRAHA“ je 1,5 cm. List je obšit bílou a červenou spletenou kroucenou šňůrou, na žerďovém okraji našita spletená červenobílá kroucená šňůra.

Líc: Bílý vlnitý okraj, červené pole v něm zlatou barvou opis „HASIČSKÉMU DOROSTU V CHRŽÍNĚ“ a při dolním okraji je vyšit zlatou barvou nápis „VĚNOVAL O. BRTNÍK BÝV. NÁJ. DVORA A ZAKLADATEL SBORU“ „, při žerďovém okraji dole červený nápis „BÖHM PRAHA“.

Rub: Červený vlnitý okraj, na bílém poli zlatá hasičská přilba se dvěma skříženými sekerkami, pod ní dvě stylizované lipové ratolesti svázané zlatou stuhou. Tento znak rámován zlatým opisem shora „BLIŽNÍMU K OCHRANĚ“ a zdola „VLASTI K OBRANĚ“.

Replika praporu vyrobena na zakázku Propagační tvorbou, v.d. Praha v roce 1987.

Český prapor Samaritánského dorostu sboru dobrovolných hasičů Slezská Ostarava (první polovina 20. století)

Původ a stav praporu: V přírůstkové knize zaznamenán jako dar. Stav dobrý, list praporu mírně vybledlý, zaprášený.

Rozměry a materiál: 73 x 122; bavlněné plátno, vyšivací hedvábí, kroucená šňůra (bavlna, kov).

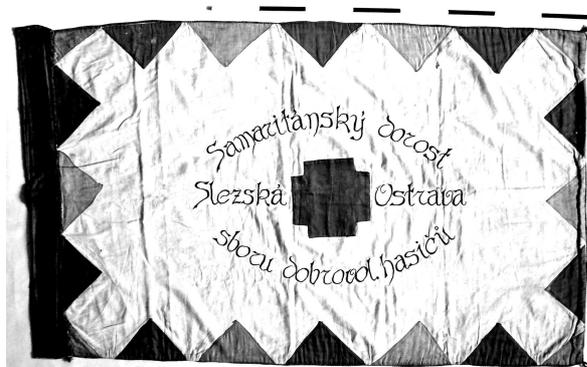
Obecný popis listu praporu:

Vyšivány s aplikacemi, na lícové straně vyšity červeně opisy „SAMARITÁNSKÝ DOROST“ (horní okraj) „SBORU DOBROVOL. HASIČŮ“ (dolní okraj) a červeně vyšit nápis „SLEZSKÁ OSTRAVA“. Na rubové straně bíle vyšivané nápisy „SOBĚ VZDĚLÁNÍM, NÁRODU PRACÍ, BLIŽNÍMU POMOCI.“ Výška nápisů a opisů je 4 a 6 cm. Prapor má červený rukáv. List je obšit kroucenou šňůrou zlaté barvy.

Líc: Uprostřed bílého pole červený samaritánský kříž s červenými opisy „SAMARITÁNSKÝ DOROST“ (horní okraj) „SBORU DOBROVOL. HASIČŮ“ (dolní okraj) a červeným nápisem „SLEZSKÁ OSTRAVA“. Okraj listu lemován modrými a červenými klíny směřujícími do bílého pole listu.

Rub: Na červeném poli bílý nápis „SOBĚ VZDĚLÁNÍM, NÁRODU PRACÍ, BLIŽNÍMU POMOCI.“ Okraj listu lemován bílými a modrými klíny směřujícími do červeného pole listu.

Replika praporu vyrobena na zakázku firmou FDP Uherské Hradiště v roce 1992.

Československý prapor Československého červeného kříže Ostrava a Hasičské župní jednoty Slezsko-Ostravské (po r. 1922)

Původ a stav praporu: V přírůstkové knize zaznamenán jako dar. Původ neznámý. Stav dobrý, několik dírek od molů. Datace na základě znaku ČZHJ.

Rozměry a materiál: 77 x 101; vlna, ryps, vetkaná bavlnka s kovem, vyšivací hedvábí, kovová stuha, korálky, skleněné kamínky, kovové pecky.

Obecný popis listu praporu:

Vyšívány s aplikacemi, na lícové straně vyšity zlatě nápisy „ČSL. ČERVENÝ KŘÍŽ“ (horní okraj) „OSTRAVA“ (dolní okraj), na rubové straně zlatě vyšívání nápisy „HASIČSKÁ ŽUPNÍ JEDNOTA“ (horní okraj), „SLEZSKO-OSTRAVSKÁ“ (dolní okraj). Výška nápisů je 7 cm. Prapor má modrý rukáv.

Líc: Modrý vlnitý okraj, plocha listu se skládá z horního bílého pruhu a dolního červeného pruhu, do nichž je vsunut žerďový modrý klín zasahující do 1/3 listu. Na hrotu klínu umístěno bílé zlatě lemované kruhové pole. V tomto kruhovém poli je nahoře červený samaritánský kříž a dole zlaté iniciály „ČS“ v modrém obdélníkovém poli, po stranách pak stylizované lipové ratolesti. Na bílém pruhu je při horním okraji zlatý nápis „ČSL. ČERVENÝ KŘÍŽ“ a na červeném poli při dolním okraji zlatý nápis „OSTRAVA“.

Rub: Modrý vlnitý okraj, plocha listu se skládá z horního bílého pruhu a dolního červeného pruhu, do nichž je vsunut žerďový modrý klín zasahující do 1/3 listu. Na hrotu klínu umístěno bílé zlatě lemované kruhové pole. V tomto kruhovém poli je znak ČZHJ ve variantě se zelenými listy. Na bílém pruhu je při horním okraji zlatý nápis „HASIČSKÁ ŽUPNÍ JEDNOTA“ a na červeném poli při dolním okraji zlatý nápis „SLEZSKO-OSTRAVSKÁ“.

Replika praporu vyrobena na zakázku firmou FDP Uherské Hradiště v roce 1992.

**POUŽITÍ ORIGINÁLNÍCH APLIKACÍ PŘI ZHOTOVENÍ REPLIK PRAPORŮ
ŽUPY PODBRDSKÉ A POSÁZAVSKÉ**
(viz barevná příloha)

Jak bylo popsáno v úvodu tohoto katalogu, prapory žup Podbrdské a Posázavské se staly v roce 1987 obětí velice necitlivého zásahu, jehož okolnosti nejsou prozatím zcela objasněny. Na tomto místě bychom rádi uvedli podobu těchto praporů a dále některé detaily zachycující opětovné použití původních aplikací na replikách.

Obr. 1 **Rub repliky praporu župy Podbrdské.** Aplikace ve středu listu (hasičský znak) byla vystřižena z původního originálu. Přišití původní aplikace na repliku je patrné zejména v levé dolní části (háček na provaze, špička žebříku), kde je provedeno nití stříbrné barvy.

Obr. 2 **Líc repliky praporu župy Posázavské.** Lev ve štítě, koruna a lipové ratolesti byly vystřiženy z originálu praporu. Z originálu byla také odpárána aplikace při dolním okraji (červené zuby). Nevíme, zda byla použita na replice, spíše se zdá, že posloužila pouze jako šablona.

Obr. 3 **Detail hlavy lva z praporu župy Posázavské.** Můžeme rozpoznat původní aplikaci ve stříbrné barvě, která je nově doplněna technikou vyšívání (jazyk lva). Bavlnkou stejného odstínu (na fotografii výrazně světlejší) je aplikace přišita na repliku. Patrné je to zejména kolem tlamy lva a na jeho tlapě. Pod korunkou je patrné doplnění aplikace (hlavy lva) poněkud světlejším odstínem stříbrně pokovené niti. Rozdíl je rovněž v provedení zlatých částí. Korunka lva je opět původní (přistehovaná světlejší nití stejné kvality jako na orámování znaku). Orámování znaku je nové (opět světlejší odstín). Zlaté orámování znaku zůstalo zachováno na originálu praporu.

Obr. 4 **Detail ratolesti z praporu župy Posázavské.** Můžeme rozpoznat původní výšivku z originálu praporu, která je nově doplněna technikou vyšívání ve světlejším odstínu (část větvičky se třemi lipovými lístky vlevo nahoře).

Obr. 5 **Rub repliky praporu župy Posázavské.** Opisy, hasičský znak a lipové ratolesti byly vystřiženy z originálu praporu.

Obr. 6 **Detail písmena P z praporu župy Posázavské.** V detailu vidíme, že původní písmeno P je přistehováno bavlnkou světlejšího odstínu. Navíc v dřívku písmena P je jasně viditelná původní červená látka z originálu praporu (tmavší odstín). Ještě patrnější to je u obloučku písmena P, kde roztřepená červená látka praporu přesahuje okraj písmena.

Aleš Brožek

JIŘÍ HLAVÁČEK - HASIČ A VEXILOLOG

Cestou z Modeny v červnu tohoto roku jsme diskutovali o programu blížícího se 4. českého národního vexilologického kongresu v Příbyslavi. Protože za hlavní téma byly zvoleny hasičské prapory, zajímalo nás, zda kongres kvůli tomu přiláká i hasiče. Při této úvaze jsem si uvědomil, že jsem poznal hasiče, který byl zároveň významným českým vexilologem. Následující řádky budou proto patřit zakládajícímu členovi Vexilologického klubu Jiřímu Hlaváčkovi.

Když jsem na podzim roku 1970 při schůzkách s dr. Ludvíkem Muchou hovořil o potřebě založení klubu, v němž bychom si mohli vyměňovat vexilologické poznatky, předali jsme si kontakty na osoby, které jsme znali a které se zajímaly o historii a symboliku vlajek. Zmínil jsem tehdy i Jiřího Hlaváčka, o němž jsem se dozvěděl díky sběratelské rubrice „Máte svého koníčka?“ vycházející v časopise Zápisník v roce 1963.

Ve 26. čísle dostal tehdy slovo člověk, o němž bylo napsáno, že má ve sbírce 1250 obrázků vlajek a praporů a že ho k tomuto koníčku přivedly obrázky, které před 2. světovou válkou vkládaly některé firmy do svých čokoládových a mýdlových výrobků. Článek zpestřovala fotografie muže ve středním věku, skloněného nad stolem pokrytým kartičkami. Zčásti byla vidět krabice podobná těm, v nichž se prodává obuv, s písmennými rozřadovači a plná kartiček. Na fotografii držel muž v ruce tužku a přidržoval pravítko (zřejmě obtahoval obrysy vlajky), po levici měl otevřenou krabičku s pastelkami. Byl to Jiří Hlaváček, který v textu pak vysvětlil čtenářům, jak vznikly prapory a vlajky, upozornil na skutečnost, že některé státy měly vlajky velmi podobné, a objasnil rozdíl mezi prapo-

rem a vlajkou. Článek pak J. Hlaváček uzavřel výstižnými slovy: „*A sbírání vlajek jako koníček? Je to jednak zábava, hlavně však poučení o znalosti dějin a zeměpisu. Každý, kdo se tímto koníčkem zabývá, prostudoval řadu zeměpisných atlasů a naučných slovníků, a soustavně sleduje denní tisk i časopisy.*“

Mám pocit, že dr. Ludvík Mucha o Jiřím Hlaváčkově nevěděl a že mé pátrání po adrese v redakci Zápisníku bylo tehdy neúspěšné. Už si přesně nevybavuji, kteří vexilologové mi poskytli vodítko, díky němuž jsem na městské evidenci získal platnou Hlaváčkovu adresu. Stále si však pamatuji složitou cestu ze strahovských kolejí, kde jsem byl tehdy ubytován, do Horních Počernic, kde na jaře roku 1971 bydlel Jiří Hlaváček s manželkou. Velice přátelsky mne oba uvítali a já jsem pak na vlastní oči uviděl jeho sbírku vyobrazení vlajek. Ta se mezitím rozmnožila o další stovky kartiček. Dozvěděl jsem se, že se nezajímá pouze o státní vlajky, ale i o státní znaky, městské, námořní a obchodní vlajky i o vlajky politických a osvobozeneckých hnutí. Lhostejným ho nenechávaly ani vlajky ústavních orgánů a vexilologická filatelie.

Zaměstnán byl jako požárník, jak se v té době hasičům říkalo, a pracoval na stanici Požárního útvaru na Smíchově. Tam jsem ho rovněž navštívil a poté jsme se pravidelně setkávali na schůzích přípravného výboru Vexilologického klubu, protože projevil zájem zapojit se do jeho organizování. V přípravném výboru pracoval od 20. listopadu 1971 a na ustavující schůzi Vexilologického klubu při OKD Prahy 3 konané 29. ledna 1972 byl zvolen do jeho výboru. V něm pracoval po dvě volební období do března 1976 jako zapisovatel.

Pro náš zpravodaj *Vexilologie* napsal inspirativní článek nazvaný Jak sbírat vlajky. Jeho zamyšlení nad sběratelstvím vyšlo v dubnu 1973 v 5. čísle *Vexilologie*. V úvodu se tehdy J. Hlaváček vyznal ke sběratelství slovy: „*Otázka [jak sbírat vlajky je] převelice jednoduchá, ale ve své podstatě nesmírně složitá a problematická. Důvodů a příčin může být více. Někdo sbírá vlajky pouze jako svého koníčka a jen jako svou zálibu. Bez hlubšího opodstatnění, učarovala mu prostě pestrost barev na jednotlivých vlajkách. Sbírka se mu postupně rozrůstá, prohlíží si ji, mazlí se s ní. Najde u ní duševní klid a pohodu, nevědomky nebo i vědomě utíká z dnešního rušného života, aby se tu v klidu zasnul nad barevnými obrázky.*“ (Další jeho rukopis o tom, co vše je třeba zařazovat mezi státní vlajky, byl příliš rozsáhlý, než abychom jej mohli otisknout v našem zpravodaji.)

Zřejmě z časových a zdravotních důvodů nekandidoval Jiří Hlaváček v roce 1976 do výboru, ale členem klubu zůstal až do své smrti 1. srpna 1987. Nedožil se tak ani šedesáti let, narodil se totiž 4. listopadu 1927. Je-

ho sbírku kartiček, která už v roce 1973 překročila 2000 kusů, převzal klub do archivu a jistě ji při nějaké vhodné příležitosti vystaví.

Je škoda, že se Jiří Hlaváček nedožil 4. českého národního vexilologického kongresu. Určitě by se mu líbilo, že se kongres koná v Muzeu požární ochrany a že se téma týká praporů, které užívali lidé se stejným povoláním jako on...

JIŘÍ HLAVÁČEK - A FIREMAN AND VEXILLOLOGIST

This is an article written to honour the memory of the late founding member of the Czech Vexillological Society Jiří Hlaváček who was active as a professional firefighter, as well. Despite this fact, the flags of firefighting brigades were not subject of his collector's passion for flags.

Günter Strumpf

HASIČSKÉ PRAPORY V NĚMECKU

V Německu používají prapory jen určití hasiči, a to jmenovitě jen hasiči dobrovolní. Ostatní, např. hasiči z povolání, naproti tomu žádné nemají. Existuje cca 20 tisíc dobrovolných hasičských sborů s 1,1 milionem členů, kolem 10 tisíc mládežnických hasičských sborů, které mají 100 tisíc příslušníků, asi 100 profesionálních hasičských sborů s 23 tisíci zaměstnanců a kolem 2 tisíc závodních, podnikových a letištních hasičských sborů, jejichž cca 50 tisíc příslušníků je složeno jak z hasičů z povolání, tak z hasičů dobrovolných.

Jak mnoho z 20 tisíc zmíněných dobrovolných sborů má skutečně svůj prapor, není známo. Minimálně by to ale měla být jedna čtvrtina všech dobrovolných sborů. Naproti tomu mládežnické sbory používají plamen (Wimpel). Z toho, že používají výhradně tvar plamene, se lze domnívat, že to tak mají dopředu stanoveno. Na území s převažujícím katolickým obyvatelstvem, zejména v Rakousku, je to odedávna svatý Florián, který je uctíván jako ochranný patron hasičstva; je často zpodobňován s praporem. Časem se tento obyčej rozšířil i do Německa.

Ptáme-li se po smyslu a účelu svěcení praporů, narazíme nejdříve na otázku, proč by se vůbec dneska ještě prapory měly používat. Většina dnešních odpovědí se nechá shrnout do jediné: hasičský prapor je identifikačním předmětem, dokládajícím existenci myšlenek dobrovolného hasičstva.

Původ se však přece jenom prakticky řídí organizací na místě použití; do roku 1846 existující hasební vyhlášky ještě nemohly samy o sobě v případě požáru ochránit před ohněm. Teprve v r. 1846 mohly nově zřízené hasičské sbory účinně zakročit proti ohnisku požáru. Kvůli tomu byl vytvořen i německý výraz „Feuerwehr“ jako *zbraň proti ohni*. Mezi jiným bylo novinkou jmenovat jedinou odpovědnou osobu - vedoucího zásahu - jehož stanoviště bylo již od počátku označeno praporem. Aby při zásahu

v noci byl prapor osvětlen, nesla žerd' praporu zpočátku dokonce i lucernu. Na obrázku je hned vidět jedna zvláštnost - korouhev.

Je na místě ještě vysvětlivka, jaká praporová znamení hasičstvo používá (a jaká nikoliv).

Dobrovolní hasiči používají prapory, buď čtvercové o straně 120 cm nebo téměř čtvercové o rozměrech 120x130 cm. Zřídka používají korouhve (stejných rozměrů). Mládežničtí hasiči používají plameny.

Kommando einer Freiwilligen Feuerwehr im 19. Jahrhundert

Znamení na praporu tvoří u dobrovolných hasičských sborů stranu obecní a stranu hasičskou (podobnou uspořádání bývalých cechovních praporů).

Obecní stranu představuje údaj o jménu obce, místní symbol (např. obecní znak, obraz kostela, radnice, městské brány apod.) nebo označení hasičské jednotky (např. hasební četa).

Hasičskou stranu tvoří hesla (většinou po jednom náboženském a po jednom světském), symboly hasičstva (části výstroje či výzbroje jako proudnice, helma, žebřík) a postava sv. Floriána.

Pokud jde o hasičská hesla, vytvořila se jak náboženská, tak světská.

Náboženskými jsou DEM HÖCHSTEN ZUR EHR - DEM NÄCHSTEN ZUR WEHR („Nejvyššímu na počest, bližnímu k ochraně“), DEM HERRGOTT

ZUR EHR - DEM NÄCHSTEN ZUR WEHR („Pánu Bohu na počest, bližnímu k ochraně“), GOTT ZUR EHR - DEM NÄCHSTEN ZUR WEHR („Bohu na počest, bližnímu k ochraně“), ST. FLORIAN HALT TREUE WACHT - IN DER GEMEINDE TAG UND NACHT („Svatý Florián drží věrnou stráž obce ve dne v noci“). HEILIGE FLORIAN - BESCHÜTZE UNS („Svatý Floriáne, ochraňuj nás“).

Mezi světskými převažují EINER FÜR ALLE - ALLE FÜR EINEN („Jeden za všechny, všichni za jednoho“), HELFEN IN DER NOT - IST UNSER GEBOT („Pomáhat v nouzi je naším příkazem“), DEM FEUER TRUTZ - DEM NÄCHSTEN SCHUTZ („Ohni navzdory, bližnímu k ochraně“), TAG UND NACHT - AUF DER WACHT („Dnem i nocí na stráži“), BEREITSCHAFT UND MUT - SCHÜTZT MENSCHEN UND GUT („Připravenost a odvaha zachraňují lidi i majetek“), MIT KRAFT UND MUT - FÜR DES NÄCHSTEN GUT („Sílou a odvahou pro dobro bližního“).

Plameny používají pouze mládežnickí hasiči. Jsou vytvářeny podle předpisů Německého svazu hasičského (Deutscher Feuerwehr-Verband). Jako prapory dobrovolnické, i ony mají dvě strany, svazovou a obecní.

Svazová strana je tvořena jednotně modrým listem s červeným lemem a znakem mládežnických hasičských sborů.

Obecní strana je jednotně bílá s červeným lemem, různými symboly obcí nebo uvedeným názvem obce. Obě strany plamenu nesou symboly hasičstva.

Svěcení praporů

Církevní svěcení praporů se vykonává pouze v katolické církvi, evangelická církev požehnání věcem odmítá. Svěcení praporů samotným hasičstvem je prováděno dotykem s jiným už vysvěceným praporem.

Tato, přes veškerý odpor dosud ve velkém rozsahu osvědčená tradice, pokud jde o podobu hasičských praporů, je však dílem z neznalosti, dílem vinou módního odmítání ze strany objednavatelů ohrožována. Je to především zásluha výrobců praporů, kteří při všech jednáních o požadavcích za-

davatelů na podrobnosti podoby nového praporu usilují o zachování tradičního vzoru.

Na závěr budiž ještě poukázáno na prapory Německého svazu hasičského (DFV) a jeho nižší organizační jednotky, Německého mládežnického hasičstva (DJF). Sám DFV má vlastní prapor, a to sice s modrým listem a červeným lemem a znakem svazu v modrém poli. Podřízené Německé mládežnické hasičstvo má stejný prapor, ale znak DFV je nahrazen vlastním znakem mladých hasičů, umístěným v modrém poli (viz barevná příloha).

FIREMEN FLAGS IN GERMANY

Unlike in the Czech lands, specific flags of the firemen brigades are displayed only by firemen - volunteers in Germany. There are more than 20 thousand voluntary fire brigades in Germany and probably one fourth of them display their own rectangular or almost quarter flags; youth brigades march under triangular pennants known as Wimpel. Similarly to former guild flags, the obverse side of the flag is known as the "communal one" and it shows the name of the commune, its symbol (municipal arms, a picture of the church, town hall or gate etc.) and/or an indication of the brigade. The reverse of the flag is called the "firemen one" contains various mottos (in general, one is of a religious and one of a secular character), the typical tools of firemen (a stream-line, a helmet, a ladder) and the figure of Saint Florian. The pennants of young firemen and firewomen associated in the German Firemen Union are adorned in a similar sense: the "union side" of blue is bordered in red and charged with the arms of the Union while the "communal side" is also bordered in red and completed with a name of the relevant commune and its symbols.

José Manuel Erbez Rodríguez

HASIČI SVĚTA

(odkazy na obrázky ukazují na vyobrazení v barevné příloze)

Díky speciálním podmínkám své práce, zasvěcené boji s nehodami a katastrofami v nepříznivých podmínkách, hasičské sbory se od svých počátků vyznačovaly rysy, kterými se podobaly ozbrojeným silám: hierarchická struktura, bezvýhradná kázeň, podpora skupinového ducha ... A mezi těmito společnými rysy se najde i hodnostní označení, uniformy, odznaky a často vlajky (prapory).

Nabízíme vám výběr praporů používaných hasičskými sbory v různých koutech světa se záměrem ukázat velkou rozmanitost vzorů, se kterými se můžeme setkat a které částečně odrážejí i organizační různorodost těchto sborů.

V Brazílii existují dvě kategorie hasičů. Jednak jsou to pravidelné sbory, které mají vojenský charakter a jsou zřizovány vládou každého federativního státu, a jednak jsou to dobrovolní hasiči, organizovaní různými městskými samosprávami. Polní charakter těch prvních se neprojevuje jenom v jejich organizaci, ale také v používání praporů podobajících se svou formou praporům vojenským jednotek. Tak Corpo de Bombeiros Militar de Alagoas (Sbor vojenských hasičů státu Alagoas) (**obr. 1**) používá podle dekretu č. 37.123 z 26. března 1997 obdélníkovou standartu o třech polích oddělených šikmými čarami v úhlu 45 % a mající pravou stranu modrou, prostředek bílý a levou stranu červenou, tedy v barvách vlajky státu Alagoas. Na bílém poli je znak sboru. Corpo de Bombeiros Militar de Minas Gerais (Sbor vojenských hasičů státu Minas Gerais), tak jak má uvedeno na své webové stránce,¹⁾ používá červený prapor se žlutým úhlopříčným křížem, v jehož středu je na modrém kruhovém poli umístěn emblém sboru (**obr. 2**). Nicméně, na stejném webu se objevují fotografie, na nichž tito hasiči defilují pod vlajkou s pěti svislými pruhy - červeným, žlutým, bílým, žlutým a červeným, přičemž bílý je širší (**obr. 3**). Jiným příkladem je sbor Corpo de Bombeiros Militar de Río de Janeiro, na jehož webové stránce²⁾ se můžete setkat s jeho červenou vlajkou nesoucí velký maltézský kříž dosahující až k okrajům listu a znak sboru uprostřed (**obr. 4**). Avšak také brazilští dobrovolní hasiči mají své prapory jako ti z Joinville, největšího města státu Santa Catharina. Jeho sbor dobrovolných hasičů byl prvním založeným v Brazílii, a to 13. července 1892. Používá červený prapor se znakem sboru uprostřed, po pravé straně doprovázený osmi bílými hvězdami uspořáda-

nými do dvojitého oblouku a další hvězdou větších rozměrů v kantonu³⁾ (**obr. 5**).

V Kolumbii existuje Národní soustava hasičstva, která koordinuje různé sbory země a která se označuje pomocí vlajky, definované Nařízením o statutu, správě a financování Národní soustavy hasičů takto:⁴⁾ Článek 86. Znak tvoří maltézský kříž a mezinárodní znak hasičů, aby byl snadno identifikován hasiči celého světa. Kolem dokola je černými písmeny proveden opis „SISTEMA NACIONAL DE BOMBEROS COLOMBIA“. Článek 87. Vlajka má na bílém podkladu červené plameny a uprostřed bílého pole se nachází národní odznak hasičů. Bílá představuje vodu, červená oheň, jež symbolizují sílu vody nad ohněm (**obr. 6**). Pokud se týče hasičů z hlavního města Bogotá, ti používají jednoduchou vlajku stejných barev⁵⁾ (tedy bílé a červené), umístěných vodorovně (**obr. 7**).

V Chile jsou všechny hasičské sbory složeny z dobrovolníků a mnohé z nich byly založeny občany německého původu. Příkladem nám může být Sexta Compañía de Bomberos de Puerto Varas „Deutsche Feuerwehr Kompanie Puerto Chico“ (Šestá rota hasičů z Puerto Varas). Její prapor (**obr. 8**) je bílý s oranžovým křížem bílo-oranžově lemovaným. Uprostřed je tzv. „hvězda života“ v modré barvě s bílo-modrým lemem, nesoucí černou orlici z německého státního znaku, která má na prsou bílé číslo roty.⁶⁾ Na tomto místě opusťme článek Erbezův a doplňme jej údaji, které v bulletinu „Gaceta de Banderas“ č. 119 ze srpna 2007 zveřejnil Michel Lupant. Na základě informace Jorgeho Zúñigy, hasiče z Velikonočního ostrova, uvádí, že společná vlajka chilských hasičů je bílá s emblémem uprostřed (**obr. 9**). Oválný emblém je bílý s černým vyobrazením starého hasičského vozu a třemi plameny v chilských národních barvách - modré, bílé a červené. Na bílém lemu se nachází datum 1851 a nápis „BOMBEROS DE CHILE“. Také „domovský sbor“ Zúñigův, Cuerpo de Bomberos 1^a Cia Roberto Parrágués (1. rota hasičského sboru Roberta Parráguése) z ostrova Rapa Nui, používá vlastní standartu. Tvoří ji státní vlajka Chile, pokosem nesoucí sadu různých nápisů a tzv. *reimiro* - symbol znamenitosti obyvatel Velikonočního ostrova, vše vyšito zlatou nití (**obr. 10**).

Na druhém konci světadílu používají hasiči v New Yorku vlajku o pěti vodorovných pruzích, třech červených a dvou bílých, které představují pět okresů („borough“) velkoměsta: Manhattan, Bronx, Brooklyn, Queens a Staten Island. V horním rohu je červené karé nesoucí znak New York Fire Department (**obr. 11**). Jak se zdá, existuje ještě jiná verze určená k umístění na rakev při pohřebních obřadech (**obr. 12**), na níž je červené čtvercové pole přesunuto doprostřed listu z horního rohu.

S odlišnými vzory vlajek se setkáváme v Austrálii. New South Wales Rural Fire Service (Hasičská služba venkovu v Novém Jižním Walesu) specia-

lizovaná na boj s požáry na venkově používá červenou vlajku s badgem Nového Jižního Walesu v žerd'ové a emblémem sboru ve vlající části (**obr. 13**). Naproti tomu vlajka Western Australia Fire and Rescue Service (Hasičské a záchranářské služby Západní Austrálie) navržená v r. 1979 při příležitosti 150. výročí tohoto sboru (**obr. 14**) a potvrzená Royal College of Arms⁷⁾ sestává ze státní vlajky Západní Austrálie doplněné červeným obdélníkem v pravé dolní části, jenž má připomenout a uctít vlajku používanou britskou Národní hasičskou službou (National Fire Service) za 2. světové války.

Tento nejvyšší orgán hasičstva Velké Británie byl vytvořen 18. srpna 1941 spojením sdružení hasičů z Anglie, Skotska a Walesu za účelem efektivnějšího boje proti požárům způsobeným německým bombardováním britských cílů. Při příležitosti 2. výročí své existence byla služba obdarována „Red Ensignem“ s modrou pravou dolní čtvrtinou, uprostřed které je hvězda s iniciálami NFS završená tudorovskou královskou korunou (**obr. 15**). Také byla schválena modrá verze (Blue Ensign) s emblémem ve vlající části listu. Po válce byly kompetence hasičů vráceny na místní korporace a Národní služba byla rozpuštěna.

Na sousedním Novém Zélandu existuje celonárodní organizace New Zealand Fire Service (Hasičská služba Nového Zélandu), jejíž vlajka je modrá se státní vlajkou v kantonu (aniž existuje nějaké optické oddělení této vlajky od listu vlajky hasičské) a s emblémem sboru ve vlající části (**obr. 16**).

Na malajsijském Sabahu používá Fire and Rescue Department (Hasičská a záchranářská služba) původní vlajku rozdělenou diagonálně do dvou polovin, horní levé červené se zlatým emblémem v horním rohu a dolní pravé, rozdělené na 15 vodorovných pruhů v barvě modré a žluté (**obr. 17**).⁸⁾

Dostaneme-li se do Evropy, v Nizozemí přijal hasičský sbor (Brandweer) v r. 2003 nový statut, který zavádí i rozlišující vlajku. Tvoří ji červené a bílé pole, oddělené čarou opakující obrys nového znaku, představujícího plamen před trojúhelníkovým štítem, vše ve zlatých odstínech (**obr. 18**). Při žerdi se nachází bílý nápis BRANDWEER.

Početné sbory dobrovolných hasičů v Portugalsku se chlubí svými prapory a vlajkami, které bývají obvykle čtvrcené nebo štenýřovité obdobně jako vlajky obecní. Ale také existují jiné modely, jako ten z města Queluz - bílý list se středovým červeným křížem doplněný znakem podobným znaku státnímu, u něhož byla armilární sféra nahrazena dvěma zkříženými sekyrkami, lemovanými zelenými olivovníkovými větévkami místo zlatých a svázanými stuhou s heslem PELA HUMANIDADE (Pro lidstvo). Vlajku doplňuje nápis ASSOCIÇÃO HUMANITÁRIA BOMBEIROS VOLUNTÁRIOS DE QUELUZ (Humanitární sdružení dobrovolných hasičů Queluzu) (**obr. 19**).

A nakonec, jediný příklad z naší země (tedy Španělska). Na průčelí kasáren v Seville vlaje vlajka Servicio Contra Incendios y Salvamento de Sevilla (Protipožární a záchranné služby Sevilly) - nebesky modrá se znakem služby uprostřed (informace zprostředkovaná Franciskem Manuelem Garcíou) (*obr. 20*).

Poznámky

- 1) <http://www.bombeiros.mg.gov.br>
- 2) <http://www.defesacivil.rj.gov.br>
- 3) <http://www.cbvj.com.br>
- 4) <http://www.bomberoscolombia.gov.co/faq>
- 5) <http://segobdis.gov.co/bomberos.htm>
- 6) <http://www.sechste.cl/imagenes/Bandera.jpg>
- 7) <http://www.webace.com.au/~lowpress/brigadeflag.htm>
- 8) <http://www.bomba.gov.my/bomba/bandera-logo.htm>

FIREMEN OF THE WORLD

This article written by a well-known Spanish vexillologist and published originally in the review Banderas edited by the Spanish Vexillological Society - brings a short survey of firemen brigades' flags all over the world demonstrating a broad variety of those symbols. While voluntary firefighting corps are not restricted in their design and refer generally to a tradition of the Maltese knights who were involved in fire-fighting in the Spanish- or Portuguese-speaking countries (Fig. 2, 4, 8, 19, 20) professional squads display a unified flag (Fig. 6, 13, 14, 15, 16, 18) often derived from the symbolism of each state.

Alexandru Dan Mândru

CECHY V KLUŽI-NAPOCE A JEJICH SYMBOLY**Krátká historie Kluži - Napoky**

Existují důkazy o tom, že oblast byla osídlena od poloviny mladší doby kamenné. Podle Herodota vytvořili Dákové kulturu v nynějším severním Rumunsku již za starší doby železné. Existují také zmínky o přítomnosti Keltů v této oblasti. Jméno *Napoca* bylo poprvé zaznamenáno Ptolemaiem a je svým původem etnickým jménem thráckého kmene *Napaeii*. Po dobytí oblasti Římem, započatým r. 117 nebo 124 n.l., se město jmenovalo *Municipium Aelium Hadrianum Napocense* a později kolem r. 174 získalo vyšší politický statut - *Colonia Aurelia Napoca*, který znamenal mnoho ekonomických výhod. Politicky bylo město řízeno obdobně jako města římská, r. 120 se stalo hlavním městem provincie *Dacia Porolissensis*, osídlené kolonisty ze samého Říma nebo romanizovaným lidem říše. V tomto období byly položeny základy prvním řemeslům jako výrobě cihel nebo hrnčičství. Ačkoliv o tom neexistují přímé důkazy, lze předpokládat, že se rozvíjela i další řemesla obdobná těm, která byla provozována v jiných římských městech. Výroba byla zcela orientována na potřeby občanů. Po Aureliově ústupu z Dácie procházel život měst a jejich ekonomika obdobím úpadku. Společnost nabývala venkovského charakteru a zbývající obyvatelstvo smíšeného původu žilo ve skromných poměrech.

Většina informací o životě ve středověku pochází z anonymní kroniky *Gesta Hungarorum*. Řemesla nehrála významnou roli v ekonomice města, lidé žili převážně tradičním způsobem.

Jméno Kluž (*Cluj*) je rovněž latinského původu a znamená „uzavřené místo“, „rokli“, protože město je obklopeno horami. Existovaly tady tři obce nesoucí toto jméno: vesnice Cluj-Mănăștur (nyní jedna z městských čtvrtí), římský hrad Cluj a vesnice Cluj. Ve středověku se hrad a vesnice pod ním spojily a dnes tvoří historické centrum města Kluž-Napoka. Tyto tři obce byly i původním symbolem historického znaku města Cluj (tehdy Kolozsvár), jež

obr. 1

W/B

římští hrad Cluj a vesnice Cluj. Ve středověku se hrad a vesnice pod ním spojily a dnes tvoří historické centrum města Kluž-Napoka. Tyto tři obce byly i původním symbolem historického znaku města Cluj (tehdy Kolozsvár), jež

se později vyvinul do historického praporu města (*obr. 1*). Tři entity tehdy existovaly na relativně malém prostoru: hrad - *castrum*, kde byly kdysi ubytovány římské armády, vesnice Cluj a monastýr postavený v 11. století s jeho pozemky, který se stal dnešním obvodem Měňáštur. Po mongolské invazi v r. 1241 byla pevnost zničena a nikdy už obnovena a vesnice sama (která je dnes městským centrem Kluže-Napoky) byla obklopena hradbami a sama se stala pevností. Byla to první středověká citadela Kluži, jejímž středem bylo dnešní Muzejní náměstí, kde stojí Národní muzeum transylvánských dějin.

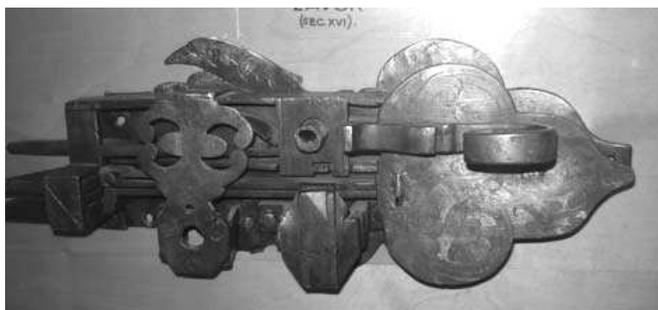
Cechy Kluži v místopisu a dynamice města

Obec získala městský statut r. 1316. Řemeslníci žili uvnitř pevnosti ve svých domech, dílnách a také se svými políčky. Městské svobody byly rozšířeny r. 1331. První řemeslníci, kteří se tady seskupili do cechů, byli ti nejrozšířenější - kožešníci (1369) a řezníci (1397). První klužské cechy sdružovaly řemeslníky působící ve stejném odvětví se stejnými nebo podobnými zájmy. Každý cech měl svůj statut a ochranu zájmů svých členů jako smysl své existence. Cech řezníků postavil r. 1449 jednu z městských bran, zajišťujících přístup do města na dnešní Střední ulici. Kožešníci vybudovali r. 1476 další - západní - bránu do města na dnešní ulici Měňášturului.

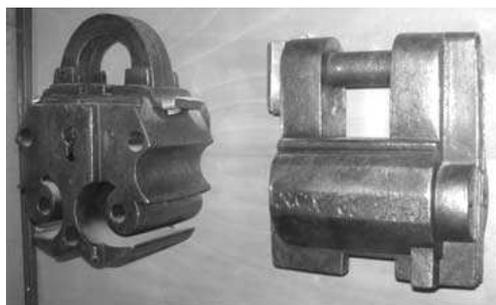

obr. 2

Brána na Mostecké ulici (*obr. 2*) byla postavena r. 1477 cechem zámečnickým a zbořena r. 1868. Zámečnický cech byl vůbec jedním z nejdůležitějších ve středověké Kluži. Vyráběl klíče a zámky (*obr. 3*),

obr. 3

z nichž některé, zejména v kostelech a kláštorech, jsou dosud používány. Jihovýchodní roh městských hradeb byl chráněn Krejčovskou věží (**obr. 4**), postavenou původně v 15. století a později přestavěnou mezi roky 1627 a 1629. Je to jediná věž z původní pevnosti, která stojí dosud. Na obr. 4 je vedle věže i ornament se znakem města.

obr. 4

Na konci 15. století byla Kluž-Napoka prosperující a rozvinutou obcí se statutem práv a svobod odpovídajícím svobodnému královskému městu. Tato práva jí udělil maďarský král Matyáš Korvín, který se v Kluži narodil r. 1440. Městské obyvatelstvo tvořili převážně Maďaři a Němci, z malé části i Židé a Rumuni. Většinu občanů tvořili právě řemeslníci.

Jejich cechy tehdy zajišťovaly všechny potřeby občanů, zásobily obyvatelstvo již hotovým, okamžitě použitelným zbožím, stejně jako polotovary, které musely být začleněny do jiných výrobků. Podle toho jsem seskupil cechy, vyrábějící hotové výrobky, podle charakteru potřeb, které uspokojovaly. (**obr. 5**). Primární potřeby občanů - tj. potřeby potravin a nápojů, oblečení, domácnosti a bezpečnosti - uspokojovaly cechy řezníků, pekařů, pivovarníků, hrnčírů, bednářů (potraviny a nápoje), krejčích, ševců, tkalců, kožešníků, soukeníků, koželuhů a řemenářů (oblečení), zámečníků, truhlářů, tesařů, stolařů (domácnost), resp. kovářů, cídiců, zbrojířů a těch vyrábějících ostruhy, luky, šípy a štíty (bezpečnost). Sekundární potřeby na pohyb, šperky a hygienu uspokojovaly cechy kolářů, zlatníků, stříbrotepců, výrobců mýdla /mydlářů/ a počišťovačů.

Tzv. předvýrobní cechy zpracovávaly polotovary nebo zásobovaly obyvatelstvo základními službami, orientovanými s ohledem na potřebu. Byly to cechy výrobců lan, soustružníků a tesařů.

Uspořádání cechů v Kluži

Organizace každého cechu byla stanovena statutem, psaným latin-
sky, německy nebo maďarsky. Základní povinnosti každého občana
Kluži, který se chtěl stát členem cechu, byla bezúhonnost.

Magister fraternitates, Magister cehae, Senior magister nebo
Zechmeister byl vedoucím každého cechu. Starší řemeslník cechu byl
znám jako *Senior magistratum* nebo *Zechvater* a byl jedním
z nejrespektovanějších příslušníků. Pomáhala mu Rada starších, zvaná
německy *Alterschaft* (stařešinstvo). Každý cech míval svého právního
zástupce nebo notáře (*Notarius*), který měl na starosti papírování a
právní vztahy cechu, jakož i obhajobu práv cechů a řemeslníků se stálým
cílem rozšiřovat práva a výsady cechu. Řemeslník, který byl pověřen
kontrolou ostatních, byl *Schaumeister* (dohlížitel). Jemu přímo byli
podřízeni řemeslníci mistři (*Zechmeister*) a tzv. mladší členové cechu
(*Jungster Zechmeister*), kteří byli na nejnižším stupni hierarchie cechu.
Opravdu nejmladšími členy cechu ale byli učni (*Knechte*), kteří na své
cestě za řemeslnickým mistrem museli absolvovat stupeň tovaryše
(*Geselle*), instruovaného *Knechtvaterem*.

Pokud jde o symboliku, jeden každý cech měl svou pečeť. Mnoho
cechů mělo také prapory a některé z nich cechovní talíře, cechovní po-
háry a cechovní vázy. Pečetní typáře vyráběli stříbrotepci. Pečeť jako
heraldický symbol byla vymyšlena buď heraldiky (v případě bohatých
cechů, které si je mohly najmout) nebo stříbrotepci přímo, což se často
projevilo v jejich amatérském provedení. Pečeť cechu byla jeho hlavním
nástrojem, používaným pro udržení listovního tajemství předávaných
dokumentů a také nejjistější zárukou jejich pravosti a autenticity. Mů-
žeme ji najít na cechovních dokumentech jako statutech, diplomech,
rejstřících, smlouvách nebo průvodních dokumentech, používaných při
cestování členů cechu. Pečeť měl v držení a používal *notarius* (*Notar*
německy nebo *céhjegyzo* maďarsky). Pečetí byl jednak přísně heraldické,
jednak symbolické. Symbolické vyjádření může zahrnovat prvky ikono-
grafické - ukazující např. kříž nebo biblické postavy, hagiografické (týka-
jící se svatých patronů) nebo prvky architektonické, zpodobňující
architektonické výtvořky vztahující se k cechu. Heraldická znamení použí-
vaná cechy byla zpodobňována v souladu s pravidly heraldiky.

Symbyly cechů v Kluzi

Snažili jsme se shromáždit co největší množství pečetí a praporů, patřících cechům z Kluze. Bohužel mnoho z nich bylo poničeno časem a již neexistují, další byly nedostupné vinou potíží, kterými právě prochází Národní muzeum transylvánských dějin. Nicméně jsme měli možnost si prohlédnout, studovat a vyfotografovat heraldické nebo vexilologické symboly následujících cechů:

obr. 5

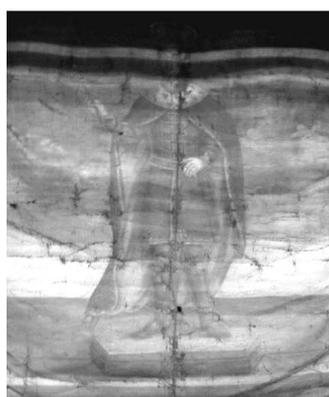
Cech řezníků - cechovní talíř řezníků (**obr. 5**) nese jméno mistra a notáře a heraldický prvek obsahující hlavu kance a sekeru, tedy účel a nástroj řezníka. Talíř je datován r. 1768.

Cech krejčích - byl jeden z nejrozvinutějších ve městě, zajišťující obranu jihovýchodní věže hradeb. Jeho prapor (**obr. 6**) nese obraz monarchy. Gonfanon s vlaštovčím ocasem je vystaven v muzeu. Býval završen kovovou špičkou nesoucí motivy vévodské koruny Transylvánie, která je na městském znaku, uděleném císařovnou Marií Terezií r. 1765, a tři

cívky nití (**obr. 7**). Cech krejčích používal také talíř, na kterém jsou vidět nůžky jako hlavní prvek jeho dekorace.

obr. 6

obr. 7

Cech ševců - byl odpovědný za obranu Senné věže na Střední ulici, která byla zničena r. 1831. Jeho dva stolní praporky (**obr. 8a**) mají vlaštovčí ocas a heraldická znamení. Nesou hlavně reálné předměty ve světlých

Cech truhlářů - měl pečeť (**obr. 10**) s odpovídajícími nástroji, používanými truhláři, tj. měřidla, úhelník a kompas, připomínající zednářskou symboliku.

Cech tesařů - měl vázu (**obr. 11**) s heraldickým zdobením. Kladiva a dláta jsou nejpoužívanějšími pracovními nástroji v tomto řemesle, a tak se

obr. 10

obr. 11

obr. 12

nacházejí na tomto důležitém předmětu cechovního dědictví.

Cech kovářů - byl jedním z nejdůležitějších ve středověkém městě. Na **obr. 12** vidíme vázu vedle symbolického klíče od města ze 17. století.

Cech mydlářů - byl jedním z mnoha velmi početných ve městě. Proto se jeho tovaryši sami sdružili do bratrstva, které mělo hájit jejich vlastní zájmy. **obr. 13** ukazuje talíř takového bratrstva se znakem, přidržovaným dvěma lvy po stranách. Obsahuje výrobní předměty a pomůcky mydlářů.

obr. 13

Závěr

Město Kluž/Kolozsvár/Klausenburg bylo postupně součástí Maďarského království, Habsburské říše, střediskem velkoknížectví v jejím rámci a v 19. století provincií Rakouska-Uherska a nakonec nového Maďarského království. Heraldika Kluže, jejího střediska a zvláště heraldické a vexilologické soustavy, spojené s činností cechů, odpovídá zásadám pro tvorbu znaků a vlajek ve střední i západní Evropě.

GUILDS OF CLUJ-NAPOCA AND THEIR SYMBOLS

Members of various guilds were those among the citizens of a medieval town who were ordered to participate in the fire-fighting. This paper is a study about guilds and guild flags of Romanian town of Cluj, in a multidisciplinary context which encompasses local topography, history of culture and way of living in this spiritual capital of Transylvania. The emblems of the most important guilds are shown either on their metal plates of that of the butchers (Fig. 5), tailors (Fig. 7) and soap-makers (Fig. 13), on the vases of the carpenters' guild (Fig. 11) and the ironsmiths' guild (Fig. 12) or on their seals as is the case of the shoe-makers (Fig. 8b) and joiners (Fig. 10). Only a few flags preserved up to now - that of the tailors' guild (Fig. 6), the shoe-makers' guild (Fig. 8a) and the weavers' guild (Fig. 9). The former two were designed as swallow-tailed gonfalons and charged with a portrait of the monarch and a heraldic representation while the latter was of a square form with the Sun surrounded by three thread spools and topped by the ducal crown, denoting the Transylvanian principality. The bilingual motto in Hungarian and German and two figures of infant angels complete the flag of the weavers' guild of Cluj from the 15th century.

Roman Klimeš

TŘI HISTORICKÉ PRAPORY EVROPY

Po 2. světové válce, která skončila bezpodmínečnou kapitulací Německa 8. května 1945, došlo nejenom ke změnám hranic v Evropě, ale i ke změně mocenského rozložení sil. Již v průběhu války se vytvořila především sovětská sféra vlivu, a to jako výsledek sovětských ambicí, nikoliv jakéhosi ujednání mocných. Konečná porážka Osy umožnila Sovětskému svazu jako klíčové vítězné mocnosti významně rozšířit své území, zvýšit vliv na světovou politiku a postupně získat řadu satelitních států střední a jihovýchodní Evropy. Po roce 1945 se vztahy mezi Sovětským svazem a západními mocnostmi začaly rychle zhoršovat. Následovalo čtyřicetileté období mezinárodního napětí (studená válka), jehož počátkem se stal právě sovětský postup v zemích střední a jihovýchodní Evropy. Mezi Baltem a Jadranem se napříč Evropou spustila pomyslná „železná opona“, která svět rozdělila na sféru sovětskou a demokratickou.

V zemích, které byly pod vlivem Sovětského svazu, byl postupně vytvořen systém vlády jedné strany, komunistický režim. Během 1. poloviny 50. let minulého století probíhalo upevňování tohoto režimu pomocí zstrašování lidí demonstrací síly státního aparátu a tajné policie, potlačováním občanských a lidských práv, propagandou ve stylu „Sovětský svaz - náš vzor“. Zrodil se komunistický totalitní systém.

MAĎARSKO 1956

Po povstáních v Plzni a východním Německu v roce 1953 a po generální stávkě dělníků v Poznani roku 1956 došlo k dalšímu pokusu o osvobození z komunistické nadvlády národním povstáním v Maďarsku roku 1956.

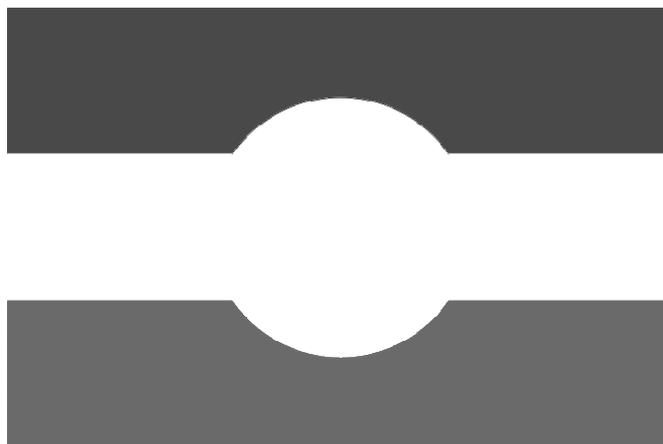
Události v Maďarsku navazují na změny v Polsku, kde se 19. října 1956 stal šéfem komunistické strany W. Gomulka, který tehdy vzbuzoval naději na uskutečnění reformy ve státě. Studenti v Budapešti se rozhodli uspořádat shromáždění a formulovat své požadavky. Mimo jiné požadovali svobodné volby a odchod sovětských vojsk z Maďarska. Shromáždění bylo svoláno na 23. října 1956. Zprvu pokojná demonstrace studentů a spisovatelů nabývala během odpoledne na síle, přidávali se další a další lidé, davy mířily k budově parlamentu a k večeru již demonstrovalo téměř 200 000 lidí (*obr. 1*).

Na tomto shromáždění vlály všude červeno-bílo-zelené maďarské trikolóry a vlajky s dírou - to byly maďarské vlajky, ze kterých demonstranti

vystříhali, vyřezali či vytrhali nenáviděný symbol „vlády dělníků a rolníků“ (*obr.2*). Symbol, jemuž vévodila komunistická rudá pěticípá hvězda a pšenice klasy, znak tzv. lidového Maďarska zavedený roku 1949 (*obr.3*). Tato vlajka s dírou se de facto stala státní vlajkou Maďarska od 23. října 1956 do potlačení povstání v listopadu 1956.

obr. 1

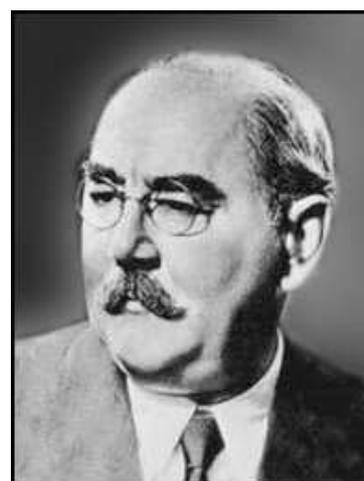

obr. 2

Večer demonstranti strhli Stalinův pomník v centru Budapešti. Skupina studentů, která se v budově rozhlasu domáhala veřejného přečtení jejich manifestu, byla zadržena maďarskou tajnou policií AVH. Studenti před rozhlasem jim chtěli pomoci, avšak AVH proti nim zaútočila střelbou. Ke studentům se nakonec přidali i vojáci, kteří jim poskytli zbraně, a došlo ke skutečné bitvě. Zpráva o tom se rychle rozlétla a veřejné protesty se šířily Budapeští i celým Maďarskem. Ještě v noci se sešlo vedení komunistů se sovětským velvyslancem Andropovem a rozhodli o jmenování Imre Nagye premiérem (*obr.4*). Zároveň však požádali Moskvu o vojenský zásah.

obr. 3

obr. 4

Následujícího dne o druhé hodině ranní vjely do Budapešti sovětské tanky, které již byly několik dní připraveny. Okamžitě se organizovaly sku-

piny odporu a došlo k otevřenému boji proti AVH a sovětskému vojsku. Sovětský vpád byl dočasně úspěšný, avšak odpor pokračoval a další den došlo k obratu. Město po městě se ocitlo v rukou povstalců.

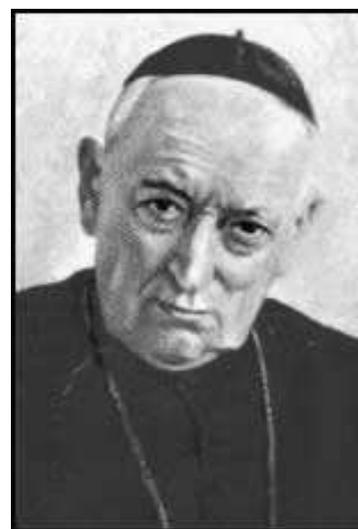
Předseda strany Gerö nezvládal situaci a na jeho místo byl dosazen János Kádár. Premiér Nagy přesvědčil sověty o nutnosti sestavení nové vlády, kterou představil 27. října 1956. Ministrem obrany byl jmenován plukovník Pál Maléter (*obr.5*), povýšený na generála. Nagyova vláda rozhodla 30. října o zrušení systému jedné politické strany a požádala o stažení sovětských jednotek. Sovětské vojsko skutečně do 31. října opustilo Budapešť, avšak již se chystalo k dalšímu úderu. V Kiliánových kasárnách (*obr.6*) byl založen Revoluční výbor ozbrojených sil. József kardinál Mindszenty (*obr. 7*) byl osvobozen z vězení a převezen do hlavního města, kde další den promluvil v rozhlase.

obr. 5

obr. 6

obr. 7

V Budapešti došlo k dokonalému převratu. Imre Nagy, sám komunista, musel učinit zásadní rozhodnutí. Nakonec se rozhodl podpořit povstání až do důsledků. Dne 1. listopadu 1956 vyhlásil maďarskou neutralitu a vystoupení Maďarska z Varšavské smlouvy.

V Moskvě však mezitím chystali podraz. Sovětská vojska posílená o další spojenecké jednotky opět 1. listopadu 1956 obsadila Budapešť a postupně do 4. listopadu měla celou zemi pod kontrolou. Během dalšího týdne bylo znovu propuklé povstání potlačeno.

Kardinál Mindszenty požádal 4. listopadu o politický azyl na velvyslanectví USA, Imre Nagy a Pál Maléter na velvyslanectví Jugoslávie. Nagy s Maléterem byli později Sověty podvodně vylákáni k dalšímu vyjednávání, zatčeni a uvězněni. V roce 1958 byli oba odsouzeni k trestu smrti, popra-

veni a pohřbeni ve společném neoznačeném hrobě. Skutečného pohřbu se všemi poctami se dočkali až v roce 1989.

Kardinál Mindszenty směl opustit velvyslanectví USA až po dvaceti letech, dovolili mu umřít ve Vatikánu.

Sověti se postarali o vytvoření tzv. dělnicko-rolnické vlády v čele s jejich přísluhovačem Jánosem Kádárem, který si za své zrádovské jednání později vysloužil označení „jidáš revoluce“.

Přestože většinou je dnes maďarské povstání již jen součástí učebnice dějepisu, pro všechny, kteří sdílí odpor proti totalitě, zůstává jednou ze zásadních událostí evropských dějin 2. poloviny 20. století.

Například v Clevelandu, USA, na Cardinal Mindszenty Plaza byl roku 2006 odhalen bronzový památník k uctění maďarských bojovníků za svobodu, kteří bojovali proti sovětskému útlaku. Památníku vévodí socha mladého bojovníka za svobodu, který drží maďarskou vlajku s dírou (*obr. 8*).

V Maďarsku je revoluční vlajka s dírou uprostřed dodnes ctěna jako symbol touhy po svobodě a vzdoru proti totalitě. Na paměť revolučních událostí roku 1956 vlaje před budovou maďarského parlamentu v Budapešti (*obr. 9*).

obr. 8

obr. 9

RUMUNSKO 1989

Rumunská revoluce začala 16. prosince 1989 v Temešváru, kde žije početná maďarská národnostní menšina. Maďarský evangelický kněz László Tökés měl být 15. prosince 1989 násilně přestěhován ze své fary v Temešváru na rumunský venkov. Lidé z jeho evangelického sboru se proti tomu postavili a vytvořili kolem fary živý řetěz. Policie a vojsko proti demonstrantům brutálně zakročily. Během dvou dní se Temešvár stal místem bo-

jů. Armáda a tajná policie Securitate použila proti demonstrantům slzný plyn, v ulicích se objevily tanky a obrněné transportéry, ozývala se střelba.

Dne 18. prosince 1989 byl v Temešváru vyhlášen výjimečný stav a zákaz shromažďování. Bez ohledu na to se skupina asi třiceti mladíků sešla u kostela. Tam mávali revoluční vlajkou s odstraněným komunistickým znakem (**obr. 10**). Přestože jim hrozilo nebezpečí střelby, zpívali vlasteneckou píseň Povstaň, Rumunsko!, zakázanou od roku 1947. Samozřejmě se na ně střílelo. Mnoho z nich zahynulo nebo bylo vážně zraněno, ale některým se podařilo utéct. Nepokoje se rozšířily do dalších měst. V továrnách se stávkovalo na podporu demonstrantů v Temešváru. Demonstrace však probíhaly klidně, nejednalo se o ozbrojené útoky davu. Střelba se odehrávala mezi mocenskými složkami.

V centru Bukurešti 20. prosince 1989 asi sto tisíc lidí demonstrovalo a provolávalo antikomunistická hesla. Rumunský prezident Ceausescu se vrátil ze zahraniční cesty do Íránu, aby se přesvědčil, že situace se zhoršila. Večer téhož dne pronesl v televizi projev, v němž označil protestující v Temešváru za vrahy socialistické revoluce.

obr. 10

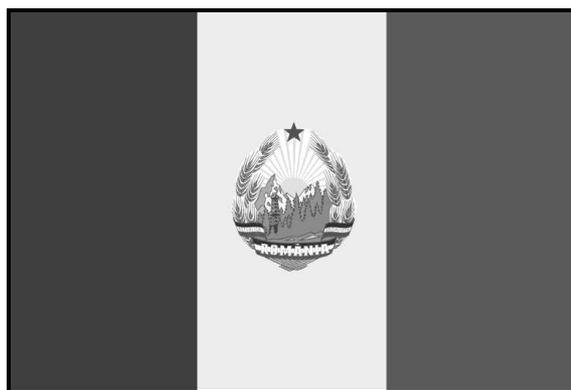
obr. 11

Na 21. prosince svolal Ceausescu na Palácové náměstí v Bukurešti masové shromáždění (**obr. 11**), které mělo odsoudit „vandalství“ v Temešváru. Nicolae Ceausescu tam vystoupil s projevem na balkonu budovy tehdejší Rumunské komunistické strany, promluvil k lidu a očekával jako vždy podporu. V určitém momentu se najednou dav obrátil proti němu, ozývaly se protestní výkřiky. Lidé se začali srocovat a vyvolávat protikomunistická hesla. Dav se začal hrnout k budově, z jejíhož balkonu Ceausescu hovořil. Protože všechno vysílala přímým přenosem televize, protesty, které byly do té doby jenom v Temešváru, se rázem přenesly do celého Rumunska. Ceausescu se ukryl v budově.

Přes noc získal Ceausescu dojem, že situace je pod kontrolou, takže nic nepodnikl. Ráno 22. prosince však přicházely zprávy, že statisíce lidí opět zaplňují centrum Bukurešti. Byl vyhlášen výjimečný stav a zákaz shromažďování, lidé však zůstali v ulicích. Situace se vyhrotila. Do té doby loajální vojenské jednotky začaly hromadně dezertovat a přidávat se na stranu protestujících (*obr. 12*). Nastal boj rumunské regulérní armády proti Securitate. Lidé opět trhali, vystříhovali i vyřezávali z rumunské vlajky nenáviděný komunistický znak s rudou hvězdou (*obr. 13*). Tato vlajka s dírou, stejně jako v Maďarsku, se stala symbolem revoluce (*obr. 14*).

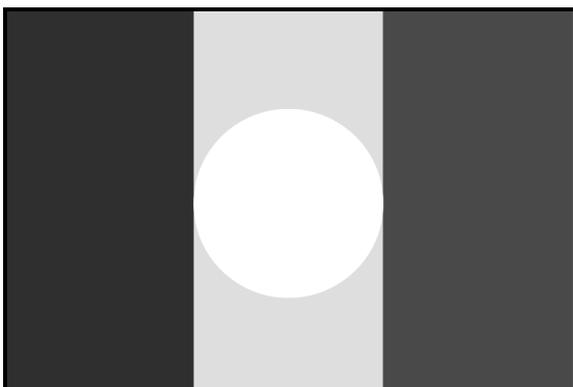

Obr. 12

Obr. 13

Ceausescovy dny byly sečteny. Pokusil se uprchnout i se svou ženou z Bukurešti vrtulníkem, pilot je však zradil, takže byli zanedlouho dopadeni. Za přísných bezpečnostních opatření byli převezeni do Bukurešti, kde byli 25. prosince 1989 postaveni před mimořádný vojenský soud a takřka ihned po vynesení rozsudku smrti zastřeleni popravčím komandem.

Obr. 14

Obr. 15

Odpor a boj Securitate však jejich smrtí neskončil, postupně slábl, až nakonec zcela přestal. Svržení komunistického režimu v Rumunsku, na rozdíl od ostatních východoevropských států, však proběhlo krvavě.

Vlajka s dírou, symbol rumunské revoluce v roce 1989, zaujímá významné místo v historii Rumunska. Tři takové vlajky, zavěšené před poza-

dím zvětšeného snímku davu demonstrantů, jsou nepřehlédnutelným exponátem Vojenského muzea v Bukurešti (*obr. 15*). Revoluční vlajka se stala pamětní vlajkou, jejíž repliky se nacházejí na všech rumunských zastupitelských úřadech na celém světě. Je uctívána jak rumunským lidem, tak i jeho oficiálními představiteli a orgány.

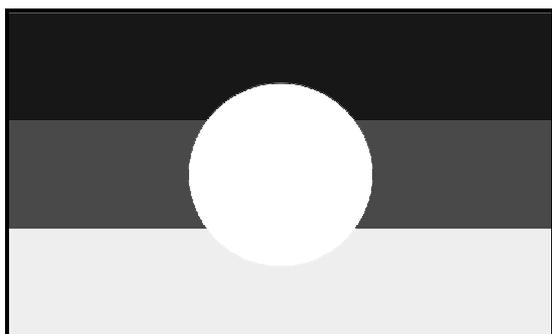
NĚMECKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA 1989

Po nástupu Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1985 a příchodu jeho politiky glasnosti a perestrojky se ukázalo, že komunistický systém není možno reformovat, ale pouze odstranit. Památný je jeho výrok, že kdo zůstane stát, toho smetou dějiny. Dochází k postupné liberalizaci poměrů v Polsku a Maďarsku. Na maďarsko-rakouské hranici odstranili 27. června 1989 ministři zahraničí obou států hraniční zařízení. Východní Němci, kteří právě pobývali v Maďarsku, okamžitě využívali této možnosti k emigraci. Také západoněmecké ambasády v okolních socialistických zemích (ve Varšavě a především v Budapešti a v Praze) byly okamžitě využívány k emigraci, přestože byly zakrátko zcela přelidněny a oficiálně uzavřeny. V září 1989 Maďarsko pod náporu emigrantů zrušilo dohodu s NDR o pravidlech cestování a tím spustilo další vlnu emigrací. Spolková republika Německo později slíbila uprchlíkům možnost vycestovat do SRN. V dalších dnech pak skutečně lidé hromadně vycestovávali zvláštními vlaky do západního Německa.

V NDR se tím situace začala vyostřovat. Konečně ožila opozice a vzniklo opoziční seskupení „Nové fórum“. Během podzimu probíhaly pravidelné pondělní demonstrace v Lipsku, které se později rozšířily i do dalších měst. Politické vedení NDR bylo zděšeno. Erich Honecker byl vyměněn za Egona Krenze.

Demonstrace však pokračovaly. K jejich vyvrcholení došlo 4. listopadu na Alexander Platz v Berlíně, kde podle odhadu demonstrovalo asi milion lidí. Neexistovala již síla, která by dokázala situaci zvrátit.

Demonstranti po vzoru Maďarska v roce 1956 také nyní v roce 1989 spontánně odstraňovali komunistický státní znak z vlajky a tyto vlajky s dírou (*obr. 16*) vlály na nejrůznějších demonstracích proti režimu. Na rozdíl od Maďarska a Rumunska však tyto vlajky nebyly ani na chvíli myšleny jako symbol státu, ale jako projev revolty vůči komunistickému režimu, jako projev osvobození z totality.

obr. 16

obr. 17

Dne 9. listopadu se konala tisková konference vlády za účasti zahraničních novinářů přenášena televizí. Günter Schabowski, jeden z členů vedení strany, na ní slíbil umožnit vycestování do SRN i Západního Berlína. Dále sdělil, že tato možnost platí již téhož dne. Původně to však mělo být později, Schabowski to poněkud popletl. Svá slova však již nevzal zpět a na přechodech do Západního Berlína se začali houfovat lidé. Pohraniční stráž situaci nezvládla a přístup do „ostrova svobody“ byl spontánně otevřen. Tím vlastně definitivně padla berlínská zeď, rozdělující město od roku 1961. Přestože oficiálně se berlínská zeď začala bourat až později, dá se bez nadsázky říci, že padla již 9. listopadu 1989. Také při této příležitosti bylo možné zahlédnout východoněmeckou vlajku s dírou. Jak je však uvedeno na památníku v Clevelandu, pád berlínské zdi začal dírou ve vlajce v Budapešti.

Státní znak NDR byl později odstraněn ze všech veřejných budov, zůstal však nadále platný jako součást vlajky až do 2. října 1990 (*obr. 17*). Dne 3. října 1990 došlo ke znovusjednocení Německa, jehož vlajkou je všoněmecká černo-červeno-žlutá trikolóra. Vlajky komunistického režimu byly přemístěny tam, kam patří - do muzea.

THREE HISTORICAL FLAGS OF EUROPE

The “iron curtain” divided Europe soon after WWII. Three revolutionary flags have symbolized three attempts to change this state and to overthrow communist regimes in Hungary (Fig.2), Romania (Fig. 14), and in the German Democratic Republic (Fig. 16). On October, 23 1956, Hungarian flags with a plain hole replacing the previous communist arms were displayed at the people’s meeting in front of the Parliament for the first time. Unofficially, such “modified” flag became ‘de facto’ national flag of Hungary until the suppression of insurrections in November 1956. Until today, this revolutionary flag with a hole in its cen-

ter has been revered as a symbol of the nation's desire for freedom and its resistance against the totality. It is still hoisted in front of the Parliament building (Fig. 9). The same "model" of the national flag's modification appeared in Romania in December 1989. It also became a symbol of the revolution against the odious regime of Nicolae Ceausescu. As such, this symbol ranks an important position in the history of Romania. Three pieces of this flag are exhibited in the Military museum of Bucharest (Fig. 15) and its replicas are installed in all Romanian embassies all over the world. The former flag of the German Democratic Republic with a removed state emblem was often seen in various demonstrations held in autumn 1989 in Leipzig, Berlin and other towns of East Germany, too. Unlike in Hungary and Romania, such a flag was never intended to be a new national flag. These flags were considered as a token of the revolt against the communist regime. On October 3, 1990, after reunification of Germany the flag charged with the arms of the German Democratic Republic disappeared by law.

Ladislav Hnát

BARVY A SYMBOLY ČESKOSLOVENSKÝCH POLITICKÝCH STRAN V LETECH 1918 - 1938

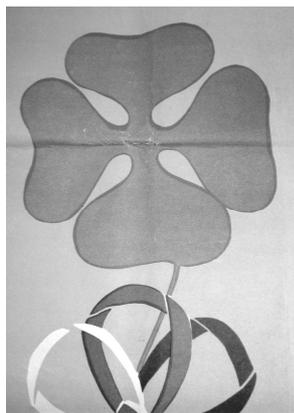
Podnětem k následujícímu vystoupení byla přednáška kolegy A. Brožka „Symboly politických stran v České republice po roce 1992“, přednesená na 3. národním vexilologickém kongresu, a přednáška dr. M. Schmöggra „O symbolech italských politických stran“, pronesená na XI. kongresu italského Střediska vexilologických studií.

Pro bližší seznámení s tematikou je u každé strany uvedena její velmi stručná charakteristika nečinící si nárok na hlubší politologický rozbor. Vystoupení nezahrnuje mimoparlamentní strany a strany národnostních menšin.

Většina českých politických stran vznikla už v lůně rakouského mocnářství. Po získání samostatnosti se jen různě slučovaly (národní demokraté, lidovci), štěpily (sociální demokraté) nebo jen měnily název (agrární na republikánskou).

Tímto vývojem prošly i obě nejstarší strany - Národní, známější jako staročesi a poději i z ní vzešlá Národní svobodomyšlná známější jako mladočeši, které po spojení s Českou stranou státoprávně pokrokovou, Českou stranou pokrokovou (navazující na tzv. Masarykovy realisty) a Moravsko-slezskou lidovou stranou pokrokovou (moravsko-slezská obdoba mladočechů již spojených s pokrokáři) vytvořily Českou státoprávní demokracii, od roku 1919 **Československou národní demokracii**.¹⁾ Její původně státoborný program se v republice změnil na státotvorný. Zůstávala však nadále stranou zámožných vrstev městského obyvatelstva. Jako hlasatelka národních a státoprávních tradic užívala červenou a bílou-Havlíčkovo: „Moje barva červená a bílá“²⁾ někdy ve formě kokardy, dámy se zdobily červenobílými rozetkami. Ve 20. letech přibyla k nim modrá ze státní i slovanské trikolory. Znáám je výrok připisovaný jejímu vůdci Kramářovi: „Naše barva červená, modrá a bílá, nikdy rudá.“²⁾ Jako symbol je nejčastěji užívána státní vlajka a štít (pavéza) s iniciálami názvu strany ČND.³⁾ Nicméně pouze bíločervený praporek je užíván ještě v 30. letech (zpodobňován je s ním její senátor V. Dyk).⁴⁾

Nejsilnější československou stranou po celé meziválečné období byla paradoxně v průmyslově vyspělé zemi Strana venkova, zemědělců, maloročníků a sedláků - **Republikánská strana československého venkova** (dříve Československá strana agrární) od roku 1922, po spojení s rolnickou částí Slovenské národní a rolnické strany - Republikánská strana zemědělského a maloročního lidu.¹⁾ Její barva byla zelená,⁵⁾ jakožto barva úrody. Symbolem zelený jetelový čtyřlístek jako symbol štěstí.

Typicky stavovskou, už svým názvem, byla **Československá živnostensko obchodnická strana středostavovská**. Vznikla rovněž za rakouské monarchie, liberálního ražení s ochrannými prvky proti tzv. velkokapitálu. V prvních letech republiky se nevyhýbala snahám o nápravu sociálních nespravedlností. Postupně se přibližovala národní demokracii (pro ilustraci změna názvu tiskového orgánu z „Reformy“ na „Národní střed“).⁶⁾ Pak kolísala mezi ní a republikány, s nimiž se sblížila nejvíce.¹⁾ Stranický odznak představovaly dva nestejně vysoké sloupce, levý nižší, zlatě orámované, oba zelené. Představovaly naději, vzestup a rostoucí bohatství. Symboly strany byly atributy řemesel a obchodu,²⁾ ale také fialka a barva fialová,⁵⁾ mládežnická branná organizace Fialové legie.¹⁾

Sloučením klerikálních stran (Moravsko-slezské strany lidové, České křesťansko-sociální strany v Čechách a dalších dvou českých stran - Konzervativní strany lidové a Katolicko-národní strany konzervativní) sdružujících část katolických a konzervativních občanů, vznikla r. 1919 s nepůvodním názvem **Československá strana lidová**.¹⁾ Snažila se distancovat od tradice podporovatelky habsburského trůnu a nezvýrazňovat svou symboliku - bílý karafiát s černou konturou,⁵⁾⁷⁾ případně zářící kříž nebo svatováclavskou orlici.²⁾ Přes deklarovanou bílou barvu byla stále spojována s černou barvou kněžského šatu, a to i v názvech vládních koalicí, jichž se zúčastňovala.⁵⁾ Zahrnovala v sobě směry tradiční, sociální, křesťansko-charitativní, ale i bojovně katolické.

Značné a po celou dobu první republiky trvající přízni voličů se těšila **Československá sociálně demokratická strana dělnická**, pocházející rovněž

z habsburského mocnářství. Kromě dělnictva a řemeslníků sdružovala i část inteligence zejména umělecké. Symbolem byl rudý prapor (... lpí na něm pracovníků krev²⁾ a rudé karafiáty). Ve znaku byly motivy práce - kladivo, kosa a vzdělání - otevřená kniha.²⁾ Filozofií byl reformní socialismus a internacionalismus.

Jako projev nesouhlasu s málo národním, austroslavistickým marxistickým programem sociální demokracie vznikla částečně z podnětu mladočechů z tzv. národních dělníků Česká strana národně sociální (od roku 1918 po přijetí části anarchokomunistů a pokrokařů Česká, po roce 1919

Československá strana socialistická. Od roku 1926 po jejich vyloučení většinou **Československá strana národně socialistická**).¹⁾ Sdružovala kromě

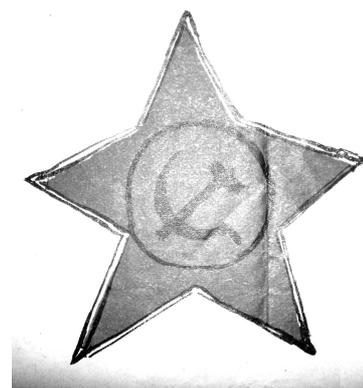
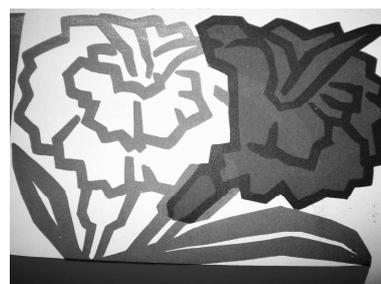
kvalifikovaných dělníků a samostatných řemeslníků i národně smýšlející drobnou inteligenci. Tomu odpovídala i symbolika - zkřížené kladivo a brk, nejčastěji červené na bílém podkladě.²⁾ Jako ozdoba byly bílý a červený karafiát,²⁾ prapor „běločervervený“⁽²⁾ a heslo, už národních dělníků: „červená a bílá, to je poctivost a síla“⁽²⁾ nebo „červený bílý to se mi líbí“⁽²⁾ V republice se členstvo rozšířilo o státní úředníky a zaměstnance a o část legionářů.

Jedinou stranou společnou pro všechny národnosti ČSR byla **Komunistická strana Československa** (Sekce Třetí internacionály) - Proletáři všech zemí, spojte se!) vzniklá r. 1921 z členů Československé komunistické strany v Rusku, vrátivších se do ČSR, marxistické levice v sociální demokracii, anarcho-komunistů a radikálů z bývalé České strany pokrokové. Byla sekci komunistické internacionály a užívala proto i internacionalistickou symboliku, byť v různých variantách. Základem byla rudá někdy až purpurová hvězda, někdy žlutě jindy

černě lemovaná, se zkříženým srpem a kladivem ve středu. Uprostřed 20. let bývala umísťována doprostřed věnce z klasů (na levé straně) a květů (na pravé) v pozadí vycházející slunce s paprsky symbolizující zářnou budoucnost v novém společenském řádu, jehož nastolení revolucí připravoval

černě lemovaná, se zkříženým srpem a kladivem ve středu. Uprostřed 20. let bývala umísťována doprostřed věnce z klasů (na levé straně) a květů (na pravé) v pozadí vycházející slunce s paprsky symbolizující zářnou budoucnost v novém společenském řádu, jehož nastolení revolucí připravoval

vala. Popsaný znak připomínal znaky sovětských republik. V dalších letech se vrátila pouze k hvězdě se srpem a kladivem nebo pouze k srpku a kladivu v kruhu.²⁾ Barva byla rudá viz Rudé právo, Rudé odbory atd. Voličstvem byli tovární i zemědělské dělníci, nezaměstnaní a tzv. avantgardní intelektuálové.

Kombinaci rudé a černé používalo i **Socialistické sjednocení** vzniklé z marxistické Neodvislé radikální socialistické strany a Nezávislé socialistické strany tvořené anarchisty vyloučenými z Československé strany socialistické. Symbolem byly spojené ruce a nad každou v kruhu písmeno S.²⁾ Po rozpadu se část vrátila do sociální demokracie a anarchisté vstoupili do KSČ.

Spojením národní demokracie s několika nacionalistickými a polofašistickými uskupeními (nejvýznamnější byla Stříbrného **Národní liga**) vzniklo r. 1934 Národní sjednocení, vypjatě národní s autoritářskými a fašizujícími tendencemi (polovojenské Šedé legie).¹⁾ Symbolem bylo červené N (Nic Než Národ) v bílém modře lemovaném kruhu.²⁾³⁾ Barvy tedy národní.

Původní členská základna se rozšířila o zlatou mládež, nezaměstnané i nespokojence s parlamentní demokracií.

Růžová byla přisuzována **Národní straně práce**, založené demokratickými, humanistickými, pokrokovými intelektuály, kteří opustili národní demokracii kvůli jejímu protimasarykovskému a protibenešovskému zaměření. Po volebním propadu se spojili s národními socialisty.

Fašismus neměl v ČSR nikdy masovou základnu, a proto se **Národní obec fašistická** jako taková do parlamentu nedostala. Jednotliví představitelé ale v rámci různých volebních bloků v parlamentu po určitá období zasedali. Vystupovali vlastenecky (služba vlasti je nejvyšším zákonem), slibovali zavedení pořádku a stavovského státu bez parlamentní demokracie. Členstvo tvořili někteří nespokojení legionáři, vykořenění jedinci a nezaměstnaní.

Vzorem byl italský fašismus a tomu odpovídaly i symboly - sekera vetknutá do svazku lictorských prutů. Barvy byly národní nebo ve složení všeslovanském. Byl používán prapor ve

tvaru cechovní korouhve. Uprostřed modrého pole byl fašistický emblém.

Popsanému systému čs. politických stran se vymykaly dvě čistě slovenské strany.

Slovenská strana národní, nejstarší a prakticky jediná fungující slovenská politická strana (sociální demokraté se spojili s českými ještě v roce 1918 a katolická lidová strana po přerušení obnovila činnost těsně před světovou válkou r.1913¹⁾) byla vedena elitami především evangelického vyznání a usilovala o emancipaci slovenského národa. Užívala barvy modrou, bílou a červenou.⁹⁾ Aby překonala poměrně úzkou členskou základnu, snažila se získat rolnictvo. Spojila se proto s jeho v r.1919 vzniklou Národní republikánskou stranou rolnickou v Slovenskou národní a rolnickou stranu. Roku 1921 se obě strany rozešly a rolnický proud se spojil v r.1922 s mocnou čechoslovakistickou Stranou republikánskou.

Národní strana pro svůj nacionální a autonomistický program nespěla ani ve snahách o spolupráci s čs. národní demokracií,¹⁾ a tak se postupně sblížovala s **Hlinkovou slovenskou lidovou stranou**. Ta vznikla rovněž ještě za Rakousko-Uherska z katolického a konzervativního křídla národní strany.⁸⁾ Z obhájkyně oprávněné svébytnosti slovenského národa se postupně stala klerikální nacionalistickou stranou s prohlubujícími se fašistickými rysy. Užívala barvu bílou⁸⁾ někdy v kombinaci s modrou (katolické mariánské barvy). Později užívaná vlajka měla uprostřed modrého pole velký bílý kruh a v něm červený dvouramenný kříž na rozdíl od patriaršáckého, se stejně širokými rameny. Nabízí se podobnost s vlajkou nacistickou.

Uvedené údaje a symboly je nutno brát s tolerancí, neboť barvy ani emblémy nebyly kodifikovány a byly ponechány ve značné míře na vůli tvůrců a výtvarníků.

Literatura a zdroje:

- 1) J. Malíř, P. Marek a kolektiv: Politické strany 1861-1938, Brno 2005
- 2) Národní archiv, Fond policejního presidia
- 3) Archiv Národního muzea, Pozůstalost Ant. Hajna
- 4) A. Klimek: Vítejte v první republice, Praha 2003
- 5) A. Klimek: Velké dějiny zemí koruny české sv. XIII a XIV, Praha 2000
- 6) V. Dolejší: Noviny a novináři, Praha 1963
- 7) Archiv KDU-ČSL, Pozůstalosti
- 8) M. Ďurica: Dejiny Slovenska a Slovákov, Bratislava 1996
- 9) Slovenská národná strana, Ústredie SNS

COLOURS AND SYMBOLS OF CZECHOSLOVAK POLITICAL PARTIES IN THE PERIOD OF 1918-1938

Due to the fact that four main political parties of former Czechoslovakia were founded during the existence of Austria-Hungary already, their symbolism was rooted in national colours of Bohemia, Slovakia or Czechoslovakia since the 1920s. The Czech national democrats reflected red, white and blue colours in their symbolism and made use of them in form of cockades, rosettes and small national flags completed with the initials of ČND. Their Slovak colleagues - members of the National Party - displayed colours of Slovak National flag (B-R-W). The social democrats both in Czechia and Slovakia displayed traditional red flags but their emblem representing both labour (a hammer and a scythe) and education (an opened book) was drawn in national colours. The National Social Party also referred to nationalism and its emblem (a crossed hammer and quill) was rendered in national colours, as well. On the other hand, the Republican Party (former "Agrarians") stuck to green colour of their supporters - farmers, peasantry, small holders etc. It had to symbolize fertility of the country as a green trefoil as a symbol of good-luck. The same colour was revered by the Tradesmen Party that adopted the attributes of trade and crafts for its own symbols. The clerical parties (the National Catholics and the Christian Socials) merged to the People's Party that streamed to throw off their pro-Austrian repute from the past. The Christians abandoned a traditional black colour, a shining cross and the eagle of St Wenceslaus and adopted a white gillyflower as a symbol of innocence for their emblem. "A monochromatic" symbolism is also attached to Czechoslovak communists - a red five-pointed star and crossed sickle and hammer reflected the internationally recognized symbols of workers and peasants. After national democrats incorporated a few far-right nationalist and semi-fascist groups in 1934, the National Union was established. The extreme nationalism of its followers was also reflected in their emblem - a red letter N (Nothing but Nation!) in a white disc bordered in blue. Generally speaking, the thirties of the last century were characteristic with a grow of far-right parties both in Bohemia and Slovakia - the National Fascist Community displayed national colours and symbols resembling their Italian model - an axe restrained into the bunch of lictor rods - in a middle of a blue gonfalon. Hlinka's Slovak People's Party became a clerical nationalist party with a strong fascist odour. Analogous to Czech Christians, their Slovak partners preferred white colour in a combination with blue (the colours of

Virgin Mary in catholic interpretation) but their flag - a blue field charged with a red patriarchal cross in the middle of a whit disc - obviously evoked the Nazi symbol.

Vladimír Liščák

KATALÁNSKÝ ATLAS 1375 JAKO HISTORICKO- GEOGRAFICKÝ PRAMEN

Cílem mého příspěvku bylo upozornit na tuto vzácnou kartografickou památku a na existenci vyobrazení vlajek ve více či méně odpovídající podobě. Jeho plné znění rád zašlu zájemcům, kteří mi o ně napíší na mailovou adresu vliscak@orient.cas.cz.

AUTOŘI A OBJEDNAVATEL

Kolem roku 1375 zhotovili dva Židé z Mallorky, Abraham Cresques (11. 7. 1325-březen 1387) a jeho syn Jehuda Cresques (asi 1350-asi 1410/1427), tehdy nejdokonalejší mapu známého světa. Protože ji tvoří šest samostatných listů, začalo se jí později říkat *Katalánský atlas*¹⁾. Atlas je považován za mistrovské dílo mallorské kartografické školy 14. století a za jedno z nejlepších děl středověké kartografie. Jako první atlas vůbec znázornil větrnou růžici. Z vexilologického hlediska je významný tím, že zobrazuje velké množství vlajek, které - alespoň pro Evropu - mají jistou dokumentární hodnotu.

Abraham Cresques zřejmě nebyl - jak vyplývá z různých dokumentů - kartografem, nýbrž iluminátorem knih. Někteří autoři ho proto ztotožňují s iluminátorem slavné hebrejsko-samaritánské Bible Farhi (kolem 1382) jménem Elisha ben Abraham ben Benvenisti, zvaný Crescas (Qresques). Dobovými prameny je označován jako „Magister mappamundorum et bruxolarum“ (Mistr map světa a kompasů), zatímco jeho syn „Magister cartorum navigandi“ (Mistr navigačních map). „Kompasem“ je zde zcela jistě myšlena mistrně provedená dekorativní větrná růžice, tedy malířská práce. Činnost obou autorů tedy s největší pravděpodobností spočívala v kopírování, kompilování a malířské výzdobě již existujících předloh.

Objednavatelem mapy světa (*Mapa mundi*) byl princ Jan Aragonský (27. 12. 1350-19. 5. 1396), pozdější král Jan I. Lovec, zvaný též Bezstarostný, či Milovník elegance. Práci na mapě světa zadával ještě jako princ, na trůn nastoupil až roku 1387.

Obrazový doprovod k článku je v barevné příloze.

KATALÁNSKÝ ATLAS

Katalánský atlas se nejpozději od roku 1411 skládal ze šesti pergamenových listů umístěných na šest velkých dřevěných desek. Každý list měřil přibližně 65 x 50 cm. Za Ludvíka XII. Otce lidu (27. 6. 1462-1. 1. 1515, vládl 1498-1515) byla každá z desek rozdělena na dvě poloviny a pergaménové listy nalepeny na obě strany sedmi tabulí. Vzniklo tak leporelo s listy o velikosti 64,3 x 24,9 cm, přičemž celkové rozměry včetně úvodních tabulí jsou přibližně 65 x 300 cm. Atlas nemá přesně danou orientaci (sever nahoře nebo dole), neboť popisky jsou různě umístěny tak, že se jednou dají číst ze severu, jindy z jihu (orientace Z-V/S-J nebo V-Z/J-S). Je to zřejmě dáno velkými rozměry atlasu, takže bylo pohodlné atlas ležící na stole obcházet a číst bližší popisky.

Atlas je datován rokem 1375 - toto datum se objevuje na věčném kalendáři vyobrazeném na listě 1a a je zmíněno i na listě 2a. Již v roce 1380 se objevuje v inventáři knihovny francouzského krále Karla V. Moudrého (*Charles V le Sage*) (1338-1380, vládl 1364-1380), sepsaném královým tajemníkem Jeanem Blanchetem po smrti panovníka v září 1380. Tento inventář (datovaný 6. listopadu 1380) je opisem dnes ztraceného katalogu královského knihovníka Gillesa Maleta z roku 1373 doplněným o přírůstky. Dnes je atlas součástí sbírek Bibliotheque nationale de France v Paříži (*BNF Richelieu Manuscrits Espagnol 30*).

OBSAH ATLASU

Katalánský atlas se skládá ze tří zcela odlišných částí. Nejdůležitější částí jsou tabule 3 a 4, tedy kopie portolánové mapy Středomoří a okolí. Známkou portolánových map je ohromující přesnost celkových proporcí a průběhu pobřeží a velké množství místních jmen. Jenom na severním pobřeží Středoziemního moře bylo napočítáno 620 jmen, celkem tato mapa obsahuje na 1120 jmen v pobřežních oblastech, což je téměř polovina z 2300 jmen celého atlasu. Tato část zahrnuje všechny země v Evropě a Středomoří (včetně severní Afriky), známé ve 14. století (mezi 10° a 60° severní šířky). Poprvé se zde objevuje větrná růžice, sama umělecké dílo. Obsahuje 32 směrů (po 11,5°) a vyznačení 8 větrů zastupujících hlavní a vedlejší světové strany.

Nejzápadnějším bodem je komentář týkající se mytických *Iles Beneventurades*, šťastných ostrovů popsanych Pliniem Starším a Isidorem Sevilským, a ilustrace rovněž mytického *Insula de Brazil*. Zajímavé je rovněž opakování vyobrazení ostrovů Korsika a Sardinie na dvou následných lis-

tech, takže uprostřed Středozevního moře vznikla jakási překryvná oblast, která se neopakuje na jiných mapách.

V Africe najdeme portréty několika panovníků, zejména maliského “Musse Melly”, známého z historických pramenů jako Mansa Musa (vládl asi 1312-1337). Zastoupeno je významné obchodní středisko *Tenbuch* (Timbaktu) a vyobrazena je i loď Jauma Ferrera, který se v roce 1346 vydal na plavbu kolem západního pobřeží Afriky, aby našel cestu po *Riu del Or* (Zlatá řeka) do vnitrozemí Afriky, kde Janované a Katalánci doufali nalézt zlato a slonovinu.

Druhá část atlasu, tabule 5 a 6, obsahují rozšíření portolánu na mapu světa (*mapa mundi*), na což byla mallorská škola zvlášť hrdá. Je zde zachyceno území od Kaspického moře a Perského zálivu, přes Indii až na východní pobřeží Číny. Města známá ze zpráv cestovatelů jsou umístěna často náhodně na plochu nebo na pobřeží, prázdné místo je vyplněno vyobrazeními z Bible, ze světa pověstí a ze zpráv cestovatelů.

Společné pro tyto dvě části je, že mapa znázorňuje mnoho vyobrazení měst, jejichž politické vazby jsou symbolizovány vlajkami. Křesťanská města označuje kříž, ostatní města chrám. Moře a oceány jsou vyznačeny modrými vlnitými vodorovnými čarami. A jak je běžné u námořních map, jsou místní jména důležitých přístavů napsána červeně, ostatní černě.

Třetí část atlasu obsahuje na tabulích 1 a 2 kompilaci kosmografických, astronomických a astrologických textů přeložených do katalánštiny. Tyto texty zdůrazňují sférický tvar Země a stav současného světa, poskytují rovněž užitečné informace pro námořníky o přílivech a odlivech a jak počítat čas v noci. Texty doprovází několik ilustrací: tabulka přílivů a odlivů, věčný kalendář a velký graf orámovaný čtyřmi ročními obdobími, jenž podává informaci o zvěrokruhu, sedmi známých planetách a diagram souhvězdí.

Poznámky

- 1) Atlas nemá vlastní titul, předmluva však začíná: *Mapa mundi vol dir aytant con ymage del món e de les diverses etats del món e de les regions que són sus la terra de diverses maneres de gens qui en ela habiten* (Mapa světa může říci tolik, co obraz světa a rozličných států světa a oblastí, které jsou na zemi, [a] rozličných obyčejů národů, jež ji obývají). - Přepis viz *Mapamundi, der Katalanische Weltatlas vom Jahre 1375*. Herausgegeben und Kommentiert von Georges Grosjean. Dietikon-Zürich: Urs Graf Verlag, 1977 [faksimile], III. Transkription, Übersetzung und Deutung der Texte und der Nomenklatur des Atlases, s. 41.

THE CATALAN ATLAS FROM 1375 - A SOURCE OF HISTORICAL AND GEOGRAPHICAL DATA

This lecture deals with a famous atlas of navigation charts as copied, compiled and illustrated by two Jewish authors from Mallorca, presenting its replica to the Czech vexillologists for the first time. It is also important from their point of view because it depicts a huge amount of flags, possessing thus certain value as a primary source, so far as Europe is concerned. This set of six parchment sheets attached to wooden slabs in form of a folding picture-book in dimensions 65 x 300 cm is dated to the year of 1375. Tablets No. 3 and 4 depicting localities in Europe and Mediterranean and those numbered 5 and 6 bringing "mapa mundi" are remarkable for many illustrations of important cities, political relations of which are symbolized by flags and symbols. The Catalan Atlas also contains many ethnological, economical, geographical and commercial data taken from the travelers' reports employed by the authors.

Aleš Brožek

VLAJKY VESLAŘSKÝCH SVAZŮ A KLUBŮ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ DO R. 1918

(odkazy na obrázky ukazují na vyobrazení v barevné příloze)

Vlajky českých a moravských veslařských svazů a klubů jsou českými vexilology neprávem opomíjeny. Přitom pro svou četnost, často hezký design doprovázený zajímavou symbolikou, ale i pro okolnosti vyvěšování a užívání by si zasloužily řádnou pozornost.

Jako důležitý symbol svazu či klubu jsou často popisovány ve stanovách, k jejichž znění se musely vyjadřovat příslušné orgány v Rakousko-Uhersku, resp. Československu a v mnoha případech se stanovy dochovaly v archivních fondech oněch orgánů. Díky své významné identifikační funkci jsou vlajky veslařských klubů zmíněny i ve výnosu c.k. místodržitelství v Čechách č. 105381 z 29. září 1910.

Vlajky veslařských svazů a klubů jsou vyobrazovány na odznacích, medailích a plaketách a je tedy naděje, že se najdou v muzeích, která se zaměřují na tuto oblast, nebo ve sbírkách sběratelů. Vlajky sloužily k výzdobě loděnic, vlály při veslařských závodech (tzv. vlajkové gala), kluby si je vyměňovaly¹⁾. Při zjišťování jejich podoby mohou pomoci dochované fotografie, v tisku však bývají popisovány výjimečně.

Z pera vexilologů to byla pouze stručná zmínka Ludvíka Muchy o vlajce Veslařského klubu Blesk, která se žel omezila jen na kompilaci článků J. Kalibery²⁾ a K. Czesaného otištěných ve sborníčku k 64. primátorské osmiveslici,³⁾ a průkopnická práce Jaroslava Martykána Vlajky československých tělovýchovných jednot. V obecné části pak autor správně poznamenal, že „veslařství a jachtink byly vůbec první sporty u nás, kde se v duchu mezinárodních uzancí setkáváme s prvními vlajkami sportovních klubů a bude třeba se jejich vzniku věnovat na stránkách Vexilologie podrobněji“.⁴⁾ Z Martykánovy tzv. zvláštní části, která zpracovala odpovědi v dotaznících rozeslaných největším a nejvýznamnějším tělovýchovným jednotám v celém Československu na konci osmdesátých let 20. století, se lze dozvědět o podobě ca desítky vlajek užívaných československými veslaři. Většina pochopitelně - vzhledem k době provádění průzkumu a poskytovatelům informací - byla zavedena v nedávné době.⁵⁾

Z nevexilologických badatelů je třeba zmínit záslušnou práci pracovnice Muzea tělovýchovy a sportu dr. Květy Štursové. Ta se inspirovala vý-

stavou ke 100. výročí organizovaného veslování v ČSSR v roce 1984 a v letech 1986 až 1990 provedla excerpci pramenů a literatury k dějinám českého veslařství do r. 1914 nejen ve sbírkách muzea, kde pracovala, ale i v archivech několika veslařských klubů s dlouholetou tradicí. Výsledkem byla výzkumná zpráva nazvaná Počátky českého veslařství ve sportovních památkách.⁶⁾ Ačkoliv se K. Štursová na vexilologické předměty nespécializovala, při popisu odznaků a medailí ve sbírkách veslařských klubů zmínila i vlajky, byly-li na nich vyobrazeny. Významný je rovněž její chronologický soupis veslařských klubů a spolků, protože po jeho upřesnění a aktualizaci se pro mne stal důležitou pomůckou při zjišťování vlajek, jak ukáží následující řádky.

Veslařské kluby v Čechách a na Moravě pochopitelně nebyly izolovány od okolního světa a na podobu jejich vlajek měly vliv vlajky především klubů v Německu, zčásti pak i v Anglii. Zaměříme-li se v novověku na Evropu, pak vlastní moderního veslařství je bezpochyby Anglie a i pro neveslaře je slavný závod osem Oxford-Cambridge organizovaný od roku 1829 známým pojmem.

Na evropskou pevninu se dostalo veslařství v roce 1836, kdy Angličané žijící v Hamburku založili v tomto německém přístavním městě svůj klub. I první klub, resp. v té době spíše jen kroužek, v Čechách a na Moravě vznikl zásluhou Angličanů žijících v Praze. Došlo k tomu v roce 1860 a zpočátku se nazýval English Crew, později English Rowing Club.⁷⁾ Zda jeho členové užívali nějakou vlajku a jakou měla podobu, není známo.

Za první veslařský klub tvořený občany žijícími trvale v Čechách nebo na Moravě můžeme označit až utrakvistický (tj. česko-německý) klub Moravia v Uherském Hradišti. Vzniknout měl 23. listopadu 1863⁸⁾, stanovy prý byly schváleny zemským úřadem v Brně už 19. listopadu 1863⁹⁾, ale nepodařilo se mi je nalézt, takže není jisto, zda v nich byla popsána klubovní vlajka. „Wassersport“-Almanach (dále v textu jen almanach) ani jeho předchůdce¹⁰⁾ žádnou vlajku tohoto klubu nikdy neuvedl, patrně protože aktivita klubu nebyla příliš velká. Webové stránky nástupnické organizace - čistě českého klubu - tvrdí, že utrakvistický klub měl kroj a že zanikl v r. 1906¹¹⁾, K. Štursová se domnívá, že klub přestal existovat až v roce 1908.

Z nejstarších veslařských klubů, resp. spolků, jejichž vlajka je známa, lze hovořit tudíž teprve o brněnském „rudervereinu“. Založen byl 19. června 1869 jako Brünner Ruder-Verein a co do počtu členů to byl do roku 1918 největší veslařský klub v Čechách i na Moravě. Nejstarší černobílé vyobrazení vlajky jsem zaznamenal v almanachu z r. 1889, určitě však byla přijata dříve. Jak ukazuje vlajková tabule ze začátku 20. století¹²⁾ a smaltovaný odznak ve sbírce Jiřího Prepsla, vlajka měla devět vodorovných střída-

vě bílých a červených pruhů a modrý kanton obsahující moravskou šachovanou orlici (*obr. 1*).

V Praze vznikl utrakvistický Prager Ruderclub Regatta až v roce 1870 a dva roky nato se spojil s utrakvistickým spolkem zvaným Prager Eisclub Verein (založeným 18. října 1868) na Vereinigter Eisclub und Ruderclub Regatta = Spojený klub bruslařský a veslařský Regatta, resp. Vereinigter Eis-Club u. Ruder-Club Regatta = Spojený klub bruslařský a veslařský Regatta¹³⁾. Symbióza s bruslařským klubem, resp. transformace bruslařského klubu na bruslařsko-veslařský klub v té době byla, jak si ukážeme na příkladech dalších veslařských klubů, běžná. Podle tvrzení J. Rösslera-Ořovského¹⁴⁾ vlajka utrakvistického veslařského klubu se skládala z vodorovných střídavě červených a bílých pruhů a modrého karé s bílou kresbou kotvy. Později se místo bílé kotvy užívalo bílé písmeno R. Po vystoupení českých veslařů z klubu v roce 1875 se změnila barva karé na černou a barva písmene na žlutou. Z karé vlajky tak zmizely barvy typické pro anglické veslařské spolky a místo nich byly použity barvy rakouského panovnického domu. V této podobě je vlajka popsána v paragrafu 3 stanov z r. 1885¹⁵⁾, a to „Die Clubflagge besteht aus drei weissen Balken im rothen Felde. In der oberen Stangenecke befindet sich ein gelbes lateinisches „R“ im schwarzen Felde“. Lze předpokládat, že šířka karé odpovídala šířce tří pruhů, jak ji vyobrazuje vlajková tabule (*obr. 2*). Na konci 19. století se začala hrát v klubu kopaná, což se projevilo v r. 1896 změnou názvu na Vereinigter Ruder- und Fussball-Club Regatta, případně Ruderclub und Fussballclub Regatta, ale na podobu vlajky klubu to vliv nemělo. Od roku 1900 se užíval opět název Ruderclub Regatta, resp. Ruder-Club „Regatta“.

Po Brně a Praze se ustavil veslařský klub v Děčíně. Uskutečnilo se to 14. května 1873 a zpočátku se pro něj užíval název Ruder-Club Carolus. Po vstupu děčínských bruslařů se od 27. ledna 1887 dostalo do názvu i bruslení a klub se přejmenoval na Tetschner Ruder- und Eis-Club „Carolus“, resp. Ruder- und Eisclub „Carolus“ in Tetschen. Před rokem 1906, nejspíše v roce 1902, došlo k úpravě názvu na Ruder- und Eislauf-Verein „Carolus“. Vlajka klubu tvořená třemi vodorovnými pruhy, modrým, bílým a modrým, a bílým monogramem vzniklým propletením písmen R a C (*obr. 3*) se údajně použila poprvé v roce 1886¹⁶⁾. Symbolika vlajky je zřejmá, protože bílá a modrá se v té době užívaly jako městské barvy. K 25. výročí klubu v roce 1898 složil student práv Karl Jirsch píseň oslavující vlajku klubu¹⁷⁾. Objevila se v ní slova „Ja! Nehmt das volle Glas zur Hand/Es soll dem Bunde klingen,/Um den das blau-weiss-blaue Band/Sich festigend mag schlingen.“

O rok později byl ustaven Ruderclub Regatta v Ústí nad Labem. Přesné datum sdělili ústečtí činovníci redakci almanachu jednou jako 15. květen, podruhé jako 6. červen 1874. Druhého data se drží i sborník¹⁸⁾ a

zároveň klade vznik vlajky do roku 1877. Tu tvořily tři vodorovné pruhy, černý, červený a žlutý, a modré karé s propleteným monogramem AR (**obr.4**). Stejná vlajka se užívala i po roce 1887, kdy došlo k transformaci klubu na Ruderverein „Aussig“, a po 17. prosinci 1902, kdy se odsouhlasilo připojení ústeckých bruslařů k veslařům a upravení názvu na Ruder- und Eislaufverein Aussig. Vlajka byla popsána v paragrafu 1 stanov z r. 1888 a z r. 1889 takto: „eine schwarz-roth-goldene Flagge mit einem weissen AR im blauen Stangenfeld“⁽¹⁹⁾.

I v případě veslařského klubu v Břeclavi nelze jednoznačně stanovit datum jeho vzniku. V almanachu z r. 1889 uvedli datum ustanovení pro Lundenburger Ruder-Verein 6. červen 1876, čeští sportovní historici a web píší o roce 1874⁽²⁰⁾. Web navíc dodává, že v roce 1903 byl Ruder-Verein přejmenován na Lundenburger Ruder-Verein (což je sporné vzhledem k údajům v almanachu) a začala být užívána zkratka LRV 1874. Podle dochovaných odznaků měla vlajka břeclovského klubu dva vodorovné pruhy, modrý a červený, a písmena L, R a V oddělená tečkami (**obr.5**). Barvy odpovídaly břeclovským městským barvám, písmena byla zkratkou názvu spolku.

Odchodem české skupiny veslařů z pražské Regatty vznikl v roce 1875 Český veslařský a bruslařský klub v Praze, známý též jako ČVBK. Stejně jako pražská Regatta byl členěn na mužstva. Ta se však nejmenovala Concordia, Bohemia, Patria jako u utrakvistického klubu, nýbrž Orlice, Triton, Blesk, Satan, Matylida. Vlajka ve stanovách z r. 1880 a 1886⁽²¹⁾ nebyla uvedena, podle J. Rösslera-Ořovského⁽¹⁵⁾ to byl šikmo dělený list, žerd'ové pole bylo červené s bílou kotvou, vlající pole tvořeno bílými a červenými vodorovnými pruhy⁽²²⁾. ČVBK zanikl krátce po roce 1886.

Mužstvo Blesk se v rámci ČVBK osamostatnilo a údajně 12. září 1876⁽²³⁾ zavedlo novou vlajku, u níž list není dělen na rozdíl od vlajky ČVBK šikmo, ale koso, žerd'ová část je bílá se žlutou paží držící veslo, vlající část je modrá se žlutým bleskem (**obr.6**). Ze znění paragrafu 9 stanov z roku 1879⁽²⁴⁾ vyplývá, že zpočátku byl blesk bílý a poměr šířky k délce listu byl 1:1. Symbol Blesku byl popsán totiž takto: „Prapor klubový tvoří čtverec úhlopříčnou na dva trojhrany rozdělený, z nichž vrchní jest modrý se stříbrným bleskem, spodní bílý s rukou, v níž veslo“. Autorem vlajky byl Viktor Nowottne, autor klubových barev herec Národního divadla Vojta Slukov. Podle J.R Ořovského⁽¹⁵⁾ startovalo mužstvo Blesku pod svou vlajkou už roku 1877. Mužstvo Blesku vystoupilo kvůli neshodám z Českého veslařského a bruslařského klubu 20. července 1879 a 11. října téhož roku proběhla ustavující schůze veslařského klubu Blesk. Když v roce 1881 vystoupilo z ČVBK i mužstvo Satan⁽²⁵⁾ a našlo útočiště u klubu Blesk, užíval se od 29. září 1881 až do 31. května 1882 název Blesk-Satan, poté pak už opět jen

Blesk. V souvislosti se vstupem mužstva Satan do klubu Blesk se patrně změnila barva blesku na vlajce na žlutou. Odznak s vlajkou Blesku nabízel berlínský výrobce J. Godet & Sohn už v roce 1890²⁶⁾. Vlajka je vyobrazena i na medaili Blesku z roku 1913²⁷⁾.

Také datum vzniku Klubu veslařů mělnických není jednoznačně uváděno. Obvykle se píše, že klub byl založen v roce 1881, ale až z 6. září 1882 je sdělení okresního hejtmana, že „dle vynešení z 31.8.1882 nezakázalo místodržitelství spolek Club veslařů mělnických“²⁸⁾. Není jisté, zda vlajka, která se používá i v současnosti, byla zavedena hned při ustavení klubu. Při závodech, které pořádal ČAC Roudnice 29. 7. 1883, byla vlajka mělnických veslařů popsána jako „vlajka rudá s modrým rohem a bílými hvězdami, pod ním slovanské barvy“. V zápisu z valné hromady, která proběhla 21. října 1883, se dočteme, že mezi „podporovateli“ byl zmíněn předseda Jan Křtitel Haupt, z jehož prostředků byl zhotoven prapor. V listopadu 1883 klub navíc požádal o zhotovení 10 kusů odznaku u pražské firmy Rechner za 1 zlatý. Zdá se, že písmeno M patrně znamenající iniciálu slova Mělník bylo přidáno na vlajku až později, protože na náčrtu vlajky J. Rösslera-Ořovského²⁹⁾ chybí. Za viníka přehození barev vodorovných pruhů pod kantonem lze snad označit špatnou paměť J. Rösslera-Ořovského. K symbolice vlajky (**obr. 7**) lze dodat, že devět hvězd mělo symbolizovat devět zakládajících členů klubu³⁰⁾.

Přibližně ve stejnou dobu (jaro 1881) jako v Mělníku došlo k ustavení veslařského klubu Triton v Roudnici nad Labem. Jeho vlajka je sice zachycena na černobílé fotografii, ale spolehlivě rozeznat lze pouze štít s nápisem Triton položený přes kotvu³¹⁾. Triton existoval asi jen rok, protože se 23. dubna 1882 přeměnil v Český Athletic Club Roudnice nad Labem. Ten na rozdíl od svého rivala VK Lva vzniklého z veslařského odboru Sokola Roudnice n. L. na jaře 1883 nebo spíše až v r. 1885 a nečinného od r. 1887 svou existenci uhlíčil až do současnosti. Přesné datum zavedení klubovní vlajky (červeně lemovaný modrý list s bílým ozdobným monogramem ČAC v červeném obdélníku ve středu vlajky) (**obr. 8**) není známo, ale Wassersport referoval 5. 2. 1885, že pozvánka na ples konaný 14. ledna měla formu klubové vlajky. Dále je doloženo, že velká vlajka ČAC zakrývala při hostině v Drážd'anech 9. 8. 1885 celou jednu stěnu sálu a při závodech vévodila vlajkoslávě³²⁾.

Rok 1881 byl rovněž rokem, kdy vznikl brněnskému „rudervereinu“ konkurent v podobě veslařského klubu „Bruna“. Založen byl jako Brünner Ruderclub „Bruna“ 23. dubna 1881³³⁾ a jeho vlajka se skládala ze tří vodorovných pruhů, červeného, žlutého a červeného. Uprostřed žlutého pruhu byl bílý štít s červeným břevnem připomínající štít brněnského znaku, kde je navíc i pata štítu červená (**obr. 9**).

Dalším veslařským klubem, který působí dodnes, je Veslařský a bruslařský klub „Ohře“. Data vzniku se uvádějí dokonce tři: 24. října, 24. prosince nebo 26. prosince 1883. Podle kroniky klubu (s prvním zápisem pocházejícím ale až z roku 1911) byla vlajka navržena při založení klubu 26. prosince 1883 Vavřincem Josefem Duškem³⁴⁾. Tento středoškolský profesor se narodil v r. 1858 v Praze a zemřel v roce 1911 rovněž v Praze, v Lounech však neučil a ve městě nad Ohří pobýval až v letech 1885 a 1889, když zde pořádal městský archiv. Pokud to byl on, kdo vlajku navrhl, došlo k tomu spíše až v roce 1885. Tomu by nasvědčovala i skutečnost, že ve stanovách z té doby je stanoven pouze klubový oděv v § 37 a klubový odznak v § 38 slovy „Klubový odznak jest stříbrné veslo a brusle“³⁵⁾. Po zavedení se vlajka velmi často vyvěšovala, o čemž svědčí i její kresba v deníku J. Rösslera-Ořovského. Ten však vlajku namaloval jednodušší, než jaká je zachycena v almanaších nebo na vlajkové tabuli. Mezi vlajkami, které podle něho zavlály 15. září 1889 v Roudnici, byla lounská bílomodrá s modrým čtvercovým žerďovým polem nesoucím bílý půlměsíc a bílou šesticípou hvězdu. Vlajka měla navíc vlaštovčí ocas. Naproti tomu v almanaších měla lounská vlajka šest vodorovných pruhů, střídavě bílých a modrých, a modré karé o šířce odpovídající šířce 4 pruhů (**obr. 10**). V modrém karé byl bílý půlměsíc a bílá šesticípá hvězda. Na vlajkové tabuli je dokonce o jeden vodorovný pruh více. Vlajka byla zřejmě ovlivněna štítkem z městského znaku, který však je červený a půlměsíc i hvězda zlaté!

Sportovním historikům se podařilo shromáždit řadu informací o Ústřední jednotě veslařů z Čech, která sdružila v roce svého vzniku (1884) pět neaktivnějších klubů (VK Blesk, VK Lev Roudnice n. L., Klub veslařů mělnických, ČAC Roudnice n.L., ČVaBK). Za datum jejího ustavení se nejčastěji přejímá 24. srpen, i když v almanachu čteme i datумы jako 8. květen nebo 6. srpen³⁶⁾. Vlajka ve stanovách z r. 1884 ani z r. 1893 popsána není, byla zavedena zřejmě až po roce 1893, kdy se jednota po několika letech nečinnosti opět probudila k životu. Podle almanachu byla vlajka červená s bílým českým dvouocasým lvem držícím pádlo (**obr. 11**). Nástupcem jednoty se stal v roce 1908 Svaz českých veslařských klubů, který zvolil jednodušší vlajku. Podle vlajkové tabule měla tři stejně široké vodorovné pruhy, červený, bílý a červený, s modrou zkratkou svazu S.Č.V.K. na bílém pruhu. Ten byl navíc modře lemován z obou stran úzkým modrým pruhem, zatímco na kresbě vlajky v loděnici VK Blesk jsou úzké modré pruhy vloženy do bílého pruhu tak, že jej rozdělují na pět nestejně širokých pruhů. Bílý středový pruh je dvojnásobně širší než krajní červené a zkratka je červená (**obr. 12**).

Další z pražských slavných veslařských klubů byl vytvořen 17. října 1885 z části členů ČVBK a VK Triton. Zpočátku nesl název Slavia, klub českých veslařů, avšak v roce 1886 byl přejmenován na Veslařský klub Slavia

a zavedena vlajka. Ve stanovách z r. 1885, 1888 ani 1893 popsána nebyla³⁷⁾. Zobrazena byla v almanachu z r. 1894 (zřejmě nepřesně) a na plakette z roku 1910 k 25 letům existence klubu³⁸⁾ a užívá se dodnes. Na červeném trojúhelníkovém poli u žerdi je bílé S, ve vlající části devět střídavě bílých a červených pruhů (**obr. 13**). Na webu klubu³⁹⁾ se chybně píše o osmi pruzích a tvrdí se, že jejich počet symbolizuje počet zakladatelů.

Dalším klubem v chronologickém pořadí byl RC „Oderhort“ Hrušov. Založen byl 17. února 1885 a jako vlajku užíval podle almanachu a vlajkové tabule list tvořený dvěma vodorovnými pruhy, modrým a bílým, a červeným tlapatým křížem na bílém pruhu u žerdi (**obr. 14**).

Ve stejném roce vznikl utrakvistický klub s anglickým velením a s názvem International Rowing Club v Praze. Ve stanovách vlajka sice nebyla popsána, ale její existenci připustil paragraf 4 stanov z toho roku, který zněl: O spolkovém odznaku, praporu a klubovém obleku určuje výbor / Das Vereinabzeichen, die Flagge sowie die Clubkleidung bestimmt das Comité. V upravených stanovách z ledna 1886⁴⁰⁾ byl paragraf 4 napsán již správnou češtinou: Vlajku klubu, jakož i šat a odznaky členů ustanovuje výbor. Podle almanachu měla vlajka sedm vodorovných pruhů, střídavě modrých a bílých a modré karé u žerdi s emblémem klubu (**obr. 15**). Je vyobrazena na bronzové medaili, kde ji má sedící žena na klíně⁴¹⁾ Na konci ledna 1889 však přinesl Wassersport zprávu, že se klub přejmenoval na Rowing-Club Prague a že se měla změnit i vlajka. Nakonec však klub fúzoval se Slavií.

Další klub, který vznikl v roce 1885, byl Ruder- und Eisclub „Germania“ v Litoměřicích. Ustavující valná hromada proběhla sice v prosinci (uvádí se 10., 20. i 22. prosinec), ale vlajka⁴²⁾ zavlála už 7. září 1885 v den, kdy místopředsedství schválilo stanovy klubu, a navrhl ji ing. Emil Peters. I po změně na Ruder-Verein „Germania“ v roce 1888 se stále užívala vlajka tvořená devíti vodorovnými pruhy, střídavě černým, červeným a žlutým. U žerdi bylo žluté karé o šířce odpovídající šířce 4 pruhů a neslo černé písmeno G (**obr. 16**)⁴³⁾. Vlajka byla popsána i ve stanovách. Nejstarší, které jsem měl k dispozici, byly až z r. 1927 a paragraf č. 4 o vlajce v nich zněl: „Die Vereinsflagge besteht aus neuen gleich breiten Längsstreifen, von welchen die ersten vier kürzeren durch ein gelbes Stangenfeld mit schwarzem Blockbuchstaben G in der Mitte ergänzt werden. Die Längsstreifen wiederholen die Farben schwarz, rot, gelb der Reihe nach dreimal“.

10. duben 1887 bylo datem založení svazu Mährisch-Schlesischer Ruder-Verband. Jeho členy byly německé kluby na Moravě a ve Slezsku. V pozdější době užíval na hlavičkových dopisních papírech trojúhelníkovou vlajku rozdělenou křížem na čtyři části, v nichž byla písmena M, S, R, V (**obr. 17**). Zním jen černobílé vyobrazení (bílý list, černý kříž a písmena) vlajky, ale je možné, že vlajka ve skutečnosti měla právě tyto barvy.

Spolek Perun, jenž byl založen v ostravském Přívoze 1. května 1893, asi zpočátku vlajku neužíval. Je znám jen jeho znak, což byla kotva propletená písmenem P⁴⁴⁾. Toto písmeno vyplňovalo ovál ležící ve středu bílé vlajky s červeným šikmým břevnem (**obr. 18**). Klubovní vlajka v této podobě se patrně užívá až po přeměně spolku na Veslařský klub Perun v roce 1915.

Díky soupisu J. Martykána je známa vlajka Bruslařského a veslařského klubu ve Vodňanech. Klub měl vzniknout v roce 1896 (K. Štursová ani almanach jej nezmiňují) a patrně od svého založení užíval světle modrou trojúhelníkovou vlajku s modrobílým lemováním a s bílou šikmo postavenou pěticípou hvězdou vepsanou do vlajky (**obr. 19**)⁴⁵⁾.

V roce 1905 vznikly další tři veslařské kluby - dva německé a jeden český. V Lovosicích byl založen 2. dubna 1905 (podle Štursové údajně existoval již v roce 1894, avšak ročenky almanachu ho zmiňují až ve 20. století) Lobositzer Ruder-Club a užíval podle vlajkové tabule vlajku tvořenou čtyřmi vodorovnými pruhy, střídavě modrým a žlutým (lovosické městské barvy). V bílém karé byla černá písmena L a R (**obr. 20**), v Karlových Varech Deutscher Ruder-Verein Karlsbad (někdy se vznik klade až do roku 1906) s bílou vlajkou, která měla modrou pěticípou hvězdu u žerdi. Na vlajce byly podle vlajkové tabule černé iniciály D.R.V.K. našikmo mezi dvěma šikmo položenými modrými pruhy (**obr. 21**).

Rok 1905 je počátkem i Českého veslařského klubu v Praze. Založen byl 25. listopadu 1905 po roztržce ve VK Slavia a existuje dodnes. Zavedl bílou vlajku s červeným kosmým pruhem a bílými iniciálami Č V K oddělenými bílými tečkami mezi trojicí lipových lístků (**obr. 22**)⁴⁶⁾. Známa je i varianta vlajky, kdy trojice lipových lístků chybí, jak je vidět například na obálce Výroční zprávy za rok 1912.

Dne 19. července 1907 byl založen Veslařský klub Hodonín a v roce 1911⁴⁷⁾ zavedl vlajku s modrým klínem a sedmi vodorovnými pruhy, střídavě bílými a modrými. Do středu modrého klínu byl položen bílý trojúhelník tak, že se jeho vrcholy dotýkaly středů stran klínu (**obr. 23**).

Na rozdíl od hodonínského klubu nesl veslařský klub v Uherském Hradišti název Český veslařský klub již od chvíle konání valné hromady 20. února 1908⁹⁾. Návrh vlajky byl schválen hned v roce 1908¹¹⁾. Podle vlajkové tabule měla devět vodorovných pruhů, střídavě červených a bílých a modrý kanton v horním rohu. Šířka kantonu odpovídala šířce pěti pruhů a byl v něm bílý předmět připomínající tři pštrosí péra z městského znaku a bílá pěticípá hvězda (**obr. 24**). Černobílé vyobrazení vlajky lze vidět například na fotografii ze závodů v roce 1908.

O rok později, přesně 23. března 1909, proběhla ustavující hromada Veslařského klubu Jordán v Táboře. V jeho vlajce byly údajně české národní

barvy - bílá a červená⁴⁸⁾. Lze tedy předpokládat, že vlajku tvořily tři vodorovné pruhy, červený, bílý a červený, a červené písmeno J v bílém oválu ve středu vlajky, který zčásti zasahoval do krajních červených pruhů (**obr. 25**).

Druhý veslařský klub v Ústí nad Labem byl založen 22. 7. 1910 s názvem Aussiger RK Aussig s řadou členů židovského vyznání. Podobně jako na vlajce Ruder- und Eislaufverein „Aussig“ obsahovala vlajka pangermánské barvy, černou, červenou a žlutou, ale nikoliv v takové míře, protože podle vlajkové tabule byla bílá a pangermánské barvy vyplňovaly kanton. Ve vlající části byla vyšita osmicípá černá hvězda (**obr. 26**).

Známé jsou vlajky klubů, které spatřily světlo světa v roce 1911. Veslařský klub Nymburk užíval podle almanachu z roku 1914 těžko popsatelnou bílou vlajku (**obr. 27**) s řadou červených čar a se zeleným písmenem N značícím patrně iniciálu názvu města. Myšlenku použít počáteční písmeno z názvu města realizovali na své vlajce i členové Veslařského klubu v Plzni. List jejich vlajky byl podle vlajkové tabule šikmo dělen na bílé žerďové pole s modrým P a modré vlající pole (**obr. 28**).

Rok 1911 je rokem zrodu dalšího veslařského svazu. Nesl název Deutschböhmischer Regattaverein v Litoměřicích, založen byl 14. června⁴⁹⁾ a jeho vlajka byla trojúhelníková. Obsahovala nejen pangermánské barvy, ale i velkoněmecké, protože byla bílá s červeným, černě lemovaným křížem severského typu. V jeho středu byl úzký žlutý kříž. V bílých polích u žerdi byly dvě dvojice černých písmen - D B a R V (**obr. 29**).

V roce 1912 vznikl v Brně konečně i český klub. Vlajku Českého veslařského klubu, o jehož vytvoření usilovali čeští sportovci již od roku 1894, známe až z hlavičkových papírů užívaných klubem v třicátých letech dvacátého století. Nemáme tedy jistotu, že se tato vlajka užívala ještě před rokem 1918. Vlajka měla osm vodorovných pruhů, střídavě modrých a bílých. Přes ně byl položen zhruba ve druhé devítině délky vlajky svislý pruh, v němž se čtyřikrát vystřídal bílá s modrou a přispěla tak ke vzniku působivé vlajky (**obr. 30**). Je možné, že před touto vlajkou se užívala vlajka tvořená třemi vodorovnými pruhy, bílým, červeným a bílým⁵⁰⁾.

V případě dalších klubů a svazů, které byly založeny před vypuknutím první světové války, se zatím nepodařilo zjistit, jak vypadaly jejich vlajky.

Autor děkuje za pomoc při zjišťování podoby vlajek veslařských svazů a klubů těmto osobám: Petru Janákovi, správci veslařského oddílu TJ Chemicka Ústí nad Labem, Stanislavu Schwarzovi, archiváři VK Slavia Děčín, Jiřímu Prepslovi, archiváři ČAC Roudnice n.L. a Ivanu Slabochovi, archiváři a bývalému předsedovi VK Blesk. Zvláštní poděkování si zaslouží i Jitka

Schůťová, Lucie Swierczeková a Hana Havránková z Muzea tělesné výchovy a sportu v Praze (nyní ODTVS Historického muzea Národního muzea).

Poznámky

- 1) V protokolu z 15. dubna 1909, který byl sepsán po zvolení ing. Nechleby novým předsedou Veslařsko-bruslařského klubu Ohře v Lounech, se dočteme, že převzal mj. 6 kusů vlajek z veslařských klubů. Protokol je vlepen do klubovní kroniky uložené v SOkA v Lounech.
- 2) Vexilologickým aktivitám Josefa Kalibery věnuji speciální článek v rámci série o životě českých vexilologů, již zahájil článek o aktivitách Jaroslava Kursy ve Vexilologii č. 138 na s. 2635 až 2642.
- 3) Vexilologie č. 25, s. 393, obr. vlajky na s. 389.
- 4) Vexilologie č. 71, s. 1379.
- 5) Pro snazší zpracování tématu vlajek veslařských klubů jsem si rozdělil sledovaná období na: do roku 1918, do roku 1948 a po roce 1948. Účastníky 4. českého národního vexilologického kongresu seznamuji s výsledky prvního období.
- 6) 1 exemplář je uložen v knihovně Muzea tělesné výchovy a sportu pod signaturou F971.
- 7) Starší literatura datum přejmenování klade do roku 1873, K. Štursová až do roku 1877. V roce 1895 už klub určitě neexistoval, protože pražský spolkový registr jej neuvádí.
- 8) Přesné datum vzniku jednotlivých klubů se v různých materiálech liší, protože někdy se uvádí datum, kdy se sešel přípravný výbor nebo kdy proběhla ustavující schůze či kdy spolek výslovně povolil zemský úřad (v Čechách místodržitelství). Podle spolkového zákona z 15. listopadu 1867 (č. 134/1867 ř.z.), který v novelizované podobě platil i během okupace a poté až do roku 1951, měl spolek (a tedy i veslařský klub) předkládat 5 exemplářů stanov zemskému úřadu, resp. místodržitelství. Pokud spolek nebyl ve lhůtě 4 týdnů zakázán nebo byl-li před jejím uplynutím výslovně povolen, mohl se ustavit. Pokud spolek chtěl používat symboly (např. vlajku, emblém, kroj), měl to uvést ve stanovách. Přesnou podobu symbolů pak měl předkládat ke schválení, což se často buď nedělo, nebo se většinou nákrasy v archivech příslušných orgánů vzhledem ke skartacím nedochovaly.
- 9) Uvádí se v brožuře TJ Slovácká Slavia veslařský oddíl Uherské Hradiště 1908 - 1978.
- 10) V roce 1876 začal vydávat německý spolek Norddeutscher Regatta-Verein ročenku, která zpočátku nesla název Deutscher Ruder- und Segel-Almanach, později Ruder- und Segel-Almanach či Ruder-Almanach. V r. 1891, kdy už byla vydavatelem ročenky redakce časopisu Wassersport, se název změnil na „Wassersport“-Almanach. Poslední 59. svazek ročenky vyšel v r. 1939. Do r. 1914 to byl pro české a moravské veslařské kluby znamenitý zdroj informací. Přibližně od roku 1885 zveřejňoval kromě seznamu existujících veslařských klubů v Německu i okolních zemích černobílé kresby jejich vlajek. Informace pocházely z každoročně rozesílaných dotazníků jednotlivým klubům, takže za jejich správnost odpovídaly kluby. Černobílými vyobrazeními vlajek byla zpestřována hlášení klubů o průběhu výročních schůzí otiskovaná v časopise Wassersport, protože především pro české veslařské kluby s německy mluvícími členy byl Wassersport tiskovým orgánem.

- 11) <http://veslovani-uh.cz/?page=historie>
- 12) Vlajková tabule Ausländische Ruder- u. Segel-Vereine (dále jen vlajková tabule) byla vydána v Německu mezi roky 1911 (obsahuje již vlajku veslařského klubu Plzeň) a 1918 (zobrazuje ještě vlajku Rakouska-Uherska) a přináší barevná vyobrazení 34 veslařských a jachtařských klubů v Rakousko-Uhersku. Rozměr tabule je 130 x 200 mm a jednotlivých vlajek 13 x 21 mm. Za poskytnutí barevné fotokopie této tabule vděčím dr. Arnoldu Rabbowu z Braunschweigu. Pro zajímavost lze uvést, že RC „Nassovia“ podle informace uveřejněné ve Wassersportu z r. 1883 vydala již v té době vlajkovou tabuli rozměrů 62 x 87 cm obsahující 125 veslařských a 15 jachetních spolků z celého světa. Redakce Wassersportu doporučila, aby příští vydání se omezilo jen na Německo a Rakousko. Zda k tomu došlo, není mi známo.
- 13) Drobné odchylky v názvech klubů způsobily změny německého a českého pravopisu. V druhé podobě je název klubu uváděn ve změněných stanovách v roce 1885 (NA ČR, fond ČM všeobecné 1884-1890 ka 3951).
- 14) J. Rössler-Ořovský v článku Vznik a vývoj veslařského klubu Blesk: In: V.K. Blesk 1879-1929. s. 11-13.
- 15) NA ČR, fond ČM všeobecné 1884-1890 ka 3951, stejným způsobem je vlajka popsána v §3 stanov z r. 1896 a 1900.
- 16) Gedenkschrift herausgegeben vom Ruder- und Eisclub „Carolus“ in Tetschen zum 25jährigen Gründungsfeste in den Tagen des 13., 14. und 15. August 1898, s. 5.
- 17) Gedenkschrift herausgegeben vom Ruder- und Eisclub „Carolus“ in Tetschen zum 25jährigen Gründungsfeste in den Tagen des 13., 14. und 15. August 1898, s. 21.
- 18) Sborník Ruder- und Eislaufverein Aussig v.J. 1874 vydaný k 60. výročí existence klubu.
- 19) NA ČR, fond ČM všeobecné 1884-1890 ka 3970.
- 20) <http://veslari.breclav.net/articles/historie.html>
- 21) V NA ČR, fond ČM všeobecné 1884-1890 ka 3908 jsou pouze stanovy upravené po valné hromadě ČVBK, která proběhla 22. června 1886 a změnila znění paragrafů 33 a 34.
- 22) K. Štursová popsala medaili ČVBK z r. 1876 z archivu VK, kde však byla kotva zlatá a vodorovné pruhy střídavě zlaté a červené!
- 23) Toto se tvrdí na <http://www.vkblesk.cz/> v souvislosti s návratem posádky z dálkové plavby do Hamburku, J. Kalibera však ve sborníčku 64. primátorské osmiveslice uvádí pozdější datum - 19. září 1876.
- 24) Originál stanov z r. 1879 je uložen v NA ČR ve fondu ČM všeobecné 1884-1890 ka 3903. S ním je tu i text stanov z roku 1885, kde je vlajka popsána v paragrafu 10 stejnými slovy jako u stanov z r. 1879.
- 25) K. Šturcová se domnívá, že mužstvo Satan vystoupilo z ČVBK stejně jako Blesk v roce 1879 a dva roky působilo jako samostatný klub. Jakou vlajku užívalo, se mi nepodařilo zjistit.
- 26) Wassersport, 8. Jg. (1890), s. 470.
- 27) Muzeum tělovýchovy a sportu v Praze, inv. č. H7H 7128.
- 28) Sborník 90 let mělnických veslařů 1881-1971, s.15.
- 29) Deník J. Rösslera-Ořovského nazvaný My sports a vedený od 20.7.1886 do 15.6.1891.
- 30) Sborník 90 let mělnických veslařů 1881-1971, s.3.

- 31) Pozornost si zaslouží i druhá vlajka na této fotografii, která může podporovat tvrzení J. Rösslera-Ořovského, že mužstva ČVBK měla v rohu kotvu a ve vlající části název mužstva (na fotografii jsou čitelná jen písmena A a M). Druhou možností je, že se jedná o vlajku užívanou na čtyřveslici Amfitrite, kterou si koupili roudničtí veslaři od ČVBK v červnu 1881. To, že i jednotlivé lodě měly své vlajky, dokládá vlajka s nápisem Berta v deníku J. Rösslera-Ořovského.
- 32) 50 let českého athletic clubu v Roudnici n.L. 1882-1932, s. 19 a 20.
- 33) Podle Wassersport, 8. Jg. (1890), s. 332 byl RC Bruna založen 23.4.1880.
- 34) Kronika je uložena v SOkA v Lounech.
- 35) NA ČR, fond ČM všeobecné 1856-1883, ka 1567, stanovy nejsou datované, jsou však opatřeny kolkem s natištěným letopočtem 1883.NA ČR, fond
- 36) Z dokumentů uložených v NA ČR, fond ČM všeobecné 1884-1890 ka 3948 vyplývá, že Boh. Kober předložil 5 exemplářů stanov, které byly navrženy „na společné schůzi veslařských klubů Pražských a mimopražských roku minulého“, českému místopředsedství 6. června 1884, musel je upravit a znovu předložit 25.7.1884. Další verzi stanov zaslal 12.4.1893 již Josef Renner. Na tištěné pozvánce ÚJVČ na závody konané 14.7.1895 (ve fondu archivu MTSV) se uvádělo datum založení 6. srpen 1884.
- 37) NA ČR, fond ČM všeobecné 1884-1890 ka 3941
- 38) Muzeum tělesné výchovy a sportu v Praze, inv. č. H7H 30517.
- 39) <http://www.prazskapetka.cz/node/2633>
- 40) NA ČR, fond ČM všeobecné 1884-1890 ka 3920
- 41) Muzeum tělesné výchovy a sportu v Praze, inv. č. H7H 14729.
- 42) Festschrift herausgegeben vom Ruderverein Germania. 1885-1926, s. 10. Festschrift des Rudervereines Germania 1895.
- 43) Vyobrazena je například u zápisu z r. 1897 v pamětní knize spolku vedené od tohoto roku do r. 1928 a uložené v SOkA Litoměřice, pob. Lovosice. Látková vlaječka se dochovala ve fondu VK Ohře (inv. č. 71) v SOkA Louny
- 44) <http://mujweb.cz/sport/perunostrava/>
- 45) Vexilologie č. 73, s. 1425.
- 46) Takovou vlajku vyobrazuje např. Vexilologie č. 72, s. 1404.
- 47) Vexilologie č. 74, s.1451.
- 48) Historie tělovýchovy a sportu na Táborsku. Tábor: OV ČSTV, 1990, s. 68.
- 49) Dle sborníku Ruder- und Eislaufverein Aussig v.J. 1874 vydaného k 60. výročí existence ústeckého klubu se jmenoval Regattaverband a založen byl 26. ledna 1908.
- 50) K. Štursová totiž našla v archivu ČVK Praha odznak s takovou vlajkou. Navíc uvnitř měl být zlatý nápis Čes. veslař. klub v Brně.

FLAGS OF CZECH ROWING UNIONS AND CLUBS BEFORE 1918

A well-known Czech expert opens up a window on new branch of vexillology in Bohemia and Moravia unjustly left out by us. Due to their large number, a nice design and an interesting symbolism the rowing flags and burgees should be examined more frequently by Czech vexillologists. As an important symbol of the sportsmen unions and clubs they could be studied in their statutes and constitutions, as an important identification mark they were even regulated by the state authorities in their orders. The earliest rowing club in Bohemia - known as the English Crew or English Rowing Club - was established by the English living in Prague in 1860. However, the first club founded by the citizens of Bohemia and/or Moravia came into the world on 23 November 1863 in the Moravian town of Uherské Hradiště. We don't know flags of those oldest rowing clubs in our country but the first known flag belonged to the biggest rowing club of that period - Brünner Ruder-Verein from 1868 (Fig. 1). It repeated the municipal colours of the town of Brno (Brünn in German) and Moravian eagle in the quarter. Generally speaking, the colours of related site of action or national colours dominated a design of rowing flags modeled mainly in form of the striped ones. In addition to abbreviations of their names, several clubs completed their flags with letters referring to the name of related town or place (Fig. 4, 7, 18, 19, 27). The flag of the earliest association of Bohemian rowing clubs from 1884 showed Bohemian lion holding a row in his forepaws (Fig. 11). Its successor, the Union of Czech Rowing Clubs (1908), returned to a simpler design (Fig. 12).

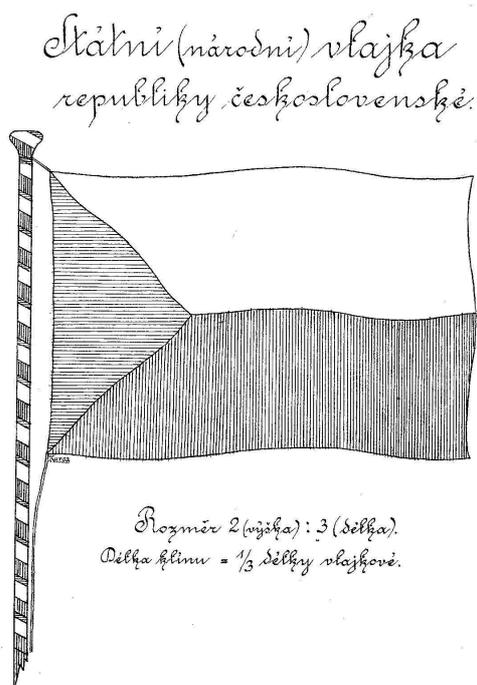
Zbyšek Svoboda

PSEUDOSPORY O NAŠÍ VLAJKU

Ještě jednou o autorech československé státní vlajky.

Je až neuvěřitelné, jak čas od času se ve veřejných sdělovacích prostředcích objevují dopisy čtenářů,¹⁾ kteří se nekvalifikovaně, ale o to rozhodněji vyslovují ke vzniku naší státní vlajky. Ještě horší však je, že do problematiky nezasvěcení novináři tyto názory přetiskují bez komentáře a tak opětovně dezorientují širokou veřejnost. Desítky let se naši vexilologové snaží okolnosti kolem zrodu československé vlajky osvětlit a popularizovat nejen odbornými články a publikacemi, ale též prostřednictvím rozhlasových a televizních pořadů a občas i rozhovory se serióznějšími redaktory periodického tisku. Na podzim roku 2005 dokonce naše Česká vexilologická společnost poskytla sdělovacím prostředkům tiskovou zprávu²⁾ k určení autorství československé státní vlajky. Doufejme, že snad i naše vexilologické stránky na internetu³⁾ přispějí k větší informovanosti veřejnosti a povrchních pohodlných novinářů o skutečném průběhu tvorby naší státní vlajky.

Vraťme se trochu podrobněji do minulosti a sledujme problematiku "autorství", jak se vyvíjela od dvacátých let minulého století, kdy byla záko-

Kursova předloha vyobrazení státní vlajky

Jaroslav Kurša ve 30. letech

nem č.252 Sb. z. a n. z 30. března 1920 stanovena naše státní vlajka. Zpočátku přirozeně nebylo o jejím autorovi pochyb. Barevná příloha uvedeného zákona s vyobrazením státní (národní) vlajky byla provedena přesně dle Kursovy předlohy, o čemž svědčil jeho podpis u dolní vnitřní části žerdě - "Kursa".⁴⁾ Zdálo by se tedy, že v následujících více než osmdesáti letech by každému zájemci o autora státní vlajky stačilo vyhledat si příslušný zákon a do této barevné přílohy nahlédnout. Ve skutečnosti to však nebylo tak jednoduché. Dodnes většina svázaných ročníků Sbírký zákonů a nařízení je bez zmíněné přílohy, a to z nejrůznějších příčin. Nejčastěji asi prostě proto, že byla vyříznuta a ukradena. Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava byly zřejmě tyto přílohy, podobně jako jiné symboly připomínající Československo, na příkaz německých úřadů z veřejně přístupných exemplářů odstraněny. Není ani vyloučeno, že přílohy chybějí, protože byly vytištěny později než text zákona. Barevné přílohy byly totiž rozesílány se zpožděním až na počátku května 1920,⁵⁾ takže nebyly připojeny k textu zákona a nemusely být s ním vždy dány společně do vazby. Část exemplářů také skončila zasklená v rámečcích jako důstojná dekorace spisoven státních úřadů nebo jako informační zdroj o státních symbolech pro veřejnost. A konečně je i velice pravděpodobné, že výše uvedená, do archivu uložená příloha, byla vzorová a při následném hromadném tisku barevných příloh bylo již jméno autora vypuštěno. Tomu nasvědčují následující zjištěné okolnosti.

Tehdejší úředníci ministerstva vnitra byli totiž natolik svědomití a pečliví, že vzhledem k tomu, že "... na vyobrazeních k tomuto zákonu připojených nejsou uvedeni jejich autoři ...", zaslali tiskovému odboru presidia ministerské rady krátkou zprávu objasňující autorství vyobrazených státních symbolů s tím, aby tento odbor požádal "pokud možno všechny deníky o uveřejnění." V této zprávě se doslova píše: "Heraldický návrh státní vlajky a státních znaků vypracoval koncipista státního archivu Jaroslav Kursa v dorozumění s univ. prof. Dr. Gustavem Friedrichem, po stránce umělecké vypracoval a provedl dotyčné návrhy prof. František Kysela z Umělecko-průmyslové školy se svými žáky".⁶⁾ Přečtení této jediné věty by opět poskytlo komukoli jednoznačnou informaci o skutečném autorovi československé vlajky.

Bohužel se však zdá, že tehdejší novináři nejevili příliš veliký zájem o tuto tematiku. Možná, že byli již unaveni dlouhými spory o podobu státních symbolů, takže při zběžné prohlídce dobových novin jsem v příslušném období našel otištěná vyobrazení státních symbolů spolu s odborným komentářem pouze v příloze "Československé republiky",⁷⁾ což byl vládou financovaný informativní časopis s nepříliš velkým nákladem. Ve zmíněném komentáři bylo ostatně vůbec poprvé veřejně uvedeno, že "Modrý klín ... vyznačuje ideově tři pahorky slovenského znaku ...", takže veškeré poz-

dější výklady a populární zdůvodnění modrého klínu mají již zde svůj oficiální základ.

Ve dvacátých letech byla díky odbornému pracovišti, archívu ministerstva vnitra, v úředních a odborných kruzích o vzniku našich státních symbolů, včetně vlajky, samozřejmě povědomost. Zdá se ale, že veřejnost se o tuto problematiku příliš nezajímala, navíc se z ekonomických důvodů ještě po nějakou dobu vyvěšovaly staré zemské bílo-červené prapory.⁸⁾ Jistý odpor vůči vlajce s klínem, svého času vyvolaný počátkem roku 1920 především akad. sochařem Josefem Šejnostem,⁹⁾ postupně opadal, ale ještě v létě roku 1921 si zástupci našich amerických krajanů při jednání v Praze stěžovali, jak málo, v porovnání s americkými poměry, je respektována československá vlajka při veřejných projevech.¹⁰⁾ Široká veřejnost si kupodivu v následujících letech na novou vlajku nejen zvykla, ale přijala ji jako samozřejmý sjednocující státní symbol pro všechny národnosti tehdejšího Československa.

V dvacátých a třicátých letech se vydávaly různé osvětové tisky propagující státní symboly a jejich používání,¹¹⁾ avšak nikdy se v nich neobjevily žádné údaje o jejich autorech, stejně tak jako v nejpodrobnější poválečné příručce z roku 1946.¹²⁾ Povědomí o tvůrcích československé státní symboliky vymizelo zřejmě i v úředních kruzích, protože již v roce 1937 na žádost jakéhosi p. Henry Musnika z Nogen-sur-Marne, který chtěl napsat článek o československé vlajce pro Paris Soir, ministerstvo zahraničí nebylo schopné odpovědět a žádost předalo do Památníku osvobození na Žižkově. Jeho pracovníci tehdy projevíli lítost, že nemohou posloužit ani na obdobné dotazy z USA a zájemci sdělili, že "... vznik naší státní vlajky nedá se srovnávat s historií vzniku praporů a vlajek jiných států. Po důkladném prostudování příslušného zákona a důvodů udávaných v našem parlamentě při jeho projednávání, omezili jsme se na vysvětlení, že naše státní vlajka vznikla sloučením bílo-červené barvy české s bílo-modro-červenou barvou slovenskou".¹³⁾ Ani v poválečných letech se dlouho nikdo o autora československé vlajky nijak nezajímal. Teprve po jmenování akad. malíře Jaroslava Jareše zasloužilým umělcem k jeho osmdesátinám v lednu 1966 za celoživotní dílo, a to výslovně včetně navržení státní vlajky, se tato informace obecněji rozšířila.¹⁴⁾ Značný podíl na tom měly přirozeně sdělovací prostředky,¹⁵⁾ především novináři, televizní pracovníci a také prezentace Jarešových návrhů na několika výstavách.¹⁶⁾

Osobně jsem tehdy jako mladý pracovník Vojenského muzea, pověřený kromě jiného správou fondu vlajek a praporů, o Jarešově autorství nijak nepochyboval, obdobně jako budoucí kolegové-vexilologové.¹⁷⁾ Ještě v létě roku 1968 jsem se o Jarešově autorství zmínil v populárně-historickém článku pro slovenský týdeník,¹⁸⁾ kde ovšem základním tématem byla obha-

joba slovenské národní vlajky a můj návrh způsobu jejího vyvěšování společně s vlajkou československou a českou. Na podzim roku 1968 v souvislosti s federalizací Československa se začalo v odborných kruzích uvažovat i o náležité úpravě státních symbolů. V tehdejší tíživé atmosféře sovětské okupace byly však tyto úvahy ze strany politické reprezentace vědomě tlumeny. Na rozdíl od necenzurového předsrpnového období, kdy na stránkách tisku probíhala rozsáhlá diskuse o změně státního znaku, se však nyní toto staronové téma ve sdělovacích prostředcích již neobjevovalo. Počátkem roku 1969 byla při nově vzniklém českém ministerstvu školství zřízena komise pro ústavní činitele, která však byla brzo přesunuta na ministerstvo kultury. Při tehdejší obecné organizační a osobní existenční nejistotě, dané neutěšenou domácí vnitropolitickou situací, se nelze divit, že příslušní úředníci, stejně jako poslanci ČNR, raději žádnou činnost v této ošemetné oblasti nevyvíjeli. O tom jsem se sám přesvědčil, když jsem v březnu 1969 tyto instituce několikrát navštívil, nabízel spolupráci jako pověřený pracovník Vojenského historického ústavu a předal neprozřetelně výtisk svého slovenského článku tehdejšímu vedoucímu oddělení školství a kultury ČNR, básníku Ivanu Skálovi. Ten tehdy vystupoval ještě poměrně „progresivně a demokraticky“, ale již brzo se měl projevit jako jeden z hlavních normalizátorů české kultury.¹⁹⁾

Abych jako historik mohl zodpovědně vstoupit do předpokládaných budoucích jednání o státní vlajce a především o případných vojenských služebních vlajkách, bylo nezbytné se podrobněji seznámit s okolnostmi vzniku našich státních symbolů na základě archivního materiálu. V článcích o Jarešově návrhu²⁰⁾ byl zmiňován Památník odboje jako instituce, která měla v roce 1919 vypracovat návrhy na československé státní symboly. Jelikož Vojenský historický ústav, jehož součástí bylo i Vojenské muzeum, byl následníkem Památníku Odboje (později přejmenovaného na Památník osvobození), nebylo nic přirozenějšího a snadnějšího než nahlédnout do našeho příslušného archivního fondu.²¹⁾ V něm jsem našel písemnosti související s osobou J. Jareše a korespondenci mezi prvním pobočníkem ministra národní obrany, pplk. Chalupou a Uměleckým sborem PO, včetně průvodního dopisu k odeslaným návrhům na státní vlajku od F. Kupky, J. Bendy, V. Hofmana a J. Jareše, ale žádné grafické návrhy. Ty, podle poznámky na spisu, „...předáno osobně p. Dr. J. B. Novákovi Praha IV - Hrad.“,²²⁾ měly být odevzdány tehdejšímu řediteli Zemského archivu. Dalo se tedy předpokládat, že budou uloženy ve Státním archivu, který jsem proto navštívil počátkem března 1969. Zde jsem se u kolegů archivářů setkal s pochopením a ochotou a od 4. března 1969 jsem mohl studovat do té doby nezpracovaný fond Archivní registratury,²³⁾ který shodou okolností právě v té době PhDr. M. Bláhová pořádala. Ku svému úžasu jsem však zjistil, že ve fondu vůbec nejsou uloženy žádné návrhy Jarešovy, ale ani dalších účastníků tzv. ankety

Památníku osvobození. Zachované úřední spisy obsahovaly přirozeně nejen podrobnou úřední agendu související s jednáním tzv. znakové ankety, brzo přejmenované na znakovou komisi, včetně písemností subkomitétu pro vlajku, ale především rozsáhlý soubor návrhů jakéhosi Kursy a různé další varianty návrhů postupně projednávaných subkomitétem pro vlajku. Tyto materiály jsem pak po několik následujících týdnů dle svých časových možností zpracovával, doplnil údaji ze zápisů z jednání Presidia ministerské rady²⁴⁾ a jednání Ústavního výboru sněmovny.²⁵⁾ Již při zběžném probírání spisů bylo jasné, že vznik naší státní vlajky nebyl zdaleka tak jednoduchý, jak jej líčili novináři i sám Jaroslav Jareš.

Záhadou však bylo, kde jsou jeho návrhy, přesněji ty, které byly prezentovány na výstavách u příležitosti jeho jmenování zasloužilým umělcem, a zda jsou totožné s těmi, které byly zaslány Památníkem odboje subkomitétu pro vlajku. Nezbylo mi nic jiného než kontaktovat manželku již zemřelého umělce. Na dopis ze 7. března 1969 mi odpověděla dopisem ze 16. března, kde výslovně uvedla, že "všechny materiály včetně několika návrhů, které byly podané mým manželem Památníku odboje, jsem ochotna Vám předložit k nahlédnutí, mimo jiných dokladů".²⁶⁾ To mne pochopitelně potěšilo a 26. března jsem ji v Praze-Dejvicích navštívil. Ukázala mi dvě čtvrtky, na jedné byly nakreslené tři vlajky, na druhé čtyři, z nichž poslední přesně odpovídala zákonem přijaté vlajce československé, jak ji užíváme dodnes. To mne poněkud zarazilo, protože podle průvodního dopisu Památníku osvobození k zaslaným návrhům mělo být Jarešových návrhů deset.²⁷⁾ Další návrhy však neměla,²⁸⁾ navíc každá z těchto čtvrtek měla jiné rozměry a rozhodně nepatřily do stejného souboru. O vzniku návrhů uvedla fakta známá z tisku: jak je objevila náhodou v roce 1933 při úklidu, jak Jareš chtěl, aby se zveřejnily až po jeho smrti, jak je nakreslil v kavárně, jak ho musela přesvědčovat, aby se doznal k autorství atd., atd.²⁹⁾ Nevysvětlila však, proč autorství jejího zesnulého manžela bylo zveřejněno až po více než třiceti letech, a také odmítla mé doporučení předat návrhy do státního archivu. Byla osobně zcela přesvědčena o exkluzivním a jednoznačném autorství J. Jareše, považovala za nespravedlivé, že manžel dostal titul jen zasloužilého a ne národního umělce a jeho autorství dokládala dalšími soukromými písemnostmi, které naopak u mne vyvolaly jisté pochybnosti. Šlo o rukopis vlastního životopisu akad. malíře J. Jareše, jeho dopis a podivné svědectví jakéhosi pana Kochanyie,³⁰⁾ který prý v roce 1919 viděl Jarešovy barevné návrhy na ministerstvu zásobování. Právě toto toto svědectví vůbec neodpovídalo skutečnosti, kterou jsem již zjistil v archivu. Počátkem listopadu roku 1919 ministerstvo vnitra sice skutečně rozesílalo cyklostylované vyobrazení vlajky jako přílohu návrhu vládního zákona, ale tento tisk č. 1773 byl černobílý, na návrhu nebyl uveden autor a klín byl pouze třetinový. Ministři tehdy tedy nemohli posuzovat žádnou "řadu nákrešů"

autorských návrhů a vůbec již ne barevné návrhy. Pan Kochanyi asi popsal svou reálnou vzpomínku, ale Jarešovo autorství barevného návrhu a zdůrazněný obdiv jakéhosi grafika Havelky si zřejmě dofabuloval až pod sugestivním vlivem paní Jarešové. Obdobně účelovým dojmem působily i další zmíněné písemnosti: Jarešův vlastní životopis ze šedesátých let a nedatovaný dopis. Příznačné také bylo, že ve starším rozhovoru z roku 1966³¹⁾ se J. Jareš mnohem podrobněji věnoval návrhům na státní znaky, včetně své koncepce svatováclavské orlice, což odpovídalo písemně doloženým skutečnostem, než okolnostem vzniku vlajky, zatímco v pozdějších článkách, vzniklých na základě rozhovoru s paní Jarešovou,³²⁾ již převažovala vždy tematika státní vlajky.

Bylo mi jasné, že návrhy paní Jarešovou po léta pietně a úzkostlivě uchovávané nejsou ty, které akad. malíř Jareš v roce 1919 oficiálně vypracoval pro Památník osvobození, ale že tu šlo vlastně o pracovní verze, které si J. Jareš asi ponechal na památku, nebo je dokonce dokreslil až po uzákonění státní vlajky.

Kam se však poděly odevzdané oficiální návrhy vypracované pro Památník odboje, a to nejen Jarešovy, ale i dalších, v té době mnohem známějších autorů, Kupky, Bendy a Hofmana? Uvědomil jsem si, že tito umělci, stejně jako Jareš, byli v roce 1919 na krátkou dobu začleněni do uměleckého sboru Památníku Odboje jako gážisté bez služební třídy a tedy placeni armádou. Jejich návrhy zaslané Dr. J. B. Novákovi vznikly vlastně v rámci jejich služebních povinností a mohly být proto vráceny zpět Památníku odboje. A protože od vzniku Památníku odboje jako vědecké instituce se historické artefakty striktně odborně zařazovaly podle svého charakteru do příslušných fondů a nikoli jako přílohy spisů, dalo se předpokládat, že by mohly být uloženy jedině mezi uměleckými předměty v našem Vojenském muzeu a nikoli mezi archiváliemi Vojenského historického archívu. Takže stačilo 21. května 1969 nahlédnout u kolegyně D. Finkové, spravující umělecké sbírky, tedy fond XII. čili ikonotéku, do katalogu a podle jmen autorů jsem měl během půlhodiny (!!!) před sebou na stole všechny tak dlouho postrádané návrhy.³³⁾

Konečně jsem tedy spatřil deset Jarešových akvarelových návrhů nalepených na dvou šedých čtvrtkách (viz barevná příloha). Všechny tyto jeho návrhy byly konstruovány pomocí žerďových klínů nebo trojúhelníkových polí, a to černých, modrých, bílých i jednoho červeného, ale ani jeden z návrhů neodpovídal schválené československé vlajce z roku 1920! Ještě zajímavější bylo, že žádný z těchto oficiálních odevzdaných návrhů nebyl totožný s návrhy, které jsem viděl u paní Jarešové, i když se jim dost podobaly. Odevzdané návrhy byly jednodušší, výraznější a především opatřené popiskami, ze kterých plynulo, že autor diferencioval vlajky jako

presidentské (4), válečné (2), válečnou lodní (1), námořní lodní obchodní (1), státní obchodní (1) a jen jednu jako státní.³⁴⁾ Měl jsem tak jednoznačný důkaz, že J. Jareš onen tzv. "vítězný" návrh nepodal a skutečným autorem byl vskutku J. Kursa. Navíc jsem v témže fondu XII. našel i soubor dvanácti Kursových barevných kreseb návrhů vlajek,³⁵⁾ odpovídajících návrhům uloženým ve Státním archivu. Bylo tedy jasné, že po projednání v subkomitétu pro vlajku byly k vráceným původním návrhům z Památníku odboje připojeny pro dokumentaci i úspěšnější návrhy Kursovy a všechny společně vráceny do Památníku, o čemž svědčila i poznámka v původním inventáři Památníku odboje: "Úředně přijaté tvary čs. stát. vlajek k různým účelům (loďstva) 12 listů."

Posledními žijícími pamětníky úředních jednání o státních symbolech v letech 1918 až 1920 byli v té době již jen dva páni profesoři, V. V. Štech a V. Vojtíšek. Druhého jsem znal ještě ze svých studií na fakultě v padesátých letech, ovšem v roce 1969 s ním byla již dost obtížná komunikace a navíc jsem věděl, že pan profesor měl ke koncepci československých znaků z roku 1920 značné výhrady a vždy se o ní vyjadřoval velmi kriticky.³⁶⁾ I tak jsem ho navštívil na katedře pomocných věd historických Filosofické fakulty UK, ale stejně jsem se nic nedozvěděl, protože mne odkázal na své články s tím, že si podrobnosti již nepamatuje. Raději jsem tedy navázal kontakt s profesorem Štechem, který mne pozval na zámek v Dobříši, kde v té době žil a pracoval na svých pamětech. Sám navrhl, abychom rozhovor natočili na magnetofon a 29. srpna 1969 dopoledne jsme si velice hezky popovídali, a to nejen o Jarešovi a okolnostech tvorby státních symbolů.³⁷⁾

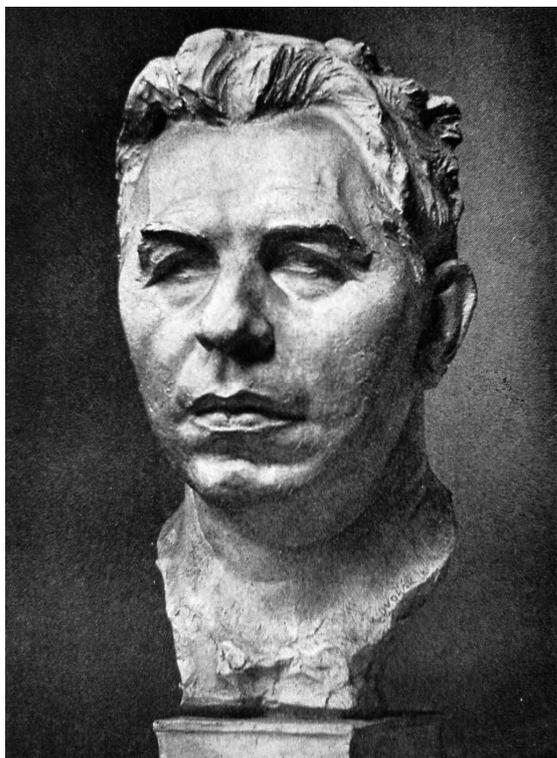
Pan profesor mi vyprávěl nejprve o tvorbě znaku, jak ve Sbírce zákonů a nařízení "...vyšla už barevná reprodukce znaku, který nebyl ještě schválen zákonem a který navrhoval ten Kursa, ... byl jaksi, řeknu malířsky slabší..." Tehdy za ním přišel dr. Isidor Zahradník (ministr železnic a v té době i člen ústavního a zahraničního výboru) "... přišel ke mně a povídá, tak u

V. V. Štech

... přišel ke mně a povídá, tak u

nás ... je boží dopuštění, ... hádáme se o znaky. Tak já jsem tam šel a našel jsem na to všelék: "...ale pánové, vždyť na to máme Umělecko-průmyslovou školu, to přece vyřešíme úředně, to se bude dělat úřední cestou Umělecko-průmyslové školy, to nařídíme. To se těm příslušným poslancům moc nelíbilo, ale schválili to. A tak já šel pak ke Kyselovi a Kyselu jsem přemluvil, on do toho žádnou velkou chuť neměl, aby se toho jeho škola ujala, ... "

Busta Františka Kysely od Karla Dvořáka (1941)

Na můj dotaz, kdy se toto odehrálo, mi pan profesor odpověděl: "... mám dojem, že to bylo až těsně před zákonem, ... to bylo jaksí na poslední chvíli." Dále pak vyprávěl o tom, jak "... Kysela měl značné heraldické vědomosti a věděl, jak se konstruuje znak ... On prostě adaptoval ten návrh Kursův, o kterém právem říkali, že je nevkusný... maloval to amatérsky, což ovšem poslancům bylo jedno ... Kysela dal do toho systém a logiku, ... ten Kurs, jestli se dobře pamatuju, proti všem zvyklostem, se na ten první návrh podepsal, ačkoli znak je cosi anonymního ..., jsme to tam začli probírat, ty všechny návrhy a ty vlajky, a podobně, a teď zase Kurs přišel s tím kopečkem, a jestli se nemýlím, říkal, že je to ze znaku Drslavic..., měl pro to historický doklad." Profesor Štech se zmínil i o

vztahu prof. Vojtíška ke Kursovi, "... on (prof. G. Friedrich) nechal toho Kursu (kreslit) ... Vojtíšek na toho Kursu koukal jako na diletanta, proč, to bylo jasné, byla to jako taková vedlejší libůstka toho Kursy." Zeptal jsem se pana profesora samozřejmě i na jeho osobní názor na Kursu a dozvěděl se, že "... byl to slušný hodný člověk, ... tichý kancelářský úředník, který najednou našel tu svoji příležitost ... byl to velmi slušný člověk."

Na můj přímý dotaz, jak to bylo s klínem v návrhu státní vlajky, zda se k němu došlo organickým logickým vývojem, anebo to byl nějaký osobní nápad některého z umělců, mi pan profesor jednoznačně odpověděl: "Kursa, Kurs, ... ona pořád byla otázka Slovenska a Slovensko se říkalo, že je ta modrá barva." Z archivních materiálů jsem věděl, že modrý klín byl prodloužen do poloviny délky listu právě na základě dobrozdání V. V. Štecha. Pan profesor mi ale upřesnil, že to nebyl jeho osobní nápad, ale že "... přišel Kysela, kterej řek, tenhle kopeček je maličkej, ta plocha toho praporu to sní

(míněno, že bílý a červený pruh převažuje. Z. S.) a zdůrazňovali jsme to, že by se ten kopeček měl prodlužovat úměrně, že porád by měl zůstat ten poměr diagonální." A o něco později ještě opakoval, jak „... ten Kursa přišel s tím kopečkem a Kysela řek, to by šlo, ale když to bude do půlky.“ Na navazující dotaz, zda se projednávaly návrhy zaslané z Památníku Odboje, mi profesor Štech odpověděl, že "... o tom se, pokud já se pamatuji, pak už nijak nejednalo."

Obdobně při dotazu, zda se posuzoval nějaký návrh Jarešův, mi pan profesor sdělil, že "Ne, ... Jareš vůbec z toho vypadl, ten se omezil na tu publikaci v Modráčkově Republice." Nedalo mi a ještě jsem se pro jistotu otázel, zda přece jen nebyla nějaká možnost, že Kursa byl ve styku s Jarešem a mohl být jím ovlivněn. Na to mně V. V. Štech řekl: "Myslím, že se neznali. Ten Kursa byl takový dost tichý a svědomitý úředník, kdežto Jareš to všechno dělal modráčkovsky. Ten klín, s tím přišel, to si pamatuji, přišel Kursa, tak jsme na to nejprve dost divně koukali a pak přišel Kysela, povídal, no, ono by to šlo, kdyby se to prodloužilo, sakulent, to by nebylo špatný."

O podílu dalšího účastníka jednání o podobě československé vlajky, o pplk.ing. Antonínovi Valšíkovi³⁸⁾ mi pan profesor jen řekl „ ... já se pamatuju, že v té komisi praporové byl nějaký bývalý důstojník, snad námořník ...“ „To byl tedy Valšík“ (Z. S.) „... ano, to byl Valšík ... měl na to ten vojenský pohled na prapor“.³⁹⁾

Co se týče formulace vlastního zákona se pan profesor Štech zmínil, že "... jsem tam do zákona napsal takové, řekl bych, slohové odůvodnění, že to musí odpovídat principu vlání ... a jinak jsme to všechno dělali s Kalouskem".⁴⁰⁾

Velice zajímavý rozhovor s panem profesorem mi tedy potvrdil primární úlohu Kursy při navrhování československé státní vlajky a především podíl Kysely a Štecha na prodloužení klínu do poloviny délky listu. O akad. malíři J. Jarešovi se pan profesor vyjadřoval jako o „bouřlivákovi“, který v žádném případě nemohl být autorem naší vlajky. Jeho autorství bylo ostatně pochybné i vzhledem k tomu, že v době, kdy se v Praze intenzívně jednalo o státních symbolech, tedy od poloviny roku 1919 do jara 1920, byl spolu s akad. malířem V. Rabasem na Slovensku s úkolem malířsky zachytit místa bojů československého vojska proti oddílům Maďarské republiky rad.⁴¹⁾ Od 1. února 1920 byl pak přidělen k uměleckému odboru Slovenské tiskové kanceláře v Bratislavě, kde úspěšně pracoval až do 31. prosince 1921, takže se ve výše uvedeném klíčovém údobí na tvůrčím procesu státních symbolů, a tedy i vlajky, ani podílet nemohl.⁴²⁾ Fakta zjištěná na základě archivních pramenů spolu s osobními vzpomínkami V. V. Štecha v porovnání se zřetelně nespolehlivými písemnostmi předlože-

nými paní Jarešovou, mne přirozeně vedla nejen k pochybnostem o Jarešově autorství, ale nakonec k jednoznačnému přesvědčení o jeho nesporné nevěrohodnosti jako autora československé státní vlajky. Navíc jsem později zjistil, že jeho dcera byla v době udělení titulu zasloužilého umělce pracovnící administrativy Národního shromáždění a tak nebylo divu, že vždy levicově orientovanému a politicky angažovanému akad. malíři Jaroslavu Jarešovi bylo v souvislosti s udělením titulu zasloužilého umělce přisouzeno i autorství naší státní vlajky z důvodů převážně politických, aniž by se příslušné státní orgány obtěžovaly zjišťováním skutečnosti v archívech.

Koncem roku 1968, kdy bylo ještě možné vyjádřovat nejrůznější názory, se navíc „objevil“ další autor státní vlajky, a to prvorepublikový předseda vlády a předseda poslanecké sněmovny Jan Malypetr (1873-1947), který byl v letech 1918 až 1920 jako poslanec členem a zapisovatelem ústavního výboru. Jeho stejnojmenný syn oponoval v časopise Reportér článku A. Strakové⁴³⁾ dopisem,⁴⁴⁾ ve kterém ocitoval část otcových vlastnoručně psaných pamětí : „... nebylo sporu o tom, že nemohou být jiné barvy než bílá, červená a modrá. Upozornil jsem, že tyto tři barvy jsou uznávány a užívány jako trikolóra slovenská a francouzská a že má je také státní prapor jugoslávský a francouzský. I když mohou se různit v sestavě pořadí těchto barev, nemůže být na vzdálenost jich příslušnost rozeznána, a bylo by proto záhodno, aby sestavení těchto barev bylo na první pohled odlišné a nezaměnitelné s vlajkami jinými. Nakreslil jsem proto vlajku trojbarevnou tak, že má dva pruhy - bílý a červený, mezi něž od žerdě v celé šířce vlajky je vložen klín modrý, jehož špička sahá do polovice pruhu bíločerveného tak, že pruhy bílý a červený mají tvar lichoběžníku a část modrá trojúhelníku. Barevné nákresy vlajky praporu dal jsem předložit prezidentovi Masarykovi a ministru vnitra Švehlovi, a když se oběma líbily, navrhl jsem je v ústavním výboru, který je jednomyslně přijal.“ Toto "objevné" tvrzení taktně vyvrátil v roce 1980 ing. J. Martykán⁴⁵⁾ s odkazem na naše, v té době již známé a jednoznačné, výsledky studia archivních materiálů.

K tomu jen doplňuji, že po přečtení výše uvedeného diskusního příspěvku, otištěného v Reportéru, jsem 7. března 1969 napsal osobní dopis Dr. Janu Malypetrovi juniorovi s žádostí o setkání a získání podrobnějších informací a především o poskytnutí přesné citace z pamětí jeho otce pro můj připravovaný článek o vzniku naší vlajky.⁴⁶⁾ Pro nás vexilology je zajímavé, že tehdy (v roce 1968) bydlel v Praze XII (nyní Praha 3), v Boleslavské ulici č. 12, kde v témže domě od roku 1935 žil i Jaroslav Kurša, který se v roce 1938 přestěhoval do č. 18 ve stejné ulici a bydlel v něm pak až do své smrti!⁴⁷⁾ Bohužel na můj dopis Dr. Malypetr jun. neodpověděl, o něco později jsem se ještě pokusil ho kontaktovat telefonicky, ale opět neměl zájem o osobní setkání a odmítl mi zápis z otcových pamětí ukázat. Formulace o vzniku československé vlajky ovšem potvrzovala zna-

lost původních dobových materiálů a úředních jednání o státní vlajce.⁴⁸⁾ Konec konců bylo i možné, že poslanec Jan Malypetr skutečně "dal nákres vlajky i praporu předložit k posudku" presidentovi a předsedovi vlády, ovšem nikoli jako autor, ale jako informaci ze své funkce zapisovatele ústavního výboru. Je však jen těžko představitelné, že by i po tolika letech tehdejší poslanec a člen ústavního výboru Malypetr senior nevěděl, že při posledním hlasování v ústavním výboru jeho členové nehlasovali jednomyslně pro vlajku s klínem, ale jen v poměru 6 ku 2, takže citovaný úryvek z jeho paměti se jevil jako účelově vykonstruovaný a tedy nepravdivý.⁴⁹⁾

Výše uvedenou záhadu jsem měl možnost osvětlit až v letošním roce, kdy jsem zjistil, že rodina Malypetrových poměrně nedávno předala do Národního archivu pozůstalost po bývalém předsedovi vlády a význačném politikovi agrární strany. Její součástí bylo i čtyřicet sedm stránek ručně psaných osobních vzpomínek.⁵⁰⁾ Tento rukopis však nemá podobu souvislých, koncepčně formulovaných paměti, ale jde tu skutečně jen o vzpomínky z mládí s důrazem na předválečnou politickou činnost ve prospěch českého národa a podíl na vzniku československého státu. Vlastní text působí spíše jako osobní obhajoba a připomínka významu, jaký Malypetr v údobí 1. republiky nesporně měl. "Vzpomínky" jsou psané na obyčejných listech nepřiliš kvalitního papíru, s častými doplňky, úpravami a škrty. V nich na straně 18 nacházíme text otištěný koncem roku 1968 v časopise Reportér, jen nepatrně se lišící (... vlajky i praporu bílo červeného ...). Strana 18 byla původně označena jako 15, tato číslice je však přeškrtnuta. Porovnáme-li text na stránkách 17 dole, 18 dole na rubní straně a 19 nahoře, zjistíme, že stránka 18 musela být vsunuta dodatečně⁵¹⁾ Následující stránka 19 je navíc paginována celkem čtyřikrát (číslice 16, 17 a 18 jsou přeškrtnuty). Přechíslovány jsou i další stránky. Vzhledem k tomu, že Jan Malypetr byl 6. června 1945 na základě udání zajištěn jako osoba politicky nespolehlivá, dva a půl měsíce vězněn a po propuštění mu byl zakázán pobyt v Praze, je jasné, jaký účel zřejmě měly "Vzpomínky" plnit. Není ani vyloučeno, že byly psány ve vazbě, čemuž by nasvědčovala i jejich forma. Nejsou totiž nijak ukončeny a zachycují úryvkovitě jen údobí dvacátých let. Pokud by byly psány až po návratu z vězení jako jakási životní bilance, měl by bývalý předseda vlády a sněmovny Malypetr do své smrti v roce 1947 asi ještě čas

Jan Malypetr

je dovést až do třicátých let, kdy byl na vrcholu své politické dráhy. Osobně mám ale dojem, že nespravedlivě persekovaný Jan Malypetr, rozčarovaný z tehdejšího poválečného politického vývoje, se po svém propuštění z vazby, do které se ostatně dostal především jako význačný představitel agrární strany, spíše soustředil na přípravu své obhajoby před Národním soudem. Vleklé přelíčení bylo ukončeno až 9. ledna 1947, kdy byl Jan Malypetr zproštěn viny ve všech směrech.⁵²⁾

Počátkem roku 1969 pokračovala v časopise Reportér diskuse o autorech státní vlajky „objevem“ dalšího význačného autora, kterým neměl být nikdo jiný než sám Milan Rastislav Štefánik.⁵³⁾ Jakýsi dr. Němec tehdy zareagoval na články o Jarešovi jako o autorovi naší státní vlajky. Konstatoval, že byly inspirovány jeho druhou manželkou, avšak její svědectví považoval logicky za nehodnověrné nejen proto, že nebyla přímou účastnicí události v roce 1919, ale i proto, že se o ní dozvěděla až po 14 letech a navíc od té doby uplynulo ještě dalších 35 let! Dr. Němec se odvolával na Štefánika, který mu v říjnu 1918 v Tokiu osobně sdělil, že „... během své plavby ze San Francisca do Japonska na lodi Korea Maru v době od 24. září do 12. října 1918 ... sestavil vlajku červenobílou s modrým klínem mezi dvěma barvami, která se lišila od pozdější uzákoněné státní vlajky pouze tím, že okolo červenobílého pruhu s modrým klínem bylo modré

Milan Rastislav Štefánik

pole.“ Svůj názor podpořil přesnou citací ze Štefánikova sborníku,⁵⁴⁾ správně vlajku charakterizoval jako „válečnou vlajku československé armády“, ale bohužel tuto vlajku, která se používala na Sibiři převážně v podobě praporů, zřejmě nikdy neviděl. Jinak by totiž musel zjistit, že na těchto vlajkách a praporech, které zároveň byly i symboly Československé národní rady, žádný modrý klín není, ale že naopak modré okrajové pole u horního, vlajčího a dolního okraje je děleno dvěma vodorovnými pruhy, bílým a červeným, zakončenými u vlajčího okraje listu tak, že společně vytvářely jakési bílo-červené pětiúhelníkové pole s mírně zaoblenými vrcholy. Tomu přesně odpovídal i citát ze Štefánikova projevu v Jekatěrinburku v

únoru 1918 : „...Válečná vlajka československé armády je prostá: barva bílá a červená v podobě klínu; jím lámali jsme ledy nepochopení, nepřízně, záští a zloby. Bílá a červená naše barva skví se na modrém pozadí jako na blan-kytné obloze, ...“.⁵⁵⁾ K tomu třeba ještě podotknout, že uprostřed listu byly vždy žluté nebo i zlatým dracounem vyšité iniciály „ČS“. Takže ani

M. R. Štefánik nebyl autorem naší státní vlajky, ale jen tzv. válečné vlajky československé armády užívané v ruských legiích (viz barevná příloha).

Pro pořádek je třeba se ještě stručně zmínit o dalším "zapomenutém tvůrci" československé vlajky, prosazovaném našimi americkými krajany, o Josefovi A. Knedlhansovi. S tímto "objevem" přišel již v roce 1916 náš severoamerický krajan, Jaroslav Hanuš,⁵⁶⁾ ovšem vzhledem k panující mezinárodní situaci jsme se o něm dozvěděli až po zániku socialismu ve střední Evropě. Reálně existující bílo-červený prapor s modrým klínem, desítky let uchovávaný v rodině Knedlhansových, kde se tradovalo, že s ním 25. května 1918 vítali naši krajané T. G. Masaryka v New Yorku, prohlásil J. Hanuš za první exemplář československé státní vlajky a nakupením reálných historických údajů vytvořil jakousi krajansko-americkou legendu, která ovšem měla tu vadu, že nemohla být pravdivá. Samozřejmě, že tento prapor byl jako historický použit při oslavách padesátého výročí vzniku Československa v roce 1968, a že prapor v roce 1954 rodina Knedlhansových předala hlavní kanceláři Czechoslovak Society of America v Chicagu. V roce 1918 však naši krajané dle dobových fotografií vystupovali pod prapory bílo-červenými, krajanskými s pěti vodorovnými pruhy, červenými, bílými a uprostřed s modrým pruhem se čtyřmi bílými hvězdičkami a přirozeně i s prapory americkými. Prapor s klínem mohl být vyroben v krajním případě nejdříve v roce 1919, kdy naše zastupitelství mohlo mít k dispozici oficiální vyobrazení Kursova návrhu s třetinovým klínem, čemuž by nasvědčovalo i to, že Knedlhansův prapor má klín též třetinový. Rodinná tradice zřejmě časově posunula vznik praporu, včetně podrobného vyličení jeho ušití, k příležitosti vítání T. G. Masaryka v New Yorku v roce 1918 a typicky americká legenda byla na světě.

Josef A. Knedlhans

Na závěr třeba konstatovat, že na rozdíl od mínění úředníků Památníku osvobození, kteří se v roce 1937 domnívali, že vznik naší československé vlajky byl jednoduchý a nedá se srovnávat se vznikem vlajek národů jiných, dnes na základě našeho dlouhodobého bádání víme, že tomu bylo právě naopak. Dokládají to nejen naše odborné vexilologické studie, ale bohužel i občasné zavádějící "objevy" různých pseudoautorů podmíněné ovšem neznalostí a povrchností minulých i dnešních mediálních pracovníků, na které reaguje i tento článek.

Poznámky

- 1) Naposledy např. Lidové noviny ze 17.6.2005 - dopis J. Fraňka reagující na oznámení, že ing. A. Brožek našel tvář autora vlajky (Lidové noviny z 8.6. a 15. 6. 2005), "... jsem se stále dočítal, že Jareš je autorem naší vlajky (dokonce oficiálně). ... Je věcí historiků, resp. kunsthistoriků, aby zjistili, zda návrh na vlajku se vyskytl paralelně na třech místech, či zda nějakým způsobem putoval od autora k autorovi, pokud jde o tři samostatné návrhy, vyskytá se otázka, co inspirovalo tento tehdy novátorský klín." Obdobně Lidové noviny z 15.6.2005 dopis B.Wagnera, "Dovoluji si vás upozornit na skutečnost, že vlajka s modrým klínem se objevila na stožáru a autu již v druhé polovině roku 1917 (!!! Z. S.) a i v roce 1918 v USA při jednáních profesora Tomáše Masaryka o samostatnosti tvořícího se nového státu ČSR / !! Z. S.). Autorem byl český emigrant z doby před první světovou válkou. Jmenoval se Knedlhans. V roce 1994 (správně 1954 Z. S.) tuto historickou vlajku odevzdali jeho synové (ne, on sám ! Z. S.) do muzea Americké obce sokolské (nikoli, do C.S.A. ! Z.S.)" Srv. Svoboda Z., Ještě k tzv. Knedlhansově vlajce, In: Vexilologie č.115, s. 2169. Pro ilustraci ještě jeden z nedávných "základních" argumentů pro Jarešovo autorství: "Dovoluji si vám sdělit, že na Vyšehradském hřbitově v Praze si může každý přečíst na náhrobku č. 171 tento nápis: Jareš Jaroslav (1886-1967), malíř a tvůrce čs. státní vlajky. Byl to Čech - vlastenec, a nebylo by tudíž správné se našeho státního symbolu bezdůvodně vzdávat." In: Lidové noviny z 21.prosince 1992, s. 5 Toto sdělení redakci zaslala Jaroslava Grösslová-Jarešová (! Z. S.), Praha.
- 2) Text tiskové zprávy: Vzhledem k tomu, že se v poslední době objevilo v tisku několik reakcí zpochybňujících Jaroslava Kurso jako autora československé státní vlajky a uvádějící za autora Jaroslava Jareše či Josefa Knedlhane, vydává Česká vexilologická společnost tuto zprávu: Přípravou zákona č.252/1920 Sb. z., kterým byly stanoveny státní symboly (vlajka, státní znaky aj.), byla pověřena znaková komise vytvořená na konci roku 1918. Byla složena ze zástupců jednotlivých ministerstev, politiků a několika odborníků (ředitelé archivů a Jaroslav Kurso, pracovník archivu Ministerstva vnitra). Po delší diskusi se její členové shodli na principu, že státní vlajka bude obsahovat slovanské barvy (bílou, červenou a modrou), a uložili Jaroslavovi Kursovi, aby namaloval návrhy obsahující tyto barvy. Jaroslav Kurso vypracoval řadu návrhů s různě širokými pruhy i s jinými heraldickými figurami, včetně návrhu s modrým klínem sahajícím do jedné třetiny délky bíločervené vlajky, a předložil je členům komise 4. července 1919. Komise doporučila zavést vlajku s klínem v této podobě, ale po kritice veřejnosti a některých poslanců byl v lednu 1920 na doporučení některých výtvarníků klín protažen do poloviny délky vlajky a vlajka v této podobě byla schválena Revolučním Národním shromážděním 30.března 1920 jako československá státní vlajka (zákonem č.3/1993 i jako vlajka České republiky). Po zveřejnění zákona č.252/1920 Sb.z. zaslal tiskový odbor MV tisku sdělení o autorech nových státních symbolů, kde se mj. uvádělo: "Heraldický návrh státní vlajky a státních znaků vypracoval koncipista státního archivu Jaroslav Kurso v dorozumění s univ. prof. dr. Gustavem Friedrichem ...". V tiskovém sdělení nebyla žádná zmínka ani o Jaroslavu Jarešovi, ani o Josefu Knedlhansovi. První z nich sice již 3. 11. 1918 doporučoval za československou vlajku vlajku s klínem, ale ten měl být černý. Další návrhy vypracoval J. Jareš v květnu 1919 pro Umělecký sbor Památníku odboje, žádný z nich se však nepodobal nakonec schválené státní vlajce (na výstavách prací J. Jareše pořádaných od 60. let minulého století se sice objevila kresba vlajky totožné se schváleným návrhem československé vlajky, ale tato kresba, pokud vůbec vznikla před přijetím zákona, neopustila malířův atelier) a znaková komise je ani neposuzovala. Podobně neznala znaková komise ani vlajku, kte-

rou údajně v Americe zhotovil Josef A. Knedlhans a vítal s ní T. G. Masaryka, když v roce 1918 přijel do New Yorku. Její exemplář je sice uložen v muzejní budově Czechoslovak Society of America v Chicagu, ale byl tam předán až v r. 1954. Vlajka má sice modrý klín, ale jeho rozměry stejně jako poměr stran vlajky neodpovídají vlajce přijaté 30. března 1920. Za oficiálního autora československé i české vlajky lze tedy na základě výše uvedených údajů označit pouze Jaroslava Kursu. Zájemcům o podrobnější informace z průběhu zavádění československých symbolů doporučujeme studium publikace Z. Svobody Československá státní a vojenská symbolika. Praha 1991, statě M. Hlinomaze Vývoj československé státní symboliky v letech 1918-1919 otištěné ve Sborníku archivních prací č. 1 v r. 1992 a katalogu výstavy Česká panovnická a státní symbolika, Praha 2002.

- 3) České vexilologické stránky, odkaz z <http://www.vexilologie.cz>
- 4) Původní příloha je uložena ve fondu soustřeďujícím prameny ke vzniku československých státních symbolů, Národní archiv (dále jen NA), AR V. 7a.
- 5) Národní archiv, AR V. 7a 26121 - zasláno tiskovému odboru presidia ministerské rady 3.května 1920 - "Vyobrazení státních znaků a státní vlajky. V těchto dnech byl ve Sbírce zákonů a nařízení uveřejněn zákon ze dne 30. března 1920, čís. 252 Sb. z. a n., kterým se vydávají ustanovení o státní vlajce, státních znacích a státní pečetí. Příslušná barevná vyobrazení, která tvoří přílohu tohoto zákona, jsou pro technické obtíže doručována částečně teprve v tyto dny. ...".
- 6) Tamtéž.
- 7) Československá republika, č. 134, Zvláštní příloha. Uloženo též v NA AR V. 7a 275.
- 8) Guth-Jarkovský J. S., Na dvoře republikánském. In: Literární noviny č. 36 ze 6. prosince 1990. "Byla svízel i s vlajkou československou. Domácí páni měli v zásobě dosud jen prapory bíločervené. Opatřovati nový s modrým klínem bylo spojeno tehdy ještě s velikým vydáním, a proto užívalo se starých českých praporů, ač neplatných jakožto státních, vesele dál. Vlajka československá byla bílou vranou."
- 9) Národní archiv, AR 1918-1934 V. 7a č. j. 29996/20.
- 10) Tamtéž, č. j. 52326, sdělení ministerstva zahraničních věcí z 2. července 1921 č.2540/39/1921 zprav. Krajany udivovalo hlavně samostatné používání rudých praporů při manifestacích bez přítomnosti československého státního praporu, což by ve Spojených státech nebylo možné.
- 11) Např. „Die Flaggen und Wappen der Czechoslovakischen Republik. Prag 1937.“ (specifický pravopis! Z.S.).
- 12) Státní vlajka a prapory při slavnostní výzdobě soukromé. Praha 1946.
- 13) Vojenský historický archiv (dále jen VHA) - PO, č.j. 2226 z 15. května 1937.
- 14) Zpráva ČTK z 18. ledna 1966. "... Jaroslav Jareš je též autorem návrhu na československou státní vlajku."
- 15) Mucha L., Jaroslav Kursu a Jaroslav Jareš - dva autoři návrhu československé vlajky. In: Vexilologie č. 36, s. 613 - poznámka pod čarou.
- 16) Tamtéž, s. 620-621.
- 17) Např. Česák J., Modrá, bílá, červená. In: Mladá fronta č. 50, Víkend s MF - 28. 2. 1970, s. 8.
- 18) Svoboda Z., Zástavy a prapory našich národov. In: Svet socializmu, č. 32 ze 6. srpna 1968, s. 10,11 a 18.
- 19) Za normalizace jsem se pak neoficiálně dozvěděl, že vzhledem k tomuto uveřejněnému článku nemám povoleno publikovat na Slovensku!

- 20) Např. Hlinka B., Jak vznikla naše vlajka? In: Zápisník 66, č. 9, s. 59.
- 21) VHA PO - Umělecký sbor 1919, karton 1.
- 22) VHA PO 1919 čj. 799 pob. a čj. 55 PO - "CH" z 20. května 1919.
- 23) Národní archiv, AR V. 7 a.
- 24) Národní archiv, PMR 1919, 1920 - kartony 599, 3283, 3293.
- 25) Archiv Národního shromáždění, Těsnopisecké zápisy ze zasedání Ústavního výboru RNS č.114, 144, 164, 167a, 168, 175, ze 140. konference klubových předsedů.
- 26) Archiv autora.
- 27) VHA PO 1919, čj.55 PO - "CH" ze 14.července 1919
- 28) Dcera J. Jareše, L. Kavanová, ale ukázala po 15 letech kolegovi ing. A. Brožkovi v r. 1984 ještě další návrhy. Viz Brožek. A., Několik nepublikovaných návrhů československé státní vlajky. In: Vexilologie, č. 115, s. 2162.
- 29) Hlinka B., Jak měla vypadat čs.státní vlajka. In: Lidová demokracie, 6.února 1966. Straková A., O autorovi naší státní vlajky. In: Reportér, č.41, 1969, s.XII.
- 30) Opisy v archivu autora. Ze životopisu akad. malíře J. Jareše: "...Na počátku r.1919 stal jsem se členem sboru "Památník odboje", kde jsem navrhl znak a vlajku republiky. Z návrhu znaku byla přijata pentlice s heslem "Pravda vítězí" a vlajka je dosud užívána jako státní vlajka ČSSR." (Z formulace plyne, že životopis byl sepsán až po roce 1960, zřejmě pro návrh udělení titulu zasloužilého umělce. Z.S.) Obdobná, ale nepřesná formulace byla i v nedatovaném dopise : "... V létech 1919-1922 jako člen Památníku odboje pracoval jsem při navrhování státního znaku a vlajky. Řešení vlajky dle mého návrhu bylo přijato." (Podle archivních materiálů se Jareš na tvorbě státních symbolů podílel jen v první polovině roku 1919 - srv. Svoboda Z., Vznik československé státní vlajky, In: Vexilologie č. 36, s. 625). Jako vysloveně účelová se mi jevila opět nedatovaná "Vzpomínka na akad. malíře Jaroslava Jareše a na jeho dílo. ...Vzpomínám si, že v roce 1919 do kanceláře ministra zásobování (nepřesné, tehdy " výživy lidu", Z.S.) Boh. Vrbenského došla s poštou řada nákrešů návrhů na státní vlajku ČSR. Bylo to ve formě cirkuláře pro náhlednutí ministra a k jeho poznámce pro ministerskou radu. Tehda jsem spolu s osobním tajemníkem Vrbenského Fr. Jos. Havelkou tvořili osobní kancelář. V nákresech a návrzích byla kresbou i barvou navržena Jaroslavem Jarešem státní vlajka červeno-bílá s modrým klínem. Vzpomínám, že Vrbenský na návrhy Jarešovy dal svůj souhlas a že náš zaměstnanec p. Ledvinka odnesl to s poštou do presidia minister-ské rady. Havelka byl malíř grafik a říkal, že by konkurovat s Jarešem se neosmělil. C. Kochanyi."
- 31) Hlinka B., Jak měla vypadat čs. státní vlajka. In: Lidová demokracie, 6.února 1966.
- 32) Straková A., O autorovi naší státní vlajky. In: Reportér, č. 41, 1969, s. XII . Tento článek ovlivnil i následnou diskusi, ve které se vyjádřil např. Prof. ing. arch. J. E. Koula, DrSc., který svou autoritou podpořil autorství Jarešovo, ač se opíral pouze o nekrolog J. Orla k Jarešovu úmrtí a v tisku publikované návrhy! In: Reportér, č. 9, s. 2 - 6. 3. 1969. Ještě v roce 1976 F. Dvořák napsal ve zprávě o výstavě J. Jareše a A. Neko-lové ve Středočeské galerii: „Jaroslav Jareš tedy nezůstane zapsán do dějin našeho umění jen jako tvůrce naší státní vlajky, když vyšel r.1918 (!!! Z.S.) vítězně ze soutěže, které se zúčastnil František Kupka, František Kysela a Václav Špála (! Z.S.) In: Lidová demokracie, 14. října 1976, s. 5. Dokonce i známý a sympatický fejetonista R. Křesťan přispěl k dezinformaci veřejnosti ve fejetonu „Vlajka“ : „... vzpomínám na setkání se zasloužilým umělcem Jaroslavem Jarešem, s mužem, který československou státní vlaj-ku navrhl. Sešel jsem s ním v době, kdy slavil už své osmdesátiny - v roce 1966. Pově- děl mi tenkrát: „Namaloval jsem řadu obrazů, ale nejvíc bylo reprodukováno tohle

- jednoduché výtvarné dílo. Visí v galeriích pod širým nebem, vlaje.“ In: Mladý svět, 1985, č. 30. Ještě v roce 1986 si jakýsi V. Kučera z Prahy 8 napsal o J. Jarešovi "... na prostém hrobě je ze tří barev mramoru naše vlajka. Hrob snadno naleznete; když přijdete k pomníku Zdeňka Nejedlého, tak Jarešův hrob je v druhé řadě při pohledu na arkády. ... Svůj život věnoval pracovně Slovensku, a to v něm vzbudilo myšlenku vložit do praporu českých zemských barev, červené a bílé, modrý klín ze symbolického znaku přijatého Slováků v 19. století..." In: Hlas revoluce 1986, č. 42, s. 4 - dopisy čtenářů.
- 33) Vojenské muzeum, Praha, Fond XII-5988,5989 (Jareš), -6086 (Kupka), -6528 (Hofman), -6529 (Benda).
- 34) Její list tvořil modrý žerďový klín s vrcholem ve středu listu a tři vodorovné pruhy, bílý, červený a bílý v poměru 1:2:1. Poměr šířky k délce listu byl 1:2. Ve Vexilogii č.36, s. 630, obr. 3 byla otištěna Jarešova vlajka "státně-obchodní", která měla navíc dva úzké vodorovné modré pruhy na horním a dolním okraji listu široké 1/16 šířky listu.
- 35) Vojenské muzeum, Praha, Fond XII-7124 (Kursa).
- 36) Vojtíšek V., Naše státní znaky, staré i nynější. Praha 1921., Vojtíšek V., O našem státním znaku. In: Národní výbory, 1968, č. 21-22, s. 18, kde píše : "... byl vydán zákon (30. 3. 1920) Sb. z. a n. č. XLVIII, který byl připraven v úzkém pracovním prostředí bez náležitých vědomostí a odpovědnosti." Kritický přístup prof. Vojtíška jak v roce 1921, tak ještě v roce 1968 odráží okolnost, že jako jeden z původních členů tzv.ankety pro stanovení znaku, se od dubna 1919, kdy byla tato problematika předána do kompetence ministerstva vnitra, již na další tvorbě státních symbolů jako koncipista pražského městského archivu nepodílel.
- 37) Archiv autora.
- 38) Brožek A., Antonín Valšík a jeho vexilologické aktivity. In: Vexilologie č. 141, s. 2710 až 2717.
- 39) Archiv autora.
- 40) JUDr. Vratislav Kalousek byl tajemníkem ministerstva vnitra a byl administrativně zodpovědný za agendu tvorby státních symbolů.
- 41) VHA - PO, Umělecký sbor, 1919, Různé, č. 1060, 1919. Na Slovensko byl J. Jareš odeslán rozkazem gen. Pellé 3.července 1919, MNO - č. j. 686371-PO. Srv. Svoboda Z., Vznik československé státní vlajky In: Vexilologie č.36, s. 624-625.
- 42) VHA-PO 1922, č.j.3256/hosp. - 22.listopadu 1922.
- 43) Viz. Pozn. 32).
- 44) Malypetr J., Domnělý a pravý autor. In: Reportér č. 47, s. 1 - 25. 12. 1968.
- 45) Martykán J., K návrhům M. R. Štefánika a J. Malypetra. In: Vexilologie, č.36, s. 636.
- 46) Archiv autora.
- 47) Srv. Brožek A., Jaroslav Kursá a jeho vexilologické aktivity. In: Vexilologie, č.138, s.2638. Šlo skutečně o vyloženou náhodu, J. Malypetr senior, nikdy v tomto domě nebydlel a pobyt JUDr. J. Malypetra juniora je zde doložen až v roce 1956.
- 48) Srv. s tzv. „Kalouskovou zprávou“, čili Vysvětlivkami k zákonu č. 252 Sb. z. a n. z 22. dubna 1920 , NA, MV A 1147, karton 283.
- 49) Archiv Národního shromáždění, Těsnopisecké zápisy ze zasedání Ústavního výboru RNS. č. 175, s. 23, 30. března 1920.
- 50) Národní archiv, Pozůstalosti - Malypetr, inv. č. 22, karton 2. Vzpomínky, rukopis, s. 18.
- 51) Tamtéž, s. 17 dole, "... Tato jeho schopnost a neúmorná vytrvalost sblížila jej s prezidentem Masarykem natolik, že...(celý text přeškrtnut)", s. 18 rubní strana dole "... a

tím se sblížili tak že...", s. 19 nahoře "... každou neděli odpoledne, kdy (škrtnuto) prezident přijížděl do Hostivaře k dlouhým rozhovorům situačním ...".

- 52) Národní archiv - Pozůstalosti - Malypetr, inv.č.20, karton 1.
- 53) Němec V., Návrh M. R.Štefánika. In: Reportér č. 2, s. 1-2 - 16. 1. 1969 a Mihola F., Bílá, červená a modrá. In: Reportér č. 6, s. 2 - 13. 2. 1969.
- 54) Štefánik v Tokiu 1918. In: Sborník "Štefánik", díl II., s. 266.
- 55) Sborník "Štefánik", díl I., s. 283 a Československý deník, Jekatěrinburk - 14. února 1919.
- 56) Hanuš J., O tvůrci první čs.vlajky. In: České slovo, Roč. 21 /LXVII/ , č.5, Květen 1976. Srv. Hanuš J., Josef A. Knedlhans - tvůrce první čs. vlajky. In: Československý Sokol v zahraničí. Roč. 38-1988, č. 1, s. 18. Dále Exner P., Exner P. jun., Nejstarší Československá vlajka? In: VexilINFO 45+, září-říjen 1999, s. 1-2., Svoboda Z., Ještě k tzv. Knedlhansově vlajce. In: Vexilologie č. 115, s. 2169-2170.

ON THE PSEUDO-AUTHORS OF THE CZECHOSLOVAK FLAG, ONCE AGAIN

Stories of four persons claiming their contribution to origins of the Czechoslovak flag are dealt in this lecture presented by one of the leading Czech vexillologists. Namely, a question of authorship of the Czechoslovak national flag became mysterious in the course of decades since its introduction in 1920. Despite the fact that the name of its author Jaroslav Kursá was formerly planned to be given on official illustrations attached to the State Symbols Act No. 252 from 30. March 1920, many rumors arose about this matter after WWII. Due to long debates on an appearance of the state symbols in 1919-1920 both journalist and common people were tired to follow this unimportant question and were not interested in this matter. A new flag was not accepted unanimously by the public and traditional Czech flags of white over red were hoisted instead of the new national flag for a long time after its adoption. Later on, the public got used to it and accepted it as a unifying symbol of all nationalities of pre-war Czechoslovakia. It became inappropriate to ask: Who is the author of this symbol that evolved into a property of all people? In 1966 only, after a painter Jaroslav Jareš was proclaimed merited artist this question became actual as he was designated as a designer of the Czechoslovak flag in the decree. His proposals were popularized by the contemporary press; they were exhibited in various occasions and his pseudo-authorship got abroad in our public. However, a careful and consistent research of the author of this paper proved a fraud committed by this painter. It is true that he designed some proposals for the national flag but they were not accepted and Jareš himself did not even partici-

pate in the final stage of the debate because he was in Slovakia in that time. When the issue of the state symbols came upon the tapis in 1968 - the Prague spring - another claimant to authorship emerged. A son of former Prime Minister and Speaker of the House of Deputies Jan Malypetr (1873-1947) entered a discussion about national symbols held by the contemporary media with an argument that nobody else but his father - being a member of the Constitutional Committee in 1919-1920 - designed the Czechoslovak flag. However, his father's foolish notions about procedure of the symbols adoption sustained that it was a pure fabrication. A study of original memories by Malypetr senior as deposited at the National Archives proved that such a fabrication was done purposefully only during his imprisonment in 1945 in order to prove his patriotism. The third alleged author of our flag was the first Czechoslovak Defence Minister Milan Rastislav Štefánik. According to the same discussion conducted by the Reporter magazine in early 1969, he was supposed to "invent" this symbol during his ship cruise from San Francisco to Tokyo in October 1918. Obviously, the advocate of this theory confused a later State flag and the contemporary War Ensign of Czechoslovak voluntary corps operating in Siberia during the World War. Finally, the last pretender to the authorship was our fellow-countryman Josef A. Knedlhans, His contribution was supported by his American colleagues and officially presented to the public in 1976 only. The real Czechoslovak flag that was preserved piously by his family was probably displayed during the 50th anniversary of Czechoslovakia ceremonies in 1968 but it could not witness Masaryk's arrival to New York on 25. May 1918 as handed down among our exiles in the U.S.A. Contemporary photos documented a display of traditional Czech flags of white and red only.

Petr Exner

REKOS - INTERNETOVÁ DATABÁZE KOMUNÁLNÍCH SYMBOLŮ

Dne 26. ledna 2005 bylo přijato usnesení č. 221 výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu k zavedení registru pro evidenci znaků a vlajek měst a obcí.

Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu v usnesení

I. p o d p o r u j e zavedení registru pro evidenci znaků a vlajek měst a obcí.

II. p o v ě ř u j e místopředsedu podvýboru pro heraldiku a vexilologii posl. Zbyňka Novotného projednáním této věci v komisi pro práci končeláře a s vedoucím Kanceláře Poslanecké sněmovny ing. Petrem Kynštetem.

Byla požadována následující funkčnost registru:

- evidence komunálních znaků, praporů vlajek (blazonů včetně grafického ztvárnění) jednotlivých obcí nebo městských částí, případně doplněná o základní nebo historické informace o obci nebo městské části,
- fulltextové vyhledávání v textu blazonu,
- sledování procesu schvalování,
- elektronická žádost na schválení o udělení znaku a vlajky obce,
- popis heraldických a vexilologických pravidel a možností rozdělení použití figur a pravidel jejich vyobrazování,
- přístup k informacím o komunálních znacích a symbolech laické i odborné veřejnosti přes internet
- aplikace dále musí splňovat standardy dle zákona 365/2000 Sb. O informačních systémech veřejné správy.

Registr byl v průběhu následujících dvou let realizován ve formě databázové aplikace dostupné na serveru Poslanecké sněmovny. Registr mohou používat tři skupiny uživatelů. *Členové a experti Podvýboru pro heraldiku a vexilologii* jeho pomocí získávají podklady pro své jednání, vkládají do něj návrhy na popis symbolů a interaktivně mohou s popisy pracovat. *Odborná a laická veřejnost* má přístup k popisům a vyobrazením schválených znaků a vlajek. *Zástupci obcí* mohou jeho prostřednictvím podat elektronickou žádost o udělení symbolů a mít možnost zjistit aktuální stav vyřizo-

vání žádostí.

Do roku 2006 existoval pouze „papírový“ systém evidence znaků a také heraldických figur, který vedl člen expertní skupiny prof. Pavel Palát. Na straně vexilologů existovaly přehledy vlajek podle barev, které od začátku činnosti podvýboru (původně heraldické komise) vedl dr. Zbyšek Svoboda a od roku 2004 elektronická internetová databáze, kterou jsem vytvořil pro vyhledávání vlajek podle barev, obecných i vexilologických figur i podle názvu a příslušnosti obce a data přijetí, o které jsem referoval na minulém kongresu v Plzni.¹⁾

Náročná agenda administrativy podvýboru byla vedena v počítačovém systému využívajícím běžné softwarové aplikace. To vedlo k tomu, že data o návrzích, korespondence s navrhovateli symbolů a obcemi byla decentralizována a chyběla i zpětná vazba na žadatele o komunální symboly a autory návrhů.

Toto byly důvody, které vedly tehdejšího člena podvýboru posl. Zbyňka Novotného (v tomto volebním období je předsedou podvýboru) k úvahám o vytvoření systému - počítačové síťové aplikace REKOS - Registr komunálních symbolů. Původní návrh názvu systému byl REKOZ (Registr komunálních znaků), ale na mé doporučení byl název změněn, aby zahrnoval i vlajky, se kterými bylo nicméně již od začátku v systému počítáno.

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY
REGISTR KOMUNÁLNÍCH SYMBOLŮ

« [Úvod](#) « [Vyhledání symbolu](#) « [Informace](#)

REGISTR KOMUNÁLNÍCH SYMBOLŮ ČR

Systém REKOS zajišťuje centrální evidenci informací o obecních symbolech České republiky.

Právo užívat obecní symboly uděluje předseda Poslanecké sněmovny na základě doporučení výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu (VVVKMT).

Žádosti o udělení obecních symbolů projednává podvýbor pro heraldiku a vexilologii, který je součástí VVVKMT. Jednání podvýboru jsou ze zákona č. 90/1995 Sb. v platném znění, o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, neveřejná.

Členy podvýboru pro heraldiku a vexilologii jsou [poslanci](#) Parlamentu České republiky. Podvýbor stanoví [expertní skupinu](#), která je jeho poradním orgánem a je složena z odborníků v oboru heraldiky (nauka o znacích) a vexilologie (nauka o vlajkách).

[Informace k podání žádosti o schválení obecních symbolů](#)

Databáze REKOS obsahuje 3480 obcí (3426 vlajek, 3071 znaků) a je stále doplňována.

Státní symboly ČR

- [Malý státní znak](#)
- [Velký státní znak](#)
- [Státní vlajka](#)

Cílem požadovaného systému bylo shromáždit informace o již udělených symbolech, o nových žádostech do jednoho systému, kde by byly utříděné a centralizované pro další použití. Dalším cílem bylo poskytnout žadatelům o nové symboly onu zpětnou vazbu sloužící k včasné eliminaci návrhů, které

by nemohly být přijaty z důvodu duplicity či nesouladu s heraldickými a vexilologickými pravidly i k osvětě veřejnosti.

REKOS je tedy systémem zajišťujícím centrální evidenci informací o symbolech obcí a městských částí v České republice, poskytuje rozhraní pro vyhledávání a prohlížení znaků a vlajek udělených i některých historicky vydržených. Neveřejná část systému umožňuje pořizování, editaci textů a změnu stavu žádosti o udělení znaku a vlajky. V systému je zabudován mechanismus připomínkování členů expertní skupiny, který tak usnadňuje a zrychluje proces projednávání a schvalování žádosti.

Součástí veřejné části systému jsou i informace o tom, jaké požadavky musí splňovat žádost obce o nové symboly. Pro veřejnost je určena i vyhledávací část systému, která umožňuje vyhledávat symboly podle různých atributů, jako jsou název obce, její příslušnosti do okresu či k pověřené obci, data udělení symbolu a dalších. Jako jakýsi bonus jsou zde uvedeny i symboly krajů České republiky.

Schvalování žádosti o udělení znaku či vlajky probíhá v rámci REKOSu v několika krocích. Žádost obce o udělení symbolů je vložena do systému a získává statut „přijatý“. Naskenované podklady (žádost, vyobrazení a odůvodnění) jsou zpřístupněny expertní skupině k věcnému připomínkování. Její členové jsou o tom automaticky informováni e-mailem. Vlastní připomínkování probíhá prostřednictvím webového rozhraní systému. Na jedné podvýboru dojde na základě připomínek a návrhu popisu (blazonu) znaku a vlajky ke změně stavu žádosti na „schválený podvýborem“ nebo „zamítnutý“, který je přesunut do archivu pro event. další projednávání. Poté následuje formální připomínkování popisu symbolu a po jeho projednání ve výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu a vydání usnesení výboru, kterým jsou symboly doporučeny k udělení, je vytvořen protokol, který podepíše předseda PS PČR a předá ho během slavnostního aktu představiteli obce. Tím okamžikem se stav žádosti změní na „předaný“ a proces je ukončen. Při každé změně stavu žádosti jsou žadatelé informováni e-mailem.

Informace o předaných symbolech (popis a vyobrazení spolu s datem přijetí a číslem rozhodnutí) jsou poté dostupné ve veřejné části REKOSu na adrese www.psp.cz/rekos (viz obrázky na násl. straně).

Členové a experti podvýboru mají po zadání loginu a hesla možnost přístupu k dalším interním informacím a v průběhu práce podvýboru nad žádostmi obce vkládat své návrhy na popis, případně diskutovat formou diskuze nad tvořenými popisy symbolů. Tento způsob práce, který je možno provozovat z libovolného počítače v síti internet, urychluje a zkvalitňuje proces přijímání obecních symbolů.

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY REGISTR KOMUNÁLNÍCH SYMBOLŮ

» [Úvod](#) » [Vyhledání symbolu](#) » [Informace](#)

Vyhledání symbolu

Po zadání výběrových podmínek se zobrazí seznam obcí, které jim vyhovují. Můžete zadat jednu, nebo více výběrových podmínek. Nalezené obce budou odpovídat všem zadaným podmínkám. Nápovědu k tomuto formuláři naleznete [zde](#).

Obec: Kraj:

Pověřená obec: Okres:

Popis: Znak Vlajka

Datum rozhodnutí od: do: Znak Vlajka

Nebyl vybrán žádný záznam, zadejte, nebo změňte výběrové podmínky

Počet záznamů na stránce:

Databáze REKOS obsahuje: záznamy u 3480 obcí, 3426 popisů vlajek doplněných o 3420 obrázků a 3071 popisů znaků doplněných o 2206 obrázků. Databáze je stále postupně doplňována z dostupných zdrojů.

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna
Sněmovní 4, 118 26, Praha 1 - Malá strana

[Prohlášení přístupnosti](#)

Vyhledání symbolu

Po zadání výběrových podmínek se zobrazí seznam obcí, které jim vyhovují. Můžete zadat jednu, nebo více výběrových podmínek. Nalezené obce budou odpovídat všem zadaným podmínkám. Nápovědu k tomuto formuláři naleznete [zde](#).

Obec: Kraj:

Pověřená obec: Okres:

Popis: Znak Vlajka

Datum rozhodnutí od: do: Znak Vlajka

Obec	Pověřený obecní úřad	Znak		Vlajka	
		Datum rozhodnutí	Číslo rozhodnutí	Datum rozhodnutí	Číslo rozhodnutí
Kostelec	Stříbro		10/7/2003 30		10/7/2003 30
Kostelec	Kyjov		1/22/2001 79		1/22/2001 79
Kostelec nad Labem	Neratovice				
Kostelec nad Orlicí	Kostelec nad Orlicí				4/3/1996 99
Kostelec nad Vltavou	Milevsko		9/21/2005 60		9/21/2005 60
Kostelec u Holešova	Holešov		10/17/1997 41		10/17/1997 41
Kostecké Horky	Kostelec nad Orlicí		5/31/2005 55		5/31/2005 55

1

Počet záznamů: 7

Počet záznamů na stránce:

Databáze REKOS obsahuje: záznamy u 3480 obcí, 3426 popisů vlajek doplněných o 3420 obrázků a 3071 popisů znaků doplněných o 2206 obrázků. Databáze je stále postupně doplňována z dostupných zdrojů.

Udělené symboly
Kostelec
Kraj: Plzeňský Okres: Tachov
Správní obvod obce s pověřeným obecním úřadem: Stříbro

Znak	Vlajka
<p style="font-size: small;">V modrém štítě na zeleném trávníku stříbrný kostel s věží vlevo, červenými střechami, s prolomenými černými gotickými okny. Vlevo nahoře stříbrná lilie.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="font-size: x-small;">Datum rozhodnutí: 10/7/2003 Číslo rozhodnutí: 30</p>	<p style="font-size: small;">List kosmo modro-bíle kosodélníkově šindelovaný (2x6). Poměr šířky k délce listu je 2:3.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="font-size: x-small;">Datum rozhodnutí: 10/7/2003 Číslo rozhodnutí: 30</p>

V současné době je systém doplněn o vyobrazení znaků přijatých před zavedením této aplikace a vyobrazení dříve přijatých vlajek z Vexilologického lexikonu - Vlajky obcí ČR. REKOS se tak stal důležitým a kompletním zdrojem informací o komunální symbolice České republiky po roce 1990.

Poznámky

- 1) Petr Exner: Databáze českých komunálních vlajek na internetu, in: Sborník přednášek z 3. českého národního vexilologického kongresu, Plzeň 2004.

REKOS - THE INTERNET DATABASE OF COMMUNAL SYMBOLS

On 26. January 2005, the resolution No. 221 of Parliament's Committee for Science, Education, Culture, Youth, and Physical Training introduced a centralized register of all arms and flags displayed by Czech towns and communes. Within the next two years, such a register was elaborated in form of a database application available on the server of the House of Deputies. The database can be exploited either by members and experts of the Sub-Committee for heraldry and vexillology during their participation in the adoption procedure or by educated amateur public interested in descriptions and illustrations of the arms and flags approved. On the other hand, the representatives of communes interested in being granted a new symbol may apply for them electronically

through this system. REKOS (Register of Communal Symbols) represents a central evidence of dates pertaining to symbols of all communes (both towns and villages) and municipal parts in the Czech Republic. It provides an interface for searching and viewing communal arms and flags both granted by the relevant authorities in the present and/or in the past and those prescriptive historically by their practical use. A closed part of this system enables data creation, editing of various texts and following the status change of the application for relevant symbols. A mechanism of setting remarks by experts is also built into the system in order to expedite and to make easy the whole procedure of the application negotiation and approval. Information about all symbols granted that comprises a description, an illustration and a number and date of the relevant decree is accessible in the open part of the REKOS at <http://www.psp.cz/rekos>.

Pavel Fojtík

NEŽÁDOUCÍ TRENDY VE VEXILOLOGII

Na 3. českém národním vexilologickém kongresu jsem hovořil o problému, který jsem si pracovně nazval logománie (Na tomto místě chci upozornit, že jsem tento pojem zvolil úmyslně ve významu nadměrného používání log, ačkoliv tento termín odborně ve skutečnosti znamená zcela něco jiného - nadměrnou „žvanivost“. Ta pravá logománie má základ v řeckém pojmu *logos* (slovo), zatímco já ho užívám odvozený od moderního termínu *logo* (znamení či emblém). Také letošní přednáška na tuto tematiku částečně navazuje.

Nedávno jsme se s jedním kolegou heraldikem pustili do terminologické debaty, jak popisovat některé figury na vlajkách. Tehdy jsem si uvědomil zásadní rozdíl mezi námi vexilology a heraldiky. Heraldici se zpravidla věnují šlechtické a komunální, o něco méně církevní heraldice. Většinou opomíjejí státní a regionální symboly, především pak neevropských zemí, které mají neheraldické znaky. Někdy je to dáno jen napodobováním heraldiky, například používáním štítu, jehož obsah je zcela neheraldický (v tom dominují především latinskoamerické země, ale známe řadu takových případů i z dalších zemí), jindy je podoba státních znaků dána zcela jinou kulturní tradicí. Zatímco heraldickou terminologií je možné uplatnit jen na heraldické znaky, my vexilologové musíme terminologicky reagovat na celý svět a českou terminologii přizpůsobovat i jiným kulturním zvyklostem než heraldika.

Některá základní vexilologická pravidla u nás uplatňovaná se bohužel nepoužívají v celém světě. Tam, kde vexilologové vlajky nenavrhují nebo nemají vliv na jejich schvalování, se musíme vypořádat s velmi netradičními přístupy autorů.

A tady se nabízí otázka - kde je hranice mezi klasickou a moderní vexilologií, národními tradicemi a nezdravými tendencemi. Pomineme-li státní symboly, zjistíme, že v případě vlajek regionálních a především komunálních najdeme charakteristické rysy pro tu či onu geografickou oblast. Například pro komunální vlajky Německa a Rakouska je typické užívání jednoduchých vlajek tvořených dvěma či třemi vodorovnými pruhy se znakem uprostřed. S přihlédnutím k poměrně omezenému počtu barev - především heraldických barev - tak městské vlajky těchto zemí jsou poměrně fádňí a často vzájemně těžko rozeznatelné. Tento přístup byl typický i pro česká města před rokem 1990, než bylo právo na užívání vlastních symbo-

lů i v České republice přiznáno zákonem všem obcím. Díky tomu, že čeští vexilologičtí odborníci měli možnost hned od počátku se vyjadřovat k nově vznikajícím vlajkám, se podařilo dosáhnout velmi dobré úrovně a pestrosti v české vexilologické komunální tvorbě. Na prvním místě se podařilo zabránit tomu, aby se na vlajky umísťoval znak obce, čímž se výrazně snížila uniformita vlajek a v řadě případů se rozvinutím vybraných figur či celého obsahu znaku na vlajkový list podařilo významně zlepšit i čitelnost vlajek. Velmi podobné typy kvalitních komunálních vlajek můžeme v Evropě najít například v Nizozemsku.

Slovensko zvolilo u komunálních vlajek až příliš striktní vexilologický přístup a používá výlučně vexilologické figury. Na slovenských komunálních (ale ani na krajských) vlajkách tedy nenajdeme žádné obecné figury převzaté ze znaků. Jde jen o různé kombinace obecních barev. Pro slovenské vlajky je však typická ještě jiná věc - vlajky měst mají list ve tvaru vlaštovčího ocasu, vlajky ostatních obcí a městských částí pak list ve tvaru vlaštovčího ocasu trojčipého. Zajímavé je, že i zde najdeme výjimky. Město Košice už od roku 1991 používá klasickou obdélníkovou žluto-modrou vlajku s úplným městským znakem uprostřed, kterou má definovanou i ve svém statutu, ačkoliv od stejného roku je v Heraldickém registru Slovenské republiky zapsána vlajka sice žluto-modrá, avšak ve tvaru vlaštovčího ocasu a bez znaku! Pro švýcarské obce jsou zase typické heraldické vlajky věrně přepisující obsah znaku na čtvercový list, stejně jako je tomu u kantonů. Většinou velmi kvalitní městské vlajky najdeme v zemích britského Společenství, především v samotném Spojeném království, Kanadě, Austrálii apod.

Bohužel - a to je jádro toho příspěvku - rychle vzrůstá počet vlajek vysloveně špatných, které nemají nic společného ani s vexilologií, ani s heraldikou. Kromě nich se objevují i zajímavé vlajky, které by ale v českých podmínkách zřejmě neobstály. Nesplňují totiž jedno ze základních kritérií české komunální vexilologie - vlajka musí být popsitelná vexilologickou terminologií, podle které ji je možné zkonstruovat bez znalosti obrazové předlohy.

Na minulém kongresu byla jako příklad země s nezdravými vexilologickými tendencemi zdůrazňována především Francie. Tentokrát se podíváme i do jiných zemí na několik zajímavých příkladů

- a) očividně špatných vlajek;
- b) zajímavých a celkem jednoduchých, ale nepopsitelných vlajek;
- c) vlajek, které je možné považovat za nezdravou grafickou ekvilibristiku, která popírá všechny vexilologické zvyklosti.

Pro všechny je charakteristické, že priorita popisu jde stranou a vlajka je zkrátka definována konkrétním vyobrazením v některém předpisu. Mnohé z vlajek, které by snad i bylo možné označit jako moderní, vznikly v reklamních agenturách, grafických studiích a propagačních ateliérech. Pro tyto tvůrce je charakteristická absence základních heraldických a vexilologických znalostí, případně vědomá snaha heraldická a vexilologická pravidla popřít. Prosazuje se tendence mít za každou cenu něco jiného, než má ten druhý. Tím „něco jiného“ nemyslíme jinou, třeba netradiční figuru, ale něco opravdu jiného, neobvyklého v celkovém grafickém pojetí. A vše s vědomím, že za pět let bude vhodné vše „revolučně“ změnit a zavrhnout, abychom ukázali neustálý dynamický vývoj kupředu. Je to v současné době osud všech *jednotných vizuálních stylů* či *corporate identity*.

Netradiční figury

Zatímco dříve se na vlajkách objevovaly nejčastěji pruhy a kříže - jednoduše řečeno přímky, které z výrobního hlediska jsou pro každou švadlenu nejjednodušší, dnes se objevují vexilologické figury složitější (například zubaté pruhy) a především tvary oblé. Vzrůstá počet vlnitých či zvlněných pruhů, kruhových polí, elips, polovičních elips apod. Znovu si připomeňme a zdůrazněme i pseudomoderní loga aplikovaná často také na vlajky, kdy je zvykem jen od ruky načrtávat podle momentální inspirace určitý motiv a ten pak zpětně kodifikovat různými čtvercovými sítěmi a ochrannými zónami v grafických manuálech.

Vliv moderních výrobních technologií

Podrobné grafické manuály, které dříve svazovaly jen firmy, dnes nezářídka přesně určují každý detail ve vzhledu symbolů a definují i přesné odstíny použitých barev. Často se úmyslně používají barevné odstíny a jejich kombinace, které by dříve nepřípadaly v úvahu. Barevné odstíny jsou dnes často přesně specifikovány v tzv. CMYK, nejčastěji podle vzorníku Pantone. Je to zkratka vyjadřující skládání všech možných barevných odstínů prolínáním čtyř základních barev používaných pro tisk. Jedná se o azurovou barvu (cyan), purpurovou (magenta), žlutou (yellow) a klíčovou barvu černou (key). Dnes všeobecně známá a rozšířená zkratka CMYK vznikla z prvních písmen termínů uvedených v závorce. Tisková příprava totiž dnes běžně probíhá s pomocí výpočetní techniky, a tak si příslušné barvené odstíny může podle definovaných kritérií každý zkušenější uživatel výpočetní techniky sám definovat ve vhodném grafickém editoru. Kromě vzorníku Pantone se barvy vlajek někdy určují i podle jiných vzorníků, které jsou často nedostupné.

Definování barevných odstínů významně komplikuje výrobu vlajek. I když známe přesnou definici barvy podle vzorníku, těžko bychom v obchodě látku takové barvy sháněli. Výroba vlajek se tedy v některých případech vzdaluje od určité dřívější spontánnosti či volnosti (zkrátka červená byla červená) a směřuje k závislosti na profesionální výrobě. Dnes je možné na látku - a tedy i na vlajky - přenést prakticky libovolně složitý obraz v libovolném barevném odstínu. Dovolují to nové výrobní technologie, především digitální tisk. Stále víc se hromadí (ale i kusová) výroba vlajek dnes řeší tiskem. Klasické šití vlajek je čím dál vzácnější a také dražší. Šití a vyšívání se dnes používá většinou u unikátních slavnostních praporů. Právě moderní výrobní technologie jsou věcí, se kterou se musíme smířit, ať se nám to líbí nebo nelíbí.

Špatné vlajky

Podívejme se nyní na negativní nebo přinejmenším neobvyklé příklady vlajek do světa. Je zajímavé, že mnohé špatné vlajky vznikly v zemi, která má jednu z nejznámějších vlajek na světě - ve Spojených státech amerických. Je to země s příkladnou hrdostí na státní vlajku, ale s množstvím nedobrých vlajek i s některými nevhodnými odchylkami v etiketě (například možnost vyvěšování více vlajek na jeden stožár, což je jinde ve světě nepřipustné). Ve Spojených státech amerických vznikla především nešťastná tradice monochromatických vlajek s vyobrazením pečeti, často ještě doplňovaných různými nápisy. Kromě četných a všeobecně známých vlajek států Unie najdeme takové vlajky i na úrovni okresů a měst, i národnostních menšin (vlajky indiánských kmenů).

Příkladem takové vlajky může být symbol floridského města ***Hialeah***. Uprostřed bílého listu je plnobarevná kresba městské pečeti, které dominuje postava domorodého muže v pestrobarevném šatě stojícího na zeleném trávníku s palmovými listy po stranách, v pozadí s párem růžových plamenů a vycházejícím sluncem. Pečeť má opis s textem City of Hialeah, Seal, Incorporated 1925. Kromě toho je však na vlajce nad pečetí ještě velký modrý nápis CITY OF HIALEAH a pod pečetí upřesnění FLORIDA.

O něco dál jde vlajka města ***Rapid City*** v Jižní Dakotě. I ona je bílá, v dolní polovině má pečeť města s vyobrazením hory Mount Rushmore s gigantickými portréty čtyř amerických prezidentů (na pečetí samotné samozřejmě nechybí texty). Nad pečetí je dvouřádkový nadpis provedený moderním psacím písmem - nahoře červeně *Star of the West* (Hvězda Západu), dole modře *Rapid City, South Dakota* (Rapid City, Jižní Dakota). Název a lokalizace města jsou ještě zdůrazněny jeho přezdívkou (či reklamním sloganem?).

Jestliže vlajky s pečetěmi považujeme za nešťastné obdoby evropských komunálních vlajek se znaky, pak těžko budeme hledat srovnání pro přímo katastrofální vlajku amerického města **Milwaukee** ve Wisconsinu. Vlajka je pro neznalého člověka téměř nepopsatelná. Modrý list totiž obsahuje černou siluetu města, bílo-červenou loď v nezvyklém čelním vyobrazení, za siluetou města je velké bílé ozubené kolo se čtyřmi rameny, mezi nimiž jsou další drobné nečitelné figury. U žerdi je velký žlutý obilný klas, na vlajícím okraji je žlutý, bíle lemovaný letopočet 1846, jehož jednotlivé číslice jsou umístěny pod sebou. Pod celou touto kompozicí je na dolním okraji listu ještě velký červený, žlutě lemovaný nápis MILWAUKEE.

Neméně katastrofální je vlajka města **Montpelier** ve Vermontu. Bílému listu dole dominuje ve dvou odstínech zelené kopcovitá krajina s několika naznačenými domečky a modrou řekou, celkově budící dojem spíše neumělé dětské kresby. V horní části listu je žlutý, černě lemovaný název města a pod ním mnohem menším písmem ještě text Chartered in 1781. Celý „emblém“ je zarámován černou, v rozích zaoblenou černou linkou, čímž fakticky vzniká na okrajích listu úzký bílý lem (i kolem bílé části).

Vlajka města **Huntington** v Západní Virginii je ukázkou vexilologického symbolu založeného především na textu. Na bílém poli zde najdeme černé nápisy Huntington, West Virginia, Geared for Progress, 1871. Doplňujícími figurami jsou dvě tmavě modrá ozubená kola nad sebou (horná větší je částečně překryto - rozpuřeno - názvem města, dolní je doplněno jakýmsi červeno-bílo-modrými křídélky). Dodejme ještě, že písmeno H ve jménu města je provedeno jako žlutá iniciála vytvořená ze dvou částečně propojených obdélníků a dvou čtverců. Písmeno se jen obtížně identifikuje a můžeme - pokud neznáme předem jméno města - váhat, není-li to nějaké jiné písmeno, například R nebo X.

Pečeti a texty nalezneme také na vlajkách třech amerických měst se stejným jménem Long Beach. První z nich leží ve státě New York a jeho vlajka je velmi jednoduchá: modro-bíle šikmo dělený list, uprostřed s barevnou pečetí města. V ní najdeme výtvarně zajímavě provedené figury vládce moří Neptuna a mořské panny, mezi nimi vrchol věže s hodinami, nad ním pět hvězd, pozadí všem figurám tvoří velká mušle. V opisu pečeti čteme text Civitas ad Mare, City of Long Beach, State of New York. Nebýt pro Američany nezbytné úplné pečeti, tj. včetně textu, mohl být ústřední námět pečeti na vlajce docela zajímavým prvkem.

Město Long Beach v Mississippi (jen pro zajímavost dodejme, že hurikán Katrina v roce 2005 zbořil ve městě 90 % budov) má vlajku složenou ze tří vodorovných pruhů, zeleného, bílého a modrého, v poměru 2 : 1 : 2. Nepovedeným prvkem je velké kruhové pole, dvakrát dělené podle pruhů - v horním poli je stylizovaná krajina se stromy, pláží a mořem s jachtami,

v dolním poli je zemědělské téma: do řádků uspořádané zeleninové políčko se čtyřmi vytrženými červenými bulvami řepy. Uprostřed kruhového pole, ve vzniklém bílém pruhu, je jméno města a slogan Long Beach, The Friendly City (Long Beach, Přátelské město).

Třetí **Long Beach** leží v Kalifornii. Jeho vlajka vypadá na první pohled velmi moderně. Popsat ji je už obtížnější. Jde o list rozdělený bílým rozšiřujícím se vlnitým pruhem s jednou neúplnou prohlubní a s jedním neúplným vrcholem na horní žluté a dolní modré pole. Bylo by ale nutné přesně definovat šířku pruhu na žerďovém a vlajícím okraji. V horním rohu je emblém převzatý z pečeti města. Fakticky se jedná o určitou modifikaci motivu kalifornské státní pečeti, pečetní obraz je však vložen do mušle položené ve tmavě žlutém, bíle lemovaném kruhovém poli. Kladem je, že nebyla na vlajku aplikována celá pečeť (vynechán byl vhodně lem s opisem City of Long Beach, Incorporated 1897). Celý dojem ale zcela zkazil bíle provedený nápis v modrém poli City of Long Beach, The International City. Zdá se, že se tvůrci vlajek v některých státech bez zbytečných textů, především názvů správních jednotek, které vlajka patří, neobejdou...

Nejinak postupovali tvůrci vlajky města **Salem** v Oregonu. Základní nápad je netradiční a zajímavý, avšak vlajka je opět obtížně popsatelná vexilologickou terminologií. V bílém poli je pět „zahrocených“ pruhů (pro daný tvar zatím není v české terminologii pojem), z nichž dva jsou žluté a šikmé, dva modré a kosmé a jeden svislý zelený. Směřují k sobě svými hroty tak, že ve vlající polovině vytvářejí pravidelnou bílou pěticípou hvězdu. Nelze ale jednoduše definovat, odkud pruhy vycházejí. Další vadou na kráse je název města (bíle psaný, dokonce s malým s) v jednom žlutém pruhu a zbytečná je i bílá silueta radnice v zeleném pruhu.

Možná někdo označí vlajku kalifornského města **Sacramento** za moderní. Bílý vlnitý pruh zjednodušený do jakéhosi stylizovaného písmene S má proměnlivou šířku (jakoby provedený náhodně „od ruky“) a dělí list na světle modré pole nahoře a tmavě modré dole. V horním rohu je zelené přibližně čtvrtelipsové pole (těžko ho jinak definovat), z vlajícího okraje do tmavě modrého pole vyniká žluté pole neurčitého tvaru (jako kluci jsme pro něco takového používali pojem „bramboroid“). Bohužel i na této zvláštní vlajce je opět nápis se jménem města City of Sacramento. Snad proto, aby si tuto vlajku nikdo nespletl s nějakou podobnou... Existuje i verze této vlajky, kde zelené a žluté pole jsou alespoň půlkruhová, avšak vlajka má ještě na horním a dolním okraji listu úzký bílý pruh. První verze je uváděna v literatuře, druhá je doložena fotografií.

Moderní charakter má vlajka města **Seattle** ve státě Washington. Avšak jak ji popsat? Její barva je definována jako *teal blue/green* (teal je anglické označení pro vodního ptáka čírku modrou; modrých či modroze-

lených má tento pták jen několik pírek, tzv. zrcátka). Barva se blíží tyrkysové. Uprostřed listu této zvláštní „čírkově modrozelené“ barvy je bílé pole vytvořené shlukem bílých a „čírkově modrozelených“ vln, které vycházejí z horního rohu listu. Tyto vlny stylizují zdejší záliv Puget Sound. Uprostřed bílého pole je stylizovaný portrét indiánského náčelníka Sealtha (zkomolením jeho jména vznikl název města) převzatý z městské pečeti. Portrét je položen na jakémsi stylizovaném písmenu S. Kolem portrétu je v opisu City of Goodwill (Město dobré vůle) a Seattle. Vlajka byla zavedena v roce 1990 a byly vyrobeny pouze tři její exempláře.

Velmi nezvyklá je vlajka floridského města **Tampa**. Nemá obdélníkový tvar, vzdáleně spíš připomíná vojenskou výložku - je to něco mezi třícípým vlaštovčím ocasem, trojplamenem a třícípým gonfanonem. Vlajka byla zavedena v roce 1930 a má symbolizovat mnohonárodnostní dědictví. Kromě barev a jisté stylizace vlajky Spojených států amerických má evokovat vlajky Velké Británie, Španělska, Itálie a Francie. Uprostřed vlajky je modrobílá provedená městská pečeť. Hlavním problémem je především nedefinovatelný atypický tvar listu.

Opustíme Spojené státy americké a vrátíme se do heraldicky a vexilologicky vyspělé Evropy.

Ve sborníku z 3. českého národního vexilologického kongresu byla kritizována Francie za nadměrné používání nepopsatelných log a textů na vlajkách. Ve Francii je možné najít i zajímavé, moderní symboly. Mezi ně patří vlajka bretaňského departementu **Côtes d'Armor**. Byla zavedena v roce 1985 podle stejně vypadajícího obdélníkového loga. U této jednoduché a celkem hezké vlajky ale vyvstává terminologický problém. Jak ji popsat? Nejpřesnější by bylo „bílým stylizovaným letícím rackem dělený list na horní modré a dolní zelené pole“. Jak ale vypadá stylizovaný racek? Takový popis by samozřejmě neobstál. Máme snad vymýšlet pojem „rackovitý pruh“? (Jako dítě bych racka či jiného letícího ptáka stylizovaně nakreslil jinak, jeho křídla by se určitě zužovala do špičky.) U vzniku vlajky nestáli vexilologové, ale reklamní agentura. Vlajka tohoto departementu je velmi rozšířená a oblíbená. Máme ji zařadit do kategorie špatných vlajek jen proto, že ji neumíme slovně popsat? Úmyslně na tuto otázku nedávám odpověď.

Vlajka jako dekorace a diktát reklamních agentur

Na závěr se zastavíme v Dánsku, v zemi se starobylou vexilologickou a heraldickou tradicí. Jeho státní vlajka i znak patří mezi nejstarší na světě - vlajka je prokazatelně doložena ve 14. století (legendy její vznik kladou dokonce do roku 1219), znak pochází z konce 12. století (je doložen pečeti

přibližně z roku 1194). Přesto se i v této zemi v posledních letech vlajky stávají pouhou dekorací, protože místní správní orgány začaly podléhat neodborným nápadům reklamních agentur, které byly pověřeny zpracováním grafických manuálů pro jednotný vizuální styl obce či kraje. Úkolem grafických manuálů je pevně stanovit vše, co charakterizuje příslušnou úroveň samosprávy - od závazného vzhledu symbolů přes hlavičkové papíry, vizitky, grafické pojetí propagačních materiálů (stanovují i závazné fonty, tj. druh písma, pro jejich tisk) po vybarvení a výzdobu služebních automobilů, jakož i spoustu dalších detailů, ze kterých je patrné, že to či ono má vztah k danému správnímu orgánu či jeho území. Samotná myšlenka potřeby jednotného vizuálního stylu je dobrá a nelze proti ní celkem nic namítat. Jenže v případě znaků, které někdy mají velmi starou tradici, popírají jeden ze základních rysů heraldiky - tvůrčí volnost při dodržení základních heraldických pravidel. Přesně do každého detailu se stanovují barevné odstíny a vzhled znaku, žádná odchylka není přípustná. V nových dánských grafických manuálech jsme pak objevili z vexilologického hlediska velmi nezvyklé a nepříjemné věci v případě používání vlajek.

Podívejme se na grafický manuál města **Kolding** (*Kolding Kommunes grafiske identitet*). Znak města je 587 roků starý, pochází z roku 1421. Znázorňuje vlevo obráceného rozkřídleného orla stojícího na skále a hledícího ke květině vyrůstající z vln v patě štítu, vše je stříbrné v červeném štítu. Proti moderně pojaté podobě znaku v grafickém manuálu nelze v zásadě nic namítat až na to, že tvůrci manuálu nepřipouštějí použití heraldické stříbrné barvy, kterou nahrazují bílou. Zavedeno bylo i městské logo, které vychází ze znaku a z velké míry ho i respektuje. V zásadě povoluje použití znaku ve čtvercových polích - bílém, tmavě šedém a červeném. V poslední variantě se vlastně vytrácí štít (neexistuje žádná černá linka) a znakové znamení je vlastně položeno v červeném čtverci a tvar štítu vlastně připomíná jen zaoblení vln dole. Pokud jde o vlajku, nezbyvá než být - mírně řečeno - na rozpacích. Objevuje se totiž ve variantách a porušuje vexilologické zvyklosti. V červeném poli se objevuje jen bílé stylizované křídlo orla ze znaku (stylizace je stejná jako u znaku), přičemž některá pera dosahují okraje listu. V dolním rohu listu je bílým písmem uvedeno jméno města, tj. Kolding. Jedno ze základních pravidel vexilologie říká, že text na vlajky nepatří, protože na rubové straně se stává nečitelným, je zrcadlově obrácený. Existuje také varianta vlajky „na výšku“ (tj. délka listu je výrazně kratší než jeho šířka), která má bílý list s červeným stylizovaným křídlem v horní polovině a černým dvouřádkovým textem Kolding Kommune u dolního okraje. Časopis Nordisk Flaggkontakt přináší ještě tři další varianty městské vlajky, které výslovně v manuálu nejsou ukázány. Možná existence až pěti podob městské vlajky je zarážející, zcela nesmyslná a neodůvodněná a podtrhává jen dekorační charakter městské vlajky.

K 1. lednu 2007 proběhla v Dánsku administrativní reforma, při které bylo 13 původních okresů (amt) nahrazeno pěti kraji (region) a současně byl zredukován počet obcí jejich sloučením. Jedním z nově vzniklých krajů je Jižní Dánsko, *Syddanmark*. Nová územní jednotka zřejmě neměla zájem navazovat na nějaké heraldické tradice dané části země, ačkoliv původní okresy znaky měly. Krajský grafický manuál (*Region Syddanmark Designguide*) nestanovil žádný klasický znak a zavedl jen logo, které je přípustné v několika variantách, přičemž jedna z nich je považována za základní. Zavádí také základní krajské barvy - vedle bílé je to hráškově zelená a šedá (jejich odstíny jsou samozřejmě přesně definovány, ponechme stranou, že variantně se připouští i jiné krajské barvy). Logo jako takové se slovně nedá vůbec popsat a těžko budete odhadovat, co znázorňuje. Mnoho současných mladých grafiků vám jistě řekne, že není důvod logo popisovat. Prostě je. V případě Jižního Dánska se jedná o jakousi čtyřnásobnou kličku, či pro někoho zelený klikyhák, pod nímž je šedý nápis Region Syddanmark. Přitom sami tvůrci vizuální identity kraje se této kličce snažili dát symboliku. Takovým způsobem se totiž údajně dá na mapě ukázat, kterou část dánského území kraj zahrnuje. Zájemci o tento postup si mohou na internetové adrese kraje (<http://www.regionsyddanmark.dk/wm198519>) kliknout na odkaz *Se præsentation af logo og designlinje*, kde si mohou prohlédnout názornou animaci. Grafický manuál zavádí také krajské vlajky - a to hned čtyři, z toho jednu „na výšku“. První je bílý list s celým základním logem (tj. včetně textu), další dvě mají list buď hráškově zelený nebo šedý, v němž je jen nepopsatelný výřez kličky loga (u každé vlajky je tento výřez jiný). Vlajka „na výšku“ pak kombinuje obě možnosti - na horním okraji šedý, na dolním okraji zelený vodorovný pruh, každý s výřezem kličky loga, a mezi nimi v bílém poli celé kompletní základní logo. Existenci čtyř rádob moderních krajských vlajek v takové podobě nemůže vexilolog připustit.

Jako poslední příklad si ukážeme symboly dánského města Næstved. Zde, podobně jako v případě Koldingu, se tvůrci znaku rovněž inspirovali historickým středověkým znakem města a zakotvili ho i do nového grafického manuálu města platného od počátku roku 2007 (*Næstved Designmanual*). V modrém štítu nad stříbrným vlnitým břevnem zkřížené klíče, mezi nimi nahoře koruna, vše zlaté. Tak bychom znak, proti kterému nelze nic namítat, popsali. Plně respektuje tradice města i heraldická pravidla, potvrzuje historický symbol. Grafický manuál zavádí také tzv. dekorační grafiku, která je poměrně velmi složitá a bohužel je aplikována i na vlajky. Množné číslo je opět na místě, protože byly zavedeny čtyři městské vlajky. Dvě z nich jsou jednoduché - modré se znakem uprostřed (musí být proto výrazně bíle lemován), doprovázeným dole bílým speciálním fontem provedeným jménem města. Obě varianty vlajky se liší jen tím, že jedna je klasic-

ká, zatímco druhá je opět „na výšku“. Katastrofou jsou ale třetí a čtvrtá varianta. Moderně řešené vlajky zcela přejímají kompletní dekorační grafiku města. List je nepopsatelně rozdělen oběma na tři pole, horní šedé, prostřední oranžové, dolní modré, ve kterých jsou položeny různé výřezy motivů městského znaku - klíčů a koruny. I samotné rozdělení listu evokuje dojem vln, které rovněž ve znaku nalzáme. Problém je v tom, že tyto výřezy se opakují, vzájemně překrývají a vznikají jen různými barevnými odstíny příslušných polí (!), jen jeden z motivů je nakreslen bílou linkou. Celkem tak na třetí alternativě vlajky najdeme dva odstíny šedé, čtyři odstíny oranžové, dva odstíny modré a bílou. Čtvrtá varianta vlajky je podobná, jen je „na výšku“, a proto zřejmě tvůrci grafického manuálu přidali dole ještě čtvrté, tmavě modré pole, kdy s ohledem na prodloužení výřezů figur tak vlastně přibývají další dva odstíny modré (!).

Popsat tyto vlajky není možné (jsou tak složité a barevně neklidné, že potíží dělá i spočítání jednotlivých použitých odstínů), nakreslit je je obtížné, pokus o černobílou pérovku je určen k nezdaru, protože vznikne zcela nepřehledná čmáranice. Grafik, který nemá o vlajkách (nemluvě o vexilologii) ani ponětí vám bohužel po pravdě řekne: A co? Vyrobit se to dá! Ušít takovou vlajku nelze, moderní digitální technologie ji ovšem opravdu dokážou vyrobit. Zkušený výrobce vám ovšem rád řekne, jak bude vlajka, na které je 9 či 11 barevných odstínů, drahá...

A jaký je závěr?

- V některých zemích přestávají respektovat smysl a účel vlajek (především v jiných než státních).
- Vlajky přestávají být jednoznačným a čitelným identifikačním prvkem.
- Vlajky se na mnoha místech stávají jen dekoračním materiálem reklamních agentur, které zpracovávají grafické manuály územních celků.

Opravdu tam směřuje moderní komunální a regionální vexilologie? Musíme pevně věřit, že alespoň ta česká tímto směrem nepůjde!

V každém případě před námi stojí těžký úkol. I takové vlajky, které ve světě vznikají, budeme muset umět nějak popsat. Tvůrci vlajek nás budou dál a dál (a to i u nás) překvapovat svými nápady. A tak českou vexilologickou terminologii ještě čeká hodně práce. Přesto, jak jsme viděli v závěru, některé vlajky opravdu popsat nikdy nepůjdou...

UN SOUND TENDENCIES IN VEXILLOLOGY

One of our leading theoreticians in vexillology deals undesirable trends in local and communal vexillology all over the world. Unlike in our country where vexillologists exercise their influence on communal and regional flags, a lack of the similar authority by our colleagues abroad leads in a wrong development in many vexillologically more developed countries. A number of evidently bad flags they have nothing to do with either vexillology or heraldry grows very quickly. Thus, we can meet a lot of apparently ugly and/or indescribable flags and those considered for a pure graphic fiction contradicting all vexillological uses. Their authors seem to suffer from absence of basic heraldic and vexillological knowledge; in order to create “an original model at any rate” they usually design very complicated figures in rounded shapes and define exact shades of colours used. In this way, production of such flags directs to an open dependence on professional flag makers. However, the same influence has an unfortunate tradition of monochromatic flags bearing the seal on the municipal flags in the U.S. It seems that modelers of new communal flags do not dispense with needless inscriptions and texts in some states of the U.S.A. up to now. Referring to the present situation in Denmark where graphic manuals of some newly established municipalities were published in the present time, Pavel Fojtík stresses some local flags as a mere decoration after the local authorities succumbed to unqualified inventions of advertising agencies they authorized to prepare graphic manuals of the unified visual style of the related municipality or region. As a result, their flags are suggested in more graphic variants and are breaking the rules of vexillology. The author points out that the very sense and purpose of local flags is not respected in some countries. Such flags stopped being a unique and visible element of identification and were degraded to a pure decoration only.

ZÁVĚR

Vážený čtenáři!

Dočetl jste poslední příspěvek do odborného programu 4. českého národního vexilologického kongresu, který byl sice tentokrát tematicky motivován problematikou symbolů hasičského hnutí u nás i v zahraničí, přesto dal příležitost účastníkům vyjádřit se i k ostatním oborům vexilologie, které je zajímají nebo tíží. Skutečnost, že jedním z pořadatelů 4. kongresu bylo i Centrum hasičského hnutí v Příbryslavi, umožnila využít jak bohatých vexilologických sbírek tohoto centra a jeho muzea, tak i soustředit se na historii hasičského hnutí u nás obecně a na vývoj jeho symbolů zvláště. Jejich historii i podobu mohli navíc účastníci kongresu konfrontovat se situací v sousedním Německu i v dalších namátkově vybraných zemích světa a znovu si potvrdit, jak i vexilologické symboly věrně odrážejí kulturně-historické zvláštnosti prostředí, ve kterém ony samy či instituce, jež reprezentují, vznikají. Zatímco v evropském prostředí je vznik hasičstva spojen se samosprávou měst a jeho symboly tak navazují na symboliku místa (městský znak), městských cechů (hasičské nástroje) a církevních korouhví (sv. Florián jako patron hasičů), sahající až do středověku, v zámoří je symbolika hasičstva spjata se znaky moci státní či církevní, které zabezpečují protipožární a hasební činnost buď státními profesionálními sbory nebo dobrovolnými záchranářskými sdruženími, navazující na symboliku církevních řádů, které měly záchranářskou činnost v popředí svých aktivit (zejména řádu maltézských rytířů).

O historických souvislostech praporů a vlajek jsme se však poučili také z prohlídky duplikátu unikátního vexilologického díla - tzv. Katalánského atlasu z r. 1375, stejně jako z přednášek o sporech o autorství čs. státní vlajky, o symbolice politických stran u nás v meziválečném období či o tzv. vlajkách revoluce v bývalých komunistických zemích. Výjimečného rozsahu bylo pojednání o soupisu vlajek veslařských klubů a svazů v českých zemích do r. 1918, které autor přislíbil doplnit i pokračováním o vývoji veslařských vlajek po vzniku samostatného Československa. Obě části tohoto soupisu budou publikovány na stránkách našeho zpravodaje *Vexilologie*, abychom mohli otisknout podobu všech vlajek, podchycených v tomto soupisu. Jak sám vidíte, milý čtenáři, tematický záběr referátů na letošním kongresu byl tradičně velký, a to jsem nezmínil vystoupení na aktuální témata degradace praporů na nosiče různých log a designérských výstřelků u komunálních symbolů v zahraničí, či zásluh našich kolegů-vexilologů o udržení a trvalé zvyšování obsahové i výtvarné úrovně těchto symbolů v České republice. Pokud jste se kongresu sám zúčastnil, měl Vám sborník předne-

sených referátů připomenout dobrou odbornou úroveň posledního kongresu. Patříte-li zatím mezi ty, kteří na české národní vexilologické kongresy ještě cestu nenalezli, pak Vás měl přesvědčit, že jste dosud dělal chybu, a přimět Vás k její nápravě.

Zejména víme-li již nyní, že 5. český národní vexilologický kongres se bude v r. 2012 konat v severočeském Liberci se záměrem co nejšířší popularizace vlajek a praporů v laické veřejnosti. Současně bych rád, kdyby se ho mohli zúčastnit ve větším počtu i vexilologové ze slovanských zemí střední a východní Evropy a svými poznatky na dané téma i zkušenostmi z rozvoje komunální vexilologie ve svých zemích obohatit náplň našeho kongresu.

Ale to bude až za čtyři roky, teď je třeba uzavřít agendu kongresu posledního. A s ohledem na jeho celkový úspěch i spokojenost jeho účastníků tak nelze učinit jinak než poděkováním spoluorganizátorům 4. ČNVK - městu Přibyslav zastoupenému obětavým a historie města znalým místostarostou Michaelem Omesem, Centru hasičského hnutí zastoupenému jeho ředitelem Jiřím Pátkem a Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska zastoupenému jeho prvním místostarostou Václavem Liškou. Jejich zásluhou získalo tradiční setkání našich vexilologů a jejich zahraničních přátel rozměr události významné pro město Přibyslav i české hasičstvo. V neposlední řadě je třeba znovu upřímně poděkovat hlavním organizátorům kongresu za ČVS - Milanu Týmovi a Petru Exnerovi - bez jejichž dlouhodobé, usilovné a svědomité práce při přípravě i průběhu kongresu by nebylo jak této další úspěšné akce České vexilologické společnosti, tak koneckonců ani tohoto sborníku. Díky ale všem, kteří se o něj přičinili!

Jaroslav Martykán

O AUTORECH

Mgr. Stanislav Bárta, správce sbírek Muzea požární ochrany při Centru hasičského hnutí, Příbrav.

Ing. Aleš Brožek, člen výboru České vexilologické společnosti, Ústí nad Labem.

Ing. Petr Exner, Podvýbor pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ředitel Střediska vexilologických informací a člen výboru České vexilologické společnosti, Hradec Králové.

Mgr. Pavel Fojtík, Podvýbor pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, člen výboru Vexilologického klubu, Praha.

Ing. Ladislav Hnát, Česká vexilologická společnost, Praha.

Roman Klimeš, World Vexillological Research Institute, Praha.

PhDr. Vladimír Liščák, CSc., Česká vexilologická společnost, Praha.

Prof.h.c. doc. Ing. Václav Liška, Dr., náměstek místostarosty Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska.

Alexandru Dan Mandru, Societatea Română de Vexilologie, Cluj-Napoca, Rumunsko.

Jose Manuel Erbez Rodriguez, Sociedad Española de Vexilología, Madrid, Španělsko.

Dipl. Ing. Günter Strumpf, Deutsch Gessellschaft für Flaggenkunde, Berlin, Německo.

PhDr. Zbyšek Svoboda, Podvýbor pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, člen výboru Vexilologického klubu, Praha.

OBSAH

<i>Jaroslav Martykán</i>	<i>NĚKOLIK SLOV ÚVODEM</i>	<i>5</i>
<i>Michael Omes</i>	<i>(PROJEV MÍSTOSTAROSTY MĚSTA PŘIBYSLAV PŘI PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ 4. NÁRODNÍHO VEXILOLOGICKÉHO KONGRESU)</i>	<i>7</i>
<i>Petr Exner</i>	<i>SYMBOLY 4. ČESKÉHO NÁRODNÍHO VEXILOLOGICKÉHO KONGRESU</i>	<i>8</i>
<i>Karel Müller, Petr Exner</i>	<i>ZNAK A VLAJKA MĚSTA PŘIBYSLAV</i>	<i>9</i>
<i>Pavel Fojtík</i>	<i>SYMBOLY SH ČMS</i>	<i>11</i>
<i>Jaroslav Martykán</i>	<i>PROCEEDINGS OF THE 4TH CZECH NATIONAL CONGRESS OF VEXILLOLOGY</i>	<i>15</i>
	<i>PREZENČNÍ LISTINA 4.ČNVK</i>	<i>19</i>
 PŘEDNÁŠKY		
<i>Václav Liška</i>	<i>HISTORIE HASIČSTVA V ČECHÁCH</i>	<i>23</i>
<i>Stanislav Bárta</i>	<i>SBÍRKA PRAPORŮ CENTRA HASIČSKÉHO HNUTÍ PŘIBYSLAV A JEJÍ KATALOGIZACE</i>	<i>29</i>
	<i>KATALOG VLAJEK</i>	<i>37</i>
<i>Aleš Brožek</i>	<i>JIŘÍ HLAVÁČEK - HASIČ A VEXILOLOG</i>	<i>61</i>
<i>Günther Strumpf</i>	<i>HASIČSKÉ PRAPORY V NĚMECKU</i>	<i>65</i>
<i>Jose Manuel Erbez Rodriguez</i>	<i>HASIČI SVĚTA</i>	<i>59</i>
<i>Alexandru Dan Mandru</i>	<i>CECHY V KLUŽI-NAPOCE A JEJICH SYMBOLY</i>	<i>69</i>
<i>Roman Klimeš</i>	<i>TŘI HISTORICKÉ VLAJKY EVROPY</i>	<i>81</i>
<i>Ladislav Hnát</i>	<i>BARVY A SYMBOLY ČESKOSLOVENSKÝCH POLITICKÝCH STRAN V LETECH 1918-1938</i>	<i>91</i>
<i>Vladimír Liščák</i>	<i>KATALÁNSKÝ ATLAS 1375 JAKO HISTORICKO-GEOGRAFICKÝ PRAMEN</i>	<i>99</i>
<i>Aleš Brožek</i>	<i>VLAJKY VESLAŘSKÝCH SVAZŮ A KLUBŮ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ DO ROKU 1918</i>	<i>103</i>
<i>Zbyšek Svoboda</i>	<i>PSEUDOSPORY O NAŠI VLAJKU</i>	<i>117</i>
<i>Petr Exner</i>	<i>REKOS - INTERNETOVÁ DATABÁZE KOMUNÁLNÍCH SYMBOLŮ</i>	<i>137</i>
<i>Pavel Fojtík</i>	<i>NEŽÁDOUCÍ TRENDY VE VEXILOLOGII</i>	<i>143</i>
	<i>ZÁVĚR</i>	<i>155</i>
	<i>O AUTORECH</i>	<i>157</i>

